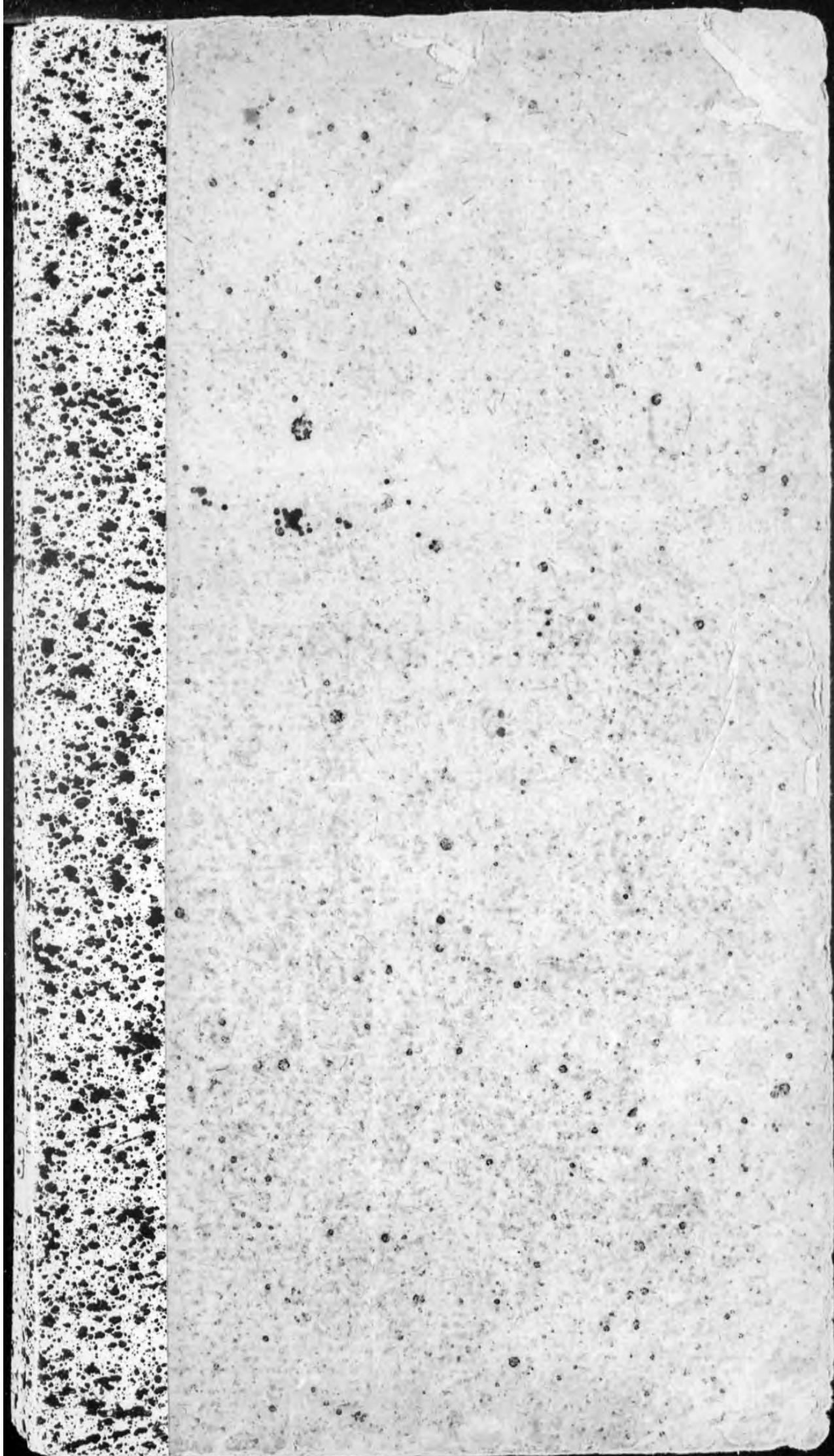

UBL: BKNOOG 306

Boekenroogen
306.

E. J.

Oosterhuis

Anno

1824

18306 't LEVEN VAN DEN
WAARELD-BERUGTEN
KAPITEIN,
D E R
MOORDENAREN.
LOUIS DOMINIQUE
D E
CARTOUCHE.

Behelsende een Verhaal van deffels *Af-komst*, *Opvoeding*, *ongehoorde Gaauwdieveryen*, *Gevangenneeming*, *verwonderens-waardige Uitbreking der Gewankenis*, *zeldsane Verdediging*, en en daar op gevolgde *Bekeering* en *Executio* binnen de Stad van PARYS.

Uit het Fransch Vertaald.

De Tiende Druk, van nieuws Geçorrigeert en van Fouten gesuyvert.

Zynde verçierd met Fraije Nieuw Gesnede Konst-Platen.

Nooit voor dese zo Gedrukt.

T E A M S T E R D A M,
Gedrukt voor A. GOEJET, Erven Abr. Cornelia
Boek-Verkoper, aan den Overtoom. 1787.

BERICHT
VAN DEN
DRUKKER
AAN DEN
LEEZER.

Zie hier **LEEZER**, de Tiende Druk van een beschryving, zynde het Leven en Bedryf van den alom befaamde Kapitein der Garwdieven, en Moordenaars, Louis Dominique de Cartouche, zo Authenticy als het tot nog toe is bekend of uitgegeven geweest, en aangetekent uit de eige bekentenis van Cartouche zelfs; en volgens 't verhaal van eenige uit zyne Bende, die al het geen in dese beschryving wert verhaalt, tegen hem getuigt hebben. Men zal hier in ontdekken veele nooitgehoorde Gruwelstukken welke door hem zyn uitgevoert, en op wat wyse hy zich met zyn Rot zo ontsaglyk heeft gemaakt, dat hy niet alleen

BERICHT

leen de stad van Parys , maar ook alle de naburige steden dikwils in rep en roer gesteld heeft. Te gelyk zal men zien , op hoe wonderbare en boven natuurlyke wyse , hy sig dikwils uit de allergruotste gevaren , waar in hy zig somtyds bevond , gered heeft , met de handen van de Justitie te ontsnappen als het by nu onmogelyk scheen ; hy hadde door zyne Schelmstukken , welke door hem , of door die van zyne Bende uitgevoert wierden , sodanige vrees in de gemoederen der menschen gebragt , dat yder een zidderde en beefde , hoorende maar de naam van Cartouche ; di ging zelf zo verre , dat er vele te Parys en in de omleggende Steden waren , die niet geloofden , dat hy sig nog na zyn dood stil zoude houden , maar dat hy door zyne werktuigen die hy kwam na te laten , dapeelyk nog zoude voortgaan met Roven en Steelen , gelyk ook nog heden desen dag geschied , en waar na zulke guiten Cartouchianen genoemd wierden

Wy zyn voornemens geweest dit Werkje in groter beslag in 't Nederduitsch in de Weereld te brengen , om dat den Auteur hier van in zyne Voorreden voor de Fransche Parysche Druk te kenne geeft , dat aan hem een verhaal beloofd is van eenige geheime bekenemissen door Car ouche gedaan , na dat hy van het Schavot weder na het Stadhuis was gebragt , als mede van het in Hegtenis nemen , Belydenis , en Executerèn van enige Personen van aansien , die sig onder zyne Bende begeeven hadde : maar om het gedult van den nieuwsgierigen LEEZER niet langer op te houden ,
maar

AAN DEN LEEZER.

maar na zyne begeerte te voldoen , so hebben wy dit Werkje zo als het nu is , uitgegeeven ; waar van wy kunnen zeggen , dat alles zo veel aoenlyk was zo waarheid is ter neder gesteld.

Wy geven u dan , goetwillige LEEZER deese Tiende Druk van nieuws Geçorrigeert en van Fonten gesnyvert , vermits wy de kosten gedaan hebben : van dese met nieuwe platen , die wel , en naar de Konst gesneden zyn te versieen , waar door dit werkje merkelyk verbeterd is , en met groter sieraat voor het Gemeen verschynt. Gebruik van dese Levens beschryving van den berugsten Schelm dien de vorige eenwen in Frankryk , en elders gesint hebben , leer daar uit het vuile , rampsalige , van het gnaat , en de ondeugt , tot uwe betering kennen , om het zelve te myden , en voor de wraak-oeffenende Geregigheid te zidderen , die met Zwaart , en geesseiroede gewapent is.

K O R T E
A A N M E R K I N G
O P
L O U I S D O M I N I Q U E
D E
C A R T O U C H E.

AL wie het quaad bemind word door het
quaad verraden,
En krygt in 't end het loon voor al zyn
euvelaan,
Cartouche met een reeks van gruw'len overladen.
Betoont dat klaar genoeg; hy, die zo lang
de Baan,
Van Boosheid, Dievery, en Moorden heeft
betreden,
Vind zig in 't end verrast, en door den
Wagt gevat,
Ondanks zyn listigheid. Hier gelden nu geen rede,
Men werpt dien Booswigt in des Kerkers
duister gat;

't Uit-

't Uitbreken helpt hem niet, hy word weer-
om gerorpen,
En door zyn Regteren in 't eind ter dood
gedoemd,
De bittere dood-angst, die zyn ziel nu heeft
benetpen,
Maakt dat hy voor het laaft zyn Meedestander
noemd.
De Beul besluit hier op den Rol van 't haat-
lyk leeven,
En slaat hem op een Kruis, zyn Leeden
van elkaa,
Voor het nieuwsgierig oog van duifenden; ge-
dreeven,
Om de Uytvaart nog te zien van deesen
Moordenaar,
Die door veel gruwelen zig heeft een Naam ver-
kreegen,
Die met vervloeking in den mond der menschen
leeft;
Daar de onbevleete naam der Vromen, ryk van
Zegen,
Ontelbare eeuwen dog met lof en glorie
zweeft,
Leer dan, ô Sterveling! u voor het quaad te
hoeden,
Den Duivel geen gehoor te geven op zyn
raad.
Nooit als een Nagtwolf op uw Even-mensch
te worden,
Maar bint u zelf aan God, die alle boosheid
haat.

A 4

Laat

Laat 't Schrikk'lyk voorbeeld van *Cartouche* aan
u verftrekken ,
Een klare Spiegel , om het redelyk ge-
moed ,
In Godsdienst , liefde , en hoop , en deugden
op te wekken ,
Gy ziet het onderscheid hier tuffchen kwaad
en goed.
Dees' Booswigt heeft te regt verdiende straf
ontfangen ,
Door yfer , kruis en koord , laat dan 't aan
dagtig oog ,
Iets meer dan 't bloot gefigt uit dese Print er
langen ,
En went u hart en ziel voor eeuwig naar om
om hoog.

Door G. TYSENS.

't LE-

Pag. 1

't LEVEN VAN
LOUIS DOMINIQUE
D E
CARTOUCHE.

DE Naam van *Kartouche* heeft fo groot
een gerucht in de Wereld gemaakt, dat
wy het de moeite waardig geagt hebben
de narigten die 'er te bekomen waren
van deffels Leven en Bedryf , by mal-
kanderen te brengen en die aan het Gemeen mede te
delen.

De Nakomelingen zullen nauwelyks geloven het
geenfe van desen weergelose Guit zullen aangetekent
vinden , en waarlyk hoe fouden wy het zelfs kunnen
geloven , indien wy het niet gefien hadden , dat een en-
keld mensch de gehele Stad van Parys heeft doen fid-
deren , de Geregt-dienaars , Nagtwakers en Helle-
bardiers meer dan eens op de vlugt gedreven en fig
meer dan eenmaal op een byna onnatuurlyke wys uit
hunne handen gered heeft. Van hem word eenparig-
lijk getuigt , dat hy met fulk een verheven verftand ,
fnelle Geest en ongemeene kloekmoedigheid en onver-
faagtheid begaaft was , dat Regters en Regtsgeleer-
den in zyn verhoor en verantwoording over het een
en het ander verfet hebben geftaan , en dat de grootte
van het Hof , en daar onder zelfs verfcheide Prin-
ceffen

A s

cessen, als mede zeer vele luiden van de grootste geleetheit en schranderheit door nieuwsgierigheit aangeset, hem in zyn gevankenis besocht hebben, om zijne verwonderdenwaardige vaardigheit van Geest en schrandere antwoorden te horen. Zyne onversaacht-heid was sodanig dathy nooit eenige de minste vrees of vervaartheit, nog eenige neerslachtigheit, zelfs niet in de alderfelste pyniging getoont heeft, beide welke ongemeene hoedanigheden dan ook oorzaak geweest zyn, dat hy niet tegenstaande de menigte van zyn nooitgehoorde bose stukken, moorden en roverijen, echter door de alleraansienelykste en voortreffelykste van het Hof en van de Stad bykans meer beklagt en betreurt, als verfoeit is geworden. Een iegelijk seide, dat het jammer was, dat sulke uitstekende gaven niet ten goede waren aangelegt, nademaal sulck een kloekmoedigheit gepaart met sulck een schranderheit, vernuftigheit en vondrykheit, hem tot een der grootste mannen zijner eeuw, en tot een der uitmuntenste Onderdanen van het gansche Koninkrijk konden gemaakt hebben. Zyn dieverije waren so seldzaam, en hy stelde die doorgaans met so veel list en behendigheit in 't werk, en vele van zijne ondernemingen waren so vol van vermetelheit en stoutmoedigheit, dat het gemene volk hem doorgaans seer lang heeft gehouden, voor een tovenaer, en voor een die met de Drummel in verbont stond; ja zomtyds wierd 'er op so vele plaatsen te gelijk van hem gehoord, dat de gehele Stad in rep en roer geraakte, dat een ieder zyn huis, en de Winkels sloten, dat de Bankiers en de gene die vele conzanten en kostelykheden in huis hadden, des nachts eenige Hellebaardiers of nachtwakers in huis namen, en waar uit dan vervolgens het gemene volk elkander wys maakte dat het de Drummel zelf was, die sich op

op vele plaatsen teffens, in de gedaante van *Cartouche* hadde laten sien. Het gesach, het welk hy over dit van zyn bende oeffende, was sodanig, dat geen Krygs-overste meerder stipheit door zijne Soldaten kan werden gehoorsaamt, hy toonde in dit stuk en in alle zijne manieren sulck een fierheit en grootheit, en hy wiert door die van zyn tot sulken eerbiedigheit gedient en opgepast dat sulks aanleiding heeft gegeven tot het verspreiden van een menigte van sabelen aangaande de afkomst van den Generalissimus van alle Guiten, eer men onderrecht was, wie hy eigentlich was, waar omtrent het Gemeen en het Hof zelf seer lang in 't duister geweest is, tot dat men na zyne bekentenis te weten gekomen, wat van de waarheit was, alhoewel het vooroordeel daar omtrent so diep gewortel was, dat men zyne eige bekentenis in desen nauwelyks wilde geloven, om dat men sulck een ongemeen verstand en verheve gedagten, als hy in alle zyn diskoersen, so wel in zyn gevankenis, daar hy, gelyk wy gesegt hebben van zeer veele Grote en anderen besogt wierd, alles onder het verhoor deed blyken, met sulck een geringe geboorte en opvoeding niet wel konde overeen komen. Een of twee omstandigheden zyn 'er in zyne opvoeding; welke daar toe eenigfins schynen te hebbe gecontinueert, gelyk wy so terstont sien zullen.

Om tot het verhaal te treden, de Leser weet buiten twyffel, dat het de manier is, als men de Historie van het leven van eenig vermaart groot en uitmuntent personaadje wil beschryven; dat doorgaans het begin gemaakt wort van de Geboorte van sulck grote Mannen; en die wys sullen wy omtrent *Cartouche* ook houden: omtrent *Cartouche*, die grote, vermaarde en uitmuntende Personatje in schelmstukken! en wy houden

den ons verzekert , dat de Leser reeds van nieuwsgierigheid brand , en wenscht dat dese voorredenen al maar uit waren ; om te weten in wat plaats en wanneer dat *Cartouche* Geboren is , wie zyn Ouders waren , waar zy woonden , van wat professie , beroep , ambacht , postuur , wesen en gelaat dese luide waren , en andere diergelyke omstandigheden meer , van deselve aangelegentheit.

Louis Dominique de Cartouche is volgens zijne eige bekentenis , dewelke dan ook is conform gebleeke met de Doopregister van de Parochie , in een wyk , die de naam van La Courtille , in 't Jaar 1693. Zo dat hy omtrent 28 Jaren oud was , toen hy geëxecuteert wiert. Wy twyffelen niet of , vele Lesers soude ook de maant , den dag , ja het uur van zijne Geboorte garen willen weten mitsgaders al het geen dat 'er gedurende de 9 Maanden dat zijne Moeder van hem zwanger ginch , al gebeurt is , en voornamentlyk of zy niet gedurende die tyd dese of gene zeldsamen droom heeft gedroomt ; gelyk dat doorgaans gebeurt , wanneer 'er eenig uitmuntend Held , besaamt personaadje , of sodanig een , die de gehele Weereld van zyn Persoon en wonderlijkedaden zal doen gewagen , staat Geboren te worden. Doch wy antwoorden , drit wy wel overwegende , dat de allerminste omstandigheid in de Historie van een berucht Man van grote waarde en aangenaamheit is , ons uiterste vlyt hebben aangewend , om den Leser daar omtrent te voldoen , doch dat wanneer wy de nodige berichten van zyn Moeders zwangerheid , en van de inportantste en remerkabelste dromen , die zy al die tyd souden mogen gedroomt hebben , uit haar eige mond meenden op 't papier te stellen , wy tot ons leedwesen vernamen , dat de Moeder so wel als

de

de Vader zedert weinige weken van hartseer waren overleden : waar door also de tegenwoordige en toekomstige eeuwen van dese zeer gewigtige particulariteiten in de Historie van *Cartouche* dewelke niet weinig souden hebben gedient , om deselve een zekere zwier en gewicht by te setten , voor altoos zullen moeten berooft blyven.

De Vader van *Cartouche* hete Jan Willem *Cartouche* mede in dese vermaarde seer grote Stad van Parys geboren. Zyn Grootvader was *Jan François Kartouche* , die tot Parys een Koopman geweest is in de oude Kleederen , in welke beroep hy bysonder vermaart was , door dien al dat soort van Menschen , die men hier *Chevaliers d'Industrie* noemt , by hem te mark gingen , waar door hy in het kort door de gehele Stad en in alle Coffihuusen en Speelgeselschappen bekend wiert als de vermaartste Kleerkoper van de gehele Stad , want naar dien dit soort van lediggangers gewoon is , sich op zyn Militairs te kleden , om sich daar door eenigfins gevreeft te maken , zo ley Jan François sich voornamentlyk toe om de oude Monteerrokken van onse Regimente Officieren voor een geringe prys te kopen , welke hy dan een weinige opgepost , aan de gemelde Chevaliers of Ridders van de Trektafel voor een civiele prys weder overdeed.

Dese Man is eerst in 't Jaar 1712. gestorven , wanneer Kapitein Louis (want so noemen hem zyne rotgesellen) omtrent 20 Jaren oud was ; hy hadde gedurende zyne eerste jeugd zyn meeste verblyfaan 't huis van zyn Grootvader : en wyl daar dagelyks van den morgen tot de avond zeer vele van de so even gemelde Ridders verkeerden , dewelke alle gelyk bekend is , luiden zyn , van de allergrootste air en allerohoffelykste manieren , en dan daar-en-boven , dat geenfins het minste van alle is , van een beproefde

assu-

assurantie, gepaart daar het van noden is, met een soort van noble fierheit en trotsheit, die bequaam is, om den alderdoordringsten kennis te misleiden, en te doen geloven, dat hy met een man te doen heeft die ten minsten de zevende Graaf of Vicomte van zyn geslagt is: wyl nu zechik, onse *Kapitein Louis* dagelyks met sulck een hoogdravende soort van menschen verkeerde, so zal de verstandige en ook zelfs de onverstandige Leser daar uit lichtelyk kunnen opmaken, dat *Kapitein Louis* door dien ommeegang noodwendig seer veel van het air, de zwier en manieren van die gewaande Graven, Barons, &c. Moet hebben overgenomen; waar by nog komt, dat gelyk het veelmaals gebeurt, dat een die voor Graaf of Baron in een Komedie moet spelen, zodanige een personaadje somtyds, ja doorgaans in alle opsigten veel beter vertoond, als de personen zelf die met zulke tytels geboren zyn, ja beter als een die se met courant geld betaalt heeft, het ook also gaat met dese *Chevaliere d'Industrie*, namentlyk dat wanneer een van dit volkje hem zelven in 't hoofd geset heeft, om sig voor een Marquis, Graaf of Vicomte te doen passeren, sulke industrieuse Ridders daar in menigmaal veel beter reufferen, en doorgaans een gelaat, air en fierheid aannemen, welke met dat denkbeeld, dat het Gemeen van die tytels heeft, veel beter overeenkomt, als de allerechteste Edelman doorgaans gewoon is te doen.

Kartouche door dese verkering leerde also op het volmaakte alle die manieren, alle die grootsheid en fierheit, welke hem in staat hielden, om sig op velerhande wyzen te vermommen, en nu op dese en dan weder op een ander manier, en met een ander gewend, gelaat en tytel in de Geselschappen, Herbergen, Komedien, en andere plaatsen te verscheynen, en zyne
rol

rol te spelen, en wyl hy sulck een ongemeene snelle Geest hadde, so leerde hy alle dese fraijgheden als van zelfs, en hy avanceerde daar in so schielyk, dat zyn eige Vader en Groot-vader hem, toen hy maar tien Jaren out nauwelyks meer kende, en van wegens zyn grote en ongewoon hair begonden te twyffelen, of haar jonge niei wel tegen het een of ander speelkind van desen of genen Prins, Marquis, of Graaf mogte verruult wesen, want dese goede luiden, gelyk het gemene volk doorgaans doet, sagen dese grootse gebaarden aan, als dingen, die met persone, die se over sich hebben, geboren worden, en waarlyk de denkbeelden, die het gering Volk in Vrankryk van sulck een uitterlyk gelaat heeft, zyn so nauw verknogt met die, welke zy van de Groten hebben, dat zy die nimmer of nauwelyks van malkander onderscheiden invoege dat het als van een Jonker haar altoos doet besluiten, dat de persoon, die dat air over sich heeft, inderdaat een Jonker moet wesen.

De Grootvader van *Kartouche* was doorde so evengemelde grote nering geworden en van de rykste Koopluiden van de gehele Kleer-hal, en wyl hy nevens de so de grootste zwier ook een ongemene snedigheit in zyn kleinsoon gewaar wiert, so viel hy op de gedachten, om hem in de Latynsche School te bestellen, op hoop, dat hy door de Studie sou bequaam worden, om tot eenig aanzienlyk ampt te werden geavanceert, en tot dien einde koos hy het Collegie der Jesuiten, alwaar hy hem dan met zyn negende Jaar ter School bestede.

Doch het gene dat volgens zyne Grootvaders rekening dienen sou, om hem tot een deffig en aanzienlyk Man te maken was juist dat gene, dat hem in alle guiteryen so zeer heeft doen uitmunten; door dien hy alle de kennis, vernuft en wysheid, die hy by
de

de Jesuiten haalde, alleenlyk tot schelmstukken aanleide. In dit school waren toen, gelyk doorgaans, een menigte van jonge luiden van de beste en aansienlyste Familien van de stad, de verkeering en het exempel van dese jongelingen, die altoos van klederen, linnen en zakgeld rykelyk voorzien waren, wekte zyne grootse geest nog meer op, zo dat hy van hartscer meende te barsten, wanneer hy in het een of het ander minder moest wesen, als zyne makkers. En dewyl hy met de anderen, namelyk met de voornaamste burgerkinderen in alles gelyk wilde wesen, begon het zyn Grootvader eindelyk te vervelen, en zyn Vader en Moeder nog veel meer, naardien dese laatste in verre na so veel niet hadden om by te setten. Daar benevens merkte de oude luiden, dat haar jonge Student veel meer in glazen en kaarten, als in de boeken begon te kyken, en het geheel op een lichtmissen begon te setten, het welk de oude luiden bewoog, om den ordinare Speelpenning, die sy hem wekelyks toegelegt hadden; gantschelyk in te trekken, om hem so zy meenden, van die kwade gewoonte af te brengen. Maar te vergeefs; *Kartouche* was op dit leven al te seer verslingert en al te groots van hart, om enen enkelen dag sonder geld in syn sak te konnen leven, en veel te sterk op zyn sin in plaaisier geset, om als een kluisenaar by de boeken sig zelven te verkwynen; en hy heeft naderhand tot zyne boesem vrienden verhaalt, dat dese strengheid van syne Ouders, wanneer zy hem door het onthouden van zyn speel of sak-geld, tot betere zeden meenden te brengen, de eerste trap was geweest van zyn val, want dat hem so smadelyk en so smartelyk hadde gevallen, sonder geld in syn zak te wesen, en niet met de anderen te konnen meedoen, dat hy

hy liever duisentmaal den dood hadde willen ondergaan, als so te leven; hy verbeelde sich, als iemand hem wat sterk aansag, of als 'er twee of drie van zyne Schoolmakkers met malkanderen lachten, dat het altemaal om hem was, want hy meende, gelyk het jonge volkje doorgaans is, dat elk wist, dat hy geen Geld in zyn sak had, en hy voegde daarby, dat hem nooit na die tyd enige wederwaardigheid was overgekomen, die hem so leer, als dese gesmart hadde. Daar by quam, dat hy ten dele door den eersten ommegang met de hier voorgenelde gewaande jonkers, en nu met het deftigste soort Studente in het Jesuiten School, en ten dele door zyn aangebore verhevenheid van Geest, een kleinaching gevoelde voor die gene, aan dewelke hy alles verschuldigt was, in zyne eige Ouders en Grootvader, om dat die Luiden, gelyk hy naderhand zelfs heeft beleden, niet groot of aansienlyk genoeg na zynen sin waren, waar door het ook dan quam, dat hy met haren raad en goede vermaningen den spot dreef, naardien hy sich zelven veel te schrander, en veel te geleerd oordeelde, om van een onnossele Kleerkoper sich te laten ringeloren, het welk so ver ginch dat hy te groots was, om zyn Grootvader, na dat dese het speelgeld hadde begonnen in te houden, daarom aan te spreken: hy liet sich voorstaan, dat het beneden de waardigheid was van een Student van zulk een voortreffelyk Collegie, als dat van de Eerwaardige Vader Jesuiten tot Parys is, een oude Kleerkoper, schoon het zyn Grootvader was, om een speelpenning te voet te vallen. En dewyl de zelfde verwaandheid aan de andere kant oorzaak was, dat hy liever sou hebben gestorven, als sonder Geld te wesen, en van zyn gewoonlyke divertissementen af te zien, dewelke wa-

de Jesuiten haalde, alleenlyk tot schelmstukken aanleid
 In dit school waren toen, gelyk doorgaans, een menigte van jonge luiden van de beste en aansienelyste Familien van de stad, de verkeerung en het exempel van dese jongelingen, die altoos van klederen, linnen en zal geld rykelyk voorsien waren, wekte zyne grootse geenog meer op, zo dat hy van hartseer meende te barsten wanneer hy in het een of het ander minder moest wesen als zyne makkers. En dewyl hy met de anderen, naemelyk met de voornaamste burgerkinderen in alles gely wilde wesen, begon het zyn Grootvader eindelyk te vervelen; en zyn Vader en Moeder nog veel meer, naardien dese laatste in verre na so veel niet hadden om by te setten. Daar benevens merkte de oude luiden, dat haer jonge Student veel meer in glazen en kaarten, als in de boeken begon te kyken, en het geheel op een liggemissen begon te setten, het welk de oude luiden bewoog, om den ordinare Speelpenning, die sy hem wekelyks toegelegd hadden; gantscheiyk in te trekken, om hem so zy meenden, van die kwade gewoonte af te brengen. Maar te vergeefs; *Kartouche* was op dit leven al te seer verslingert en al te groots van hart, om enen enkelen dag sonder geld in syn sak te konnen leven, en veel te sterk op zyn sin in plaaisier geset, om als een kluisenaar by de boeken sig zelve te verkwynen; en hy heeft naderhand tot zyne boesem vrienden verhaalt, dat dese strengheid van syne Ouders, wanneer zy hem door het onthouden van zyn speel of sak-geld, tot betere zeden meenden te brengen, de eerste trap was geweest van zyn val, want dat hem so smadelyk en so smartelyk hadde gevallen, sonder geld in syn zak te wesen, en niet met de anderen te konnen meedoen, dat hy

hy liever duisentmaal den dood hadde willen ondergaan, als so te leven; hy verbeelde sich, als iemand hem wat sterk aansag, of als 'er twee of drie van zyne Schoolmakkers met malkanderen lachten, dat het altemaal om hem was, want hy meende, gelyk het jonge volkje doorgaans is, dat elk wist, dat hy geen Geld in zyn sak had, en hy voegde daarby, dat hem nooit na die tyd enige wederwaardigheid was overgekomen, die hem so zeer, als dese gesmart hadde. Daar by quam, dat hy ten dele door den eersten ommegang met de hier voorge-melde gewaande jonkers, en nu met het deftigste soort Studente in het Jesuiten School, en ten dele door zyn aangebore verhevenheid van Geest, een kleinachting gevoelde voor die gene, aan dewelke hy alles verschuldigt was, in zyne eige Ouders en Grootvader, om dat die Luiden, gelyk hy naderhand zelfs heeft beleden, niet groot of aansienlyk genoeg na zynen sin waren, waar door het ook dan quam, dat hy met haren raad en goede vermaningen den spot dreef, naardien hy sich zelve veel te schrandere, en veel te geleerd oordeelde, om van een onnossele Kleerkoper sich te laten ringeloren, het welk so ver ginch dat hy te groots was, om zyn Grootvader, na dat dese het speelgeld hadde begonnen in te houden, daarom aan te spreken: hy liet sich voorstaan, dat het beneden de waardigheid was van een Student van zulk een voortreffelyk Collegie, als dat van de Eerwaardige Vader Jesuiten tot Parys is, een oude Kleerkoper, schoon het zyn Grootvader was, om een speelpenning te voet te vallen. En dewyl de zelfde verwaandheid aan de andere kant oorzaak was, dat hy liever sou hebben gesturven, als sonder Geld te wesen, en van zyn gewoonlyke divertissementen af te zien, dewelke wa-

ren de kaart en een pintje, als 'er maar eenige tyd was, so begon hy toen voor de eerstemaal op andere middelen te denken, om aan Geld te geraken, namelyk op zulke middelen, die hem vervolgens van trap tot trap alle die weergelofte bose stukken geleid hebben, die geheel Europa van zyne fielteryen hebben doen gewagen. Zo ziet men, dat een verkeerde waan en laatzinkenheit in jonge Menschen, de wortel is van het allergrootste quaat, en de ondervinding toont, dat jonge luiden, die tot den val komen, haar geluk doorgaans aan die bronaar dank te wyten hebben.

Hy begon dan alle zijne gedachten in te spannen om te verfinnen, op wat wys hy door zijne behendigheit so veel sou kunnen bekomen, als hy tot zyn dagelykse speelpenning van noden had. Hy verbeeldt sich, dat hem dit niet heel zwaar sou vallen, dog hem quam in den zin, dat indien hy een vertrouweling had, die met hem samenpande, hy dan verscheide dingen veel gemakelyker en veiliger sou kunnen uitvoeren, 't zy met malkanders schilwacht te wesen, of door het maken van dese of gene diverse, het welk de aanslagen, die hy nu al met menigte in zyn hoofd gesmeed hadde, gemakelyker soude maken. Hy vout derhalve goet uit alle de Schoolmakers, met dewelke hy verkeerde, eene te kiezen, aan wien hy sich niet alleen veiliglyk sou kunnen vertrouwe, maar die ook geneigt was, om tot het uitvoeren van zyn handkunsjes met hem samen te spannen, en zyn Fortuin en gevaar getrouwelyk en blymoedig met hem te delen.

Zodanig een makker en vertrouweling te kiezen, was iets, daar hy, gelyk hy naderhand vertelt heeft, veel groter zwarigheid in vond, als hy in den beginne gemeent hadde, van wegens de verscheide hoeda-

danigheden, die teffens in diergelyk een persoon vereischte, en die of niet alle, of niet in de graad, als hy wenschte, in een en het selve subject te vinden waren. Hy hadde sedert enige tyd met de Zoon van een ryke Procureur, die nevens hem by de Jesuiten-school lag, wat meerder vriendschap en ommeegang gehouden, als met een van alle zyne andere makkers. 't Geval wilde; dat de Vader van dien Jongman, by uitmuntenheid deun was, waar door zyn Zoon, de Student, menigmaal dat zelfde verdriet had, 't welk *Cartouche* nu zedert eenige tyd knelde, welk hy gesworen hadde, het koste wat het koste, te zullen eindigen.

't Gebeurde, dat hy op een avond met de Procureurs Zoon alleen zynde, in een tyd, dat zy beide geen geld hadden, elkander haar nood klaagden. De naam van dien jongeling was *Rodrigue*. Na dat ieder zyn hart lang genoeg voor den anderen uitgeschtur, en *Cartouche* nu reeds gemerkt hadde, dat zyn kameraad alle de genegentheden hadde, welke hy in hem wenschte, en dat 'er geen ding ter wereld was, dat hy niet liever scheen te willen ondergaan, als so jakhalsig te leven, gelyk hy het noemden, so vloog *Cartouche* eindelyk heel schielyk overend, als een die na een lange en diepe peinzing ter laatsten iets gelukkigs bedagt heeft, zyn kameraad met dese woorden uit de Cid toespreekende:

Rodrigue as tu du Cœur.

Dat is:

Rodrigo heb je hart?

Zyn makker, die de Cid so wel gelesen had, als hy, antwoorde hem fluks;

Tout autre que Louis , l'eprouveroit sur l'oeuvre.

Dat is:

Elk een , zo niet Louis , zou dat terstond gevoelen.

Louis Kartouche was over de vaardigheid van Geest van syn makker ten uittersten voldaan, door dien hy niet alleen het halve vers uit de *Cid* ten eersten beantwoorde met het vers dat 'er op volgt, maar ook met enen so geswind de naam van Louis, synde de voornaam van *Cartouche*, in de plaats van het woord *Vader*, dat in de *Cid* staat, plaatste, en hem also te kennen gaf, dat hy niet allen hart of couragie had, maar dat hy bereid was, en dat aan elk een, behalven aan *Cartouche* zynen vriend te doen blyken, aan wien de vriendelyke betuiging, in dese vaardige ruiling van het woord *Vader*, uittermaten seer behaagde.

De twee makkers zwoeren malkanderen daar op een eeuwigdurende onverbreekelyke vriendschap, en voortaan malkanderen in alle perykelen te sullen assistieren, en geluk en tegenspoed, winst en verlies met malkanderen te zullen delen. En van die tyd af hadden zy byna alle avonden een conferentie, waar in sy hunne gedagten aan elkander communiceerden, en waar in zy samen overleiden, hoe zy het best soulen aanleggen, om door de gauwigheid van haar verstand en handen aan geld te geraken.

Het eerste, dat *Kartouche* oordeelde, dat zy doen moesten, en dat hem seer noodzakelyk scheen, was kennis te maken met een van die vrome Zilver-smids van dese Stad van Parys, de welke uit een medogenheid, en om alle zulke jonge vrybuyters van de angst te verlossen, waar van zy doorgaans zyn benepen, so lang zy met de hant beladen zyn, uit vrees van daar door overtuigt te worden, indien zy gevat wierden,

den, haar ten eersten voor een civiele prys daar van te ontlasten; want sei *Kartouche*, omtrent dit stuk moeten wy volkomen gerust en verkeert zyn, eer wy het minste ondernemen; wy moeten eerst een vroom heusch en trouw Man verkiesen, daar wy alle onse rol-huit ten eersten kunnen quyt worden; *vroom* moet hy wesen, om niet te veel g'fnoten te worden; *trouw* om niet verklikt of verraden te werden, en eindelyk het moet een *heusch* Man wesen, die sig gemakkelyk, en sonder veel talmene laat handelen. Rodrigo seide, dat hy zyn Vader wel van een Zilver-smid had horen spreken, dien hy eens in zaken van regten van diergelyke soort bedient had, en uit de klauwen van de Geregts-dienaars gered hadde, na dat men hem hadde beschuldigt, enige goude Sak-Horlogies en Snuyf-Dosen gekoft te hebben, van luiden, die se nooit betaald hadden. My heugt ook, voegde Rodrigo daar by, dat myn Vader hem waarschouwde, voorzigtig te wesen, en wel toe te zien, met wien hy handelde, want dat wy een Stedhouder van de Policy (dat is Hoofdschout) hadden, die seer nauwe agt op alles nam, en die dag en nacht op zulke wildbraad, als hy en zijns gelyk, loerde, en dat hy somtyds van syn eige volk met sulke meubeltjes, sou konnen by hem senden, om hem Monsieur Zilver-smid te toetsen. Hy dankte myn Vader voor zyn goede raad, en zy hebben sedert altoos als seer goede vrienden geleefd, waar door dien myn Vader mede al vry wat behendig in zyn beroep was, so was 'er tusschen haar, gelyk onse Pater Recter hem noemt, die *Conjunctio Amorum*, dat is, onderlinge harten vereeniging, welke tusschen luiden van eenreley neigingen plaats heeft. Maar vroeg *Cartou-*

che, weet gy waar die man woont, en sou hy u niet kennen, hy kon misschien, als gy hem iets te koop presenteerde, uit hoofde van die vriendschap, daar gy van s, reekt, het feit aan uw Vader bekend maken? Onleen, antwoorde Rodrigo, die vriendschap is eerst onlangs, en sedert dat ik in dit Collegie bestelt ben, beginnen, so dat hy my schier nooit met opmerking gesien heeft. En wat aanbelangt zyn woonplaats, ik heb onthouden, dat hy maar enige huizen van O. L. V. Kerk woont, so dat wy hem gemakkelyk kunnen vinden, en zyn naam is my ook heel wel bekend.

En daar op besloten zy den volgenden dag een visite te geven aan dien Zilvermid, met wien zy een accoord aan gingen, dat hy haar alles wat zy hem bragten, aanstonds in contant geld volgens het gewigt soude betalen, mits genietende een avans van 20 percent. Zoet zoet, sei *Cartouche*, 20 percent, en dan mogelyk nog 30 of 40 percent in de schaal, wat wou'er dan voor ons overschieten; Zo ik 20 percent sou laten korten, sou ik myn eige schaal moeten gebruike of gy soud moeten toelaten, dat ik de uwe telkens visiteerde, en dat ik se zelf in de hand hield. Zulk affront, sei de Zilvermid, sou ik voorgeen 50 percent, korting willen ondergaan, en so het u niet aanstaar, Messieurs, sei hy, mag ik wel lyden, dat gy het by een ander probeert. Ik seg het ook maar om te laghen, oude Patroon, sei *Cartouche*, ziende, dat de Zilvermid een weinigje knak wiert, ik ben gewent, so een weinigje te ralieren. Je moet verlekert wesen, hernam de Zilvermid, dat je met een man van conscientie te doen hebt, die om al 't warelds goed, aan geen Paap of Bagyn, ik laar staan, aan sulke dagelyksche klanten, ooit een half aas gewigt te kort sou doen, al waar 't datje rien pond

pond teffens in gout te koop bragt. Na nog enige rede- ne over en weer, wierde zy 't met den Zilver-Smid eens en daar op gingen zy heen, met een vast besluit, om uit het Collegie te deserteren, ten einde om haar aan- slagen met meerder vryheit te kunnen voortsetten, ge-lijk zy dan ook nog dien avond deden, so dat hare Ouders niet wisten, waar zy Gestoven of Gevlogen waren.

Cartouche yond geraden, zyn eerste Proeven aan ge- meen onnosel soort van Volk te doen, eer hy sich aan Luiden van meerder schranderheit waagde, en hy probeerde zyn nieu Ambacht enige Dagen na malkanderen aan eenige Fruitkoopsters, die hy eenige Persiken, Aprikofen, Cinaas-Appelen en diergelyke ontfuttelde, het welk so wel gelukte, dat hy sich schaamde, zij- ne behendigheit en gauwigheit aan sulke beuselingen lan- ger te kosten te leggen, weshalven hy om zijne Gaven niet langer onnut te besteden, geraden fond, om van de- se Kleinigheden ten eersten tot Groter en Gewichtiger onderneming over te gaan waar toe sich kort daar aan een goede Gelegenheit aanhood. Te weten *Cartouche* sag langs straat gaande, een Dame in kostelyk gewaat, die seer schoon leek, in een Spiegel-winkel alleen met de Winkelier, om Spiegels te kopen. Hy bedagt sich niet lang, maar trad fluks in die Winkel, en geliet sich, als of hy enige Spiegels van noden hadde. Na dat hy ron- dom gekeken had, liet hy quansuis het Ooch vallen op de Spiegel, die dese Dame in de hand had, en daar in kykende, Hemel seide hy als met een verbaastheit, wat is dit voor een Glas? Uw Tronie, Mevrouw, spiegelt geheel scheef! en haar met enen op zy schie- rende, om haar nieuwsgierigheit te voldoen over een remarque, die haar schoonheit so zeer van naby raak- te, onrusselde hy haar met weinig gevaar en moeite

haar Goudbeurs, terwyl zy vast in de Spiegel kykende, *Cartouches* tronie met de gene die zy in de Spiegel sag, confronteerde, om te sien of het Glas recht, of scheef Spiegelde? hy had de Beurs so dra binnen melis, of hy luisterde dese Dame in 't oor, *Mevrouw, ik ben dvar zo even in een ander Winkel hier dicht by geweest, daar het my veel beter aansond, ik raad u daar eerst te gaan kyken, eer gy koopt ik ga derwaarts vooruit, en gy zult, zo 't u gelieft wel sien, waar ik in ga.* Waarna hy tot de Winkelier zeide, ik zie hier niets van myne gading, gaande met eenen de deur uit. De *Mevrouw* volgde hem so terstond, om hem in 't oog te houden en te zien, in welk huis hy in ging. Zy sag *Kartouche* eenige Huisen daar van daan voor een ander Spiegelwinkel, van waar hy haar met de hand wees, dat dit het huis was, dat hy meende, haar met eenen toeroepende, *Je vous de mande pardon, Madame, on vient dem' appeller: Mevrouw ik word daar zo geroepen, ik verzoek excus.* En daar mede vervolgde *Kartouche* zyne weg, ten hoogsten verheugt over het goed succes van dese zyne eerste onderneming. Hy vond zyne macker niet ver daar van daan, die expres daar om heen bleef wandelen, om by het een of ander ongeval, dat *Kartouche* mogte overkomen by de hand te zyn, om in alle gevallen te tragten, hem door het maken van dese of gene diversie, uit de nood te helpen. Zy begaven sich daar op beide in de naaste Herberg, om te zien wat 'er in de beurs was, en zy vonden daar in 20. heele en 30. halve Pistoletten *Kartouche* verhaalde aan zyn Kameraad, door welk een behendigheit hy de *Mevrouw* so dicht op zy geraakt was, om zyn slag te kunnen waarnemen, sonder eenige achterdocht te geven, en van welk een list hy sich bediend had, om met fatsoen van haar af, en uit de Winkel te geraken. Waar op *Rodri-*

go zeide, uw oordeel, om sulke gunstige omstandigheden uit te kippen, waar meede gy uw slag in veiligheid kunt uitvoeren, en uw presentie van geeft, om iets te bedenken, door dewelke gy u met fatsoen uit de omstandigheden, waar in gy u bevind, uitwikkelde, zonder dat iemand eenige argwaan opvatte, belooft waarlyk iets groots voor het toekomende, en geeft te kennen, dat 'er iets buiten gemeens van u te verwachten is. Maar, voegde hy daar by, om u in alle opzichten volkomen recht te doen, so zult gy met my aan de andere kant moeten bekennen, dat de gelukkige omstandigheid, die gy had van haar te engageren, om nevens u een geruimen tyd de Spiegel, die zy in de hand hield te kyken, de saak bysonder gemakkelyk maakte, en ik geloof dat gy en ik de konst nog lang zullen moeten oefnen, eer wy so ver zullen zyn gekomen, als die grote Meester, van wien ik myn Vader heb horen verhalen, dat hy stukken deed, dewelke gansch onbegrypelyk voorkomen.

De Meester kon het op voorgaande Waarschouwing, ja dat meer is op het verzoek of gebod zelfs van den genen die gerolt moest worden, klaren; het welk hy eens gedaan heeft aan een zeker voornaam Heer, en in presentie van veele andere Heeren, zittende alle aan een tafel.

Ook weet men tot nog toe niet, zei *Rodrigo* verder, hoe dat stuk is toegegaan, schoon het waar en waartichtig geschied is. Ey lieve, sei *Cartouche*, verhaal my dit eens onder een Botiel Bourgonje Wyn, en daar op liet hy ten eersten een Bottelje Bourgonje brengen, en zy bleven dien Avond in die Herberg met malkanderen souperen. De Gauwert, hernam *Rodrigo*, daar ik myn Vader van heb horen verhalen, was in zyn tyd bekend onder den naam van Graaf van der Quinkert. Die Karel was so ongemeen gauw met

de handen, dat de dingen die van hem verhaalt worden, ten eenemaal ongelooflijk schynen. Hy wierd eindelijk gevat, en hy verkreeg door de voorpraak van sekere Heeren, dat de Sententie van de Galg in die van de Galeijen wierd verandert, uit overweging, dat hy nooit eenige Moord gepleegt had, en om dat men geenderley geweer by hem vond, toen hy gevat wierd, waar by nog quam dat eenige van zijne Makkers, die nevens hem gevat en tegen hem geconfronteerd wierden, van hem getuigden dat hy altoos een afschuw aan moorden Doodslag getoont hadde; dat hy niet alleen zelfs nooit Pook of Sakpittool by sich droeg, maar dat hy sulks aan zijne makkers altoos hadde ontraden, hebbende voor een stelling, dat het juist geen grote quaat was, die gene die met grote rykdom en overvloed als overstelpt zyn, door een gauwigheit een gering gedeelte van dien overvloed te onthandigen, maar dat het verfoejelijk wreedaardig en afschuwelijk was, om zulk een profytje een Mensch op een barbaarsche wys van zyn leven, (dat nooit te herstellen is,) te beroven. Dese karel was de gauwigheit so zeer aangeboren en so eigen, dat hy zelf op de Galei, zyn out ambacht nu en dan Exerceerde, en zijne Roei-maats, als zy een stuivertje in de zak hadden, dat telkens met den grootste listigheid en gauwigheit des Werelds ontrolde; de schrandtheit, die hy daar toe gebruikte, maakte zulk een gerucht, dan het den Gouverneur van Marseille ter Oren gekomen zijnde, de nieuws-gierigheid hadde, van dien karel te willen zien, en hem by sich ontboden in een tyd, dat hy met eenige vrienden over Tafel sat, haalde hy een goude Snuif doos uit zyn zak, die hy hem toonde, seggende tot hem, *zo gy my die kont ontfutselen, eer wy van de Tafel opstaan, zo is u, uw vryheid geschenken, doe nu uw best,*

uw

uw pardon en vryheid hangt 'er aan, en doe het daar nu nooit weder.

't Vertrek was vol Lakeyen en andere Oppassers, 't welk hem enigints scheen te begunstigen, dog wanneer de Gouverneur hem dit zeide, stond Van der Quinkert aan de andere zyde van de tafel, regt tegen den Gouverneur, die hem in 't oog hield, en so hy meende, hem nauwlyks uit zyn plaats hadde sien gaan. Geen halfuur daar na, en eer het defert nog opgeschikt was, trad Van der Quinkert vrypostig na de Gouverneur toe, die daar op beide zijne handen op zijne tassen leide, sig voor 't overige houdende, als of hy hem niet eens gewaar wierd, maar hoe stond hy en de andere Gasten verset, wanneer Van der Quinkert na een diepen reverentie, de goude Snuif doos uit zyn eige sak haalde, en se aan zyn Execlentie, den Heer Gouverneur presenteerde; Van der Quinkert wierd volgens het gegeven woord van den Gouverneur op vrije voeten gestelt, hy kwam enigen tyd daar na weder na Parys, daar hy zyn ambagt met groot succes voortsette, dog hy had kort daar na het ongeluk, van te vallen in de handen van den Stedehouder van de Policy, die in plaats van sig met de ongemene behendigheid en gauwigheit van onsen Graaf van der Quinkert te vermaken, gelyk de genereuse Gouverneur van Marseille gedaan had, hem sonder enige barmhertigheid, en als een die geen kortswyl ter weerd verstond liet ophangen. En zekerlyk, sei Rodrigo tot besluit in dien desen Graaf het noodlot so gunstig geweest ware, als natuur hem geweest was in het uிடdelen van hare talenten, hy sou niet alleen de beroemste, maar ook de gelukkigste, de magtigste en formidabelste Rolder van zynen tyd geworden zyn.

Na dat Rodrigo zyn verhaal geëindigt hadde, zei

Car-

Cartouche, ik moet bekennen dat diergelyk loopje, als gy daar verhaalt hebt, oneindiglyk meer konst, vrypostigheid en gaauwigheid vereischt, als het geen ik daar so even heb uitgevoerd, en dat ik niet van begrypen, op wat wyse dit in zyn werk is gegaan, ten zy dese Graaf iets van de zwarte konst wist, en dat hy hem onsigbaar kon maken, maar so hy dat geheim besat, dan stak 'er weinig of geen behendigheid in het geen hy ondernam; want voor een, die het met de Drommel eens is, of die een weinigje van de Nikkery kan, is alles even gemakelyk. Maar vraagde *Cartouche*, hebt gy u Vader niet met een horen verhalen, hoe het ligten van de Snuif-doos eigentlyk toeging, en door wat behendigheid hyse in syne handen kreeg, want dat dunkt my het voornaamste van de gehele Historie? Neen, antwoorde Rodrigo, ik heb myn Vader horen seggen, dat hy die selve vraag aan zyn Auteur, die het hem verhaalde, gedaan had, maar dat die hem geantwoort had, sulks nooitgehoort te hebben. Ja wel, sei *Cartouche*, my dunkt egter, dat dit het fraije van sulke Historien en wel het voornaamste voorwerp van onse nieuwsgierigheid is; want of ik een behendige daad verhaal, die gansch onbegrypelyk schynt, ten zy men daar by voege, op wat wys het geschiede, dan of ik seg, dat iemand dit of dat deed door tovery, is dunkt my evenveel. En daar is niets zo gemakelyk, als een menigte van byna onmogelyke of onbegrypelyke gaauwdieveryen te vergieren, maar wat my aanbelangt, ik sou 'er nooit geloofaan slaan, ten zy men het voornaamste, en daar het principaal op aankomt, daar by voege, namentlyk het middel en de wys, waar door het geschiede. Gy hebt gelijk, sei Rodrigo, maar die Graaf van der Quinkert had een affurantie, waar van men nooit de weerga gesien

sien heeft, en daar werd nog een ander staaltje van hem verhaalt, het welk mede by na ongelooflyk schynt, om dat men niet kan begrypen, hoe het mogelijk kan wesen, dat een mensch in diergelyk een geval het kompas niet t' eenemaal zoude kwyt raken. Men verteld, dat hy in des Konings kapeile besig synde met een Heer zyn goud Horologie te ligten, de Koning het oog juist op zyne handen liet vallen, eer hy met het werk klaar was, en dat hy zonder te verblikken of te verbloesen, den Koning toelagte en wenkte te zwygen en sig stil te houden, door zyne gebaarden te kennen gevende, als of het een wedenschap was of uit een pots geschiede, het welk de Koning gelovende, stil sweeg, en den Dief, die kostelyker, als een van de andere Heeren van het gedrag gekleed was, liet begaan, die vervolgens stillerjes met den buit doorging. Dit dunkt my kan voor een puikstaal van affurantie passeren, vervolgde Rodrigo, men spreekt van een tronie als Bord-papier, maar sou men niet denken, dat Quinkert 'er so een hebben moest. Dese affurantie, die een natuurlyke dispositie in hem was, continueerde hy, en maakte hem bekwaam, om dingen te bestaan die niemand buiten hem sou hebben durven in zyne gedachten nemen, waar van ik u voor 't laast nog een staaltje sal vertellen, het welk geenints het slegtste is van allen, die hy ook heeft bedreven: en het welk ik myn Vader mede dikwils heb horen verhalen. Hy verklede sig op een tyd als een Tapyt-werkers Knecht van het Hof, en ging so met Leer op syn schouder en eenig gereedschap in zyn hand in een van des Konings vertrekken, daar hy wist dat toen juist niemand was? hy klom met de Leer na een silvere Armblaker, en hy was al besig om sie af te nemen, wanneer de Koning

ning juist in trad, om na een ander vertrek te passeren. De Koning dien karel aan de wand besig ziende, vraagde hem, wat hy deed, mijn Meester, antwoorde hy, (sonder de allerminste ontsteltenis,) heeft my geordonneert, om dese blakers af te nemen en schoon te maken. De koning ging daar op zijns weegs, en onse jonker Van den Quinkert ging met de Zilveren Blaker stryken. Waarlyk kameraad, sei *Cartouche*, dat was een streek, die my so geestig dunkt, dat ik om al den buit dien ik desen middag gemaakt heb, sou wenschen de glorie te hebben, van zulk een subtile streek te hebben gewrogt.

Gy hebt ambitie, antwoorde Rodrigo al lachende en met de gaven, die Natuur u medegedeelt heeft, wie weet of uwe daden en vermaardheid niet nog groter zullen wesen, als die van den Graaf van der Quinkert? Wel sei *Cartouche*, ik wil wel bekennen, dat ik myn grootste glorie sou stellen, in sulke vonden te kunnen bedenken, die so subtiel zyn, dat 'er elkeen over verbaast staat, en die een mensch schier meerder doen schynen als een bloot mensch. Daar by komt dan nog, sei Rodrigo, dat hoe subtiler de dievery en bedrog is, hoe eerder het schynt, dat de menschen geneigt zyn, om het te vergeven.

Ik heb de Pater Rector van ons school wel horen seggen, sei *Cartouche*, dat 'er in de oude tyden Republiques geweest zyn, die de diefstallen, als se met een zonderlinge behendigheit en listigheit verselt waren, ter eeren en tot aanmoediging van vondryke vernufften; dewelke ongestraft lieten passeren, en dat 'er Wetgevers geweest zyn, die den geenens, door listigheit of behendigheit bedrogen of bestolen wierd, so wel straffen als den steler. Dit was een louter ongerymdheit en myns bedunkens een grote hardigheit, sei Rodrigo; billyker sou het dan
nog

nog geschenen hebben, indien zy iemand gestraft hadden, die sich voor de tweede of derde reis het Bestelen of Bedriegen. Hier schiet my in gedagten een kortswellig Italiaansch Spreekwoort, het welk Myn Vader gedurig in den mond heeft.

Quel che te robba una volta, sia maledetto.

Quel che ti robba due volta, sia benedetto.

Dat is:

Die u eenmaal besleelt, die zy vervloekt.

Die u den tweede reis verkort, die zy gesegent.

De zin van dit Spreekwoort, zy men Vader, was dat daardien iemand de eerste reis niet op zyn hoede was, het derhalven voor die reis een schelmstuk was, een te bedriegen, die den anderen voor een eerlyk Man hout, en op geen quaat verdacht is, maar so dese sich de tweemaal door dien zelve Man laat bedriegen, dat hy als dan door zijne onvoorsichtigheit het also schynt te verdienen. Desewaren de discoursen, die dese twe maats dien Avont met malkanderen in de Herberg hadden, alwaar zy door de vreugt over de buit, die *Cartouche* gemaakt hadde, heel laat by malkanderen vrolyk waren. Zy besloten dien selven Avond, dat *Cartouche* nog voor eerst enige dagen het werk alleen sou waarnemen, dat is te zeggen, dat de ander in dese eerste dage voor sich zelve niets in 't bysonder sou ondernemen, maar dat hy slechts zynen makker, wien hy buiten dat ten aansien van schranderheit en kennis, zeer gewillig den voorgang gaf, voor schilwacht, en in de nood voor assistent souden dienen, en tot welken einde hy hem dan overal verleidde, en als

Kar-

Kartouche eenige gelegentheid sach, om een slag te doen, deinsde Rodrigo een weinigje ter zyden af, sonder hem echter uit het oog te verliezen, om des noots gelyk wy gemeld hebben, dese of gene afwendig te kunnen maken, door den oloop te verdelen.

De Vader van *Kartouche* was een Kuiper van zyn Ambacht, doch die nauwelijks de Kost voor hem en zyn Vrouw en Kinderen winnen kon. Hy hadde de Vaders Jesuiten, by dewelke hy somtyds de vaten voor het Collegie ginch binden, so veel goeds van zyn Zoon horen zeggen, dat die goede Man de grootste hoop van de Wereld van dit zyn oudste Kind opvatte, sich vastelijk latende voorstaan, dan indien hy so voortging, hy binne korten tyd door het fortuin van zyn Zoon in staat sou geraken, dat hy niet meer sou behoeven te werken. De tyding, dat dese zyn geestiche Jongen met nog een ander uit het Collegie geëclipseert was, deed dien goeden Man schier tot de dood toe ontstellen, en hy bracht verscheiden dagen na malkanderen over, met na zyn Zoon in alle hoeken en Winkels te vergeefs gaan zoeken, so dat hy eindelijk het moest opgeven. De Procureur, die sich in deselfde benaauwtheid bevond, was veel gelukkiger, door dien hy zyn Zoon eenige weken, nadat hy doorgegaan was, by geval op de straat ontmoete, en hem als met geweld met sich na huis deed gaan, van waar hy hem so voort weder na het Collegie zond, om naar verdiensten gekaftyd te worden, en alwaar hy tot dien einde eenige dagen te water en te brood geset wierd.

Kartouche was juist besig, om eenig exploit in 't werk te stellen wanneer hy eenige schreden van hem af, den Vader van zyn macker sag aankomen, die ondertusschen het oog so bestendig op *Kartouche* hadde,

de, dat hy zyn Vader niet gewaar wiert, voor dat hy hem by de slippen van zyn rok hadde. *Cartouche* deed hem wel eenige wenken, maar zy hadden met malkanderen afgesproken, dat als *Cartouche* van verre wenkte, sulks een teken sou zyn, dat zyn Makker als dan moest blyven daar hy stond, of niet ver uit de steeg gaan, door dien hy *Cartouche* op dat moment een slag mede te doen; en dit was de oorzaak dat hy zyn ongeluk, of liever tot zyn geluk niet omsag; tot zyn geluk, zeg ik; want hy heeft sig daar na gebetert, en is jegenswoordig een van de vermaarde Procureurs van het Chatelet.

Cartouche ziende zyn Makker by de slippen gegrepen koos het H. sepad, hoewel het duisentmaal beter voor hem geweest ware, dat hy toen mede in de handen van den Procureur was gevallen, om dat hy mogelijk daar mede nog tot Bkering en Berou mogte zyn gekomen. Doch het schynt, dat zyn Noodlot anders geschoren lag en dat hy was een van de vaten, door de hand des Pottebakkers tot schande van oneer gesteld.

Cartouche zag zich nu sonder een enige Vriend, Helper of Vertrouweling in de geheele Wereld. Hy voorsag, dat zyn Kameraad sekerlijk alles wat zy samen bedreven hadden, souden ontdekken, en dat men by gevolg hem *Cartouche* mede soude tragten te vatten. En daarom was zyn voornaamste sorg van die tyd af, zich gansch onkenbaar te maken, tot welken einde hy van Gewaad veranderde, en zyne wangen met rode Verf schilderde en een pikzwarte Pruik opsatte, in plaats van een ligt-koleurde, gelijk hy tot nu toegedragen hadde, waar door hy so onkenbaar wierd, dat zyn eige Vader hem verscheide malen bejegende, en verby ging, sonder de minste kenning of twyffeling ten opsigt van zijns Soons gelaat te tonen.

Hy maakte in die staat fulke grote conquēsten in een korten tijd, dat hy niet wist, waar hy somtijds alle den buit die hy maakte, veiliglijk sou bergen. Die buit bestond meest in Gouden Zilveren Snuif-dosen, Goude en Silvere Zak-herlogien, Rottinge-met Goude knoppen en andere kostelikheden, en waar voor de hier voorgemelde Zilver-smid hem doorgaans in verre na so veel niet wilde geven, als *Cartouche* meende daar voor te moeten hebben, so dat hy met een goede quantiteit van die meubelen beladen bleef, en 'er geen verkof, dan wanneer hy gelt ontbrak.

Op een Zondag morgen, dat *Cartouche* in O. L. Vrouwe Kerk besich was, niet met Bidden, of zijn Godsdienst te plegen, maar met hier of daar onder fa-veur van het gedrang zijn fortuin te zoeken, sag by een Engelsch Lord een seer curieus Goud herlogie met diamanten omset in zijn hand hebben, om te zien, hoe laat het was, *Cartouche* had dit niet so dra gesien, of hy brande van begeerte, om zich van dat Juweel meester te zien. 't Geval wilde juist, dat 'er een tweede Gauwdief daar omtrent was, wiens oog mede op dat Herlogie gevallen was, en die daar op het selve deffein formeerde, doch hy stond wat verder van dien Lord, als *Cartouche*, dewelke nu juist besig was, met het lichten van dit fraaije Kleinoodje, terwyl de andere vast naderde, om zijn coup te doen; dese sach dat een ander in de voorbaad was, en dat hem meest verwonderde, was dat hy dit stout en behendig stuk sach uitvoeren, door eenen, die hy niet kende, om dat de meeste Gauwdieven van Parys, immers de voornaamste en die tot fulke stoute en behendige daden bequaam zyn, malkanderen doorgaans kennen.

Hy admireerde de behendigheid van desen zynen onbekende Gildebroeder te meer, om dat die nog heel jong

jong en daar benevens van wesen en gelaat nog heel groen schein, hy wierd derhalven geprikkelt, ten deele uit nieuwsgierigheid, en ten deele om mede een deel van den buit te bekomen, om *Cartouche*, die sonder na de benedictie te wachten, ter Kerk uitging, op de hielē te volgen, en om een hoek van een straatje gekomen zynde, zeide hy tot *Cartouche*, met een verschrikkelyke stem, menende hem vervaart te maken *Leg af*. Wat is u believe, myn Vriend, sei *Cartouche*, zonder eenige ontsteltenis. Dat gy dat Horlogie, dat je daar so even gerolt hebt, aanstonds afgeeft. Myn Horlogie, antwoorde *Cartouche*, zit aan de punt van myn degen, en met eenen presenteerde hy den ander en het spits, dewelke dat niet verwagende, met het allervriendelykste geluit en gelaat, dat hy geleert had, tot *Cartouche* zeide, ik ben voldaan, Maatje, ik ben dubbeld voldaan, myn intentie was maar, om te sien, of uw koeraste so groot sou wesen, als ik daar so even gesien heb, dat uwe behendigheid is, gy zyt, wie gy zyt; *Dignes es intrare in ordinem nostrum*, gy zyt waardig, om in onse orden ontfangen te worden.

Cartouche, die niet wist, met wien hy te doen hadde, was bevreest, dat dese karel hem soude verklikken en in handen van dese of gene Hapschaarders leveren, en daarom zocht hy sich van hem te ontslaan, maar de ander zyne bekommring merkende, zei tot *Cartouche*, hebt geen vrees; als of gy met een verrader te doen had; geensins; en terwyl hy dit zeide, hoorden zy eenig gerucht niet ver daar van daan het welk door het vechten van twee slaggers knegts ontstaan was.

Daar op zei de Gauwdief tot *Cartouche*, indien gy een ogenblik geduld wilt nemen, zal ik u tonen, dat ik geen vyand, maar een vriend ben van alle lui-

den van uw verdiensten, dit gefegt hebbende, verdw. hy in een ommefien onder het gedrang van het volk, dat daar op het gerucht by malkanderen was gekomen, en een weinigje daar na quam hy weder, en foonde aan *Cartouche* een beurs met Pistoletten van de laatste munt.

Wel seide hy, ziet gy nu dat ik de waarheid gefegt heb, en om u nog verder te overtuigen van de agting, die gy my so even door uw meesterlyke daad tot onse lieve Vrouw (so was de naam van de Kerk daar *Cartouche* het Horologie stal) hebt ingeboesemt, so ben ik bereid, om u de helft van dese buit te vereeren, so gy my het pleisier wilt doen, van een bottel Champagnue of Bourgonje met my te gaan drinken, om de fundamenten te leggen tot een nader kennis en intime vriendschap, so het wesen kon.

Cartouche stont verset over de gezwintheid en gauwigheid, waar mede die karel sig van dien schat hadde meester gemaakt, wyl hy nauwelyks 5 of 7 minuten weg geweest was, en nog al beschroomt zynde, of dit niet maar een loopje was, om hem hier of daar in 't net te brengen, so zei de ander, die dat merkte, kom kom; gy zyt al te omsigtig, voor een die so weinig bang is voor het staal, als ik gesien heb, dat gy bent. Ik verlaatu niet, voor dat wy samen gedronken hebben, en voor dat ik u overtuigt heb, dat gy met een eerlyk Man te doen hebt. En daar op leide die ander hem na een seker huis, daar *Cartouche* vervolgens met zyne leidsman tot de derde verdieping geklommen zynde, in een welgemeubileerd vertrek gebragt wierd, daar zy van een bedaagde Vrouw en twee jonge Juffertjes, die 'er heel wel uitsagen, op het vriendelykste ontfangen wierden. Zyn Leidsman ordonneerde terstond, dat men de Tafel sou dekken, wyl het na de middag

ging,

ging, en na dat hy aan *Kartouche* volgens zyne belofte de helft gegeven hadde van het geen 'er in de beurs was, gingen zy beide met de 2 Juffertjes, en de Oude Vrouw aansitten. *Kartouche* was verwondert over de keurigheit van de Gerechten en Wypen; daar hy meede getraecteert wierd. Zyn Tractant examineerde hem over Tafel, hoe lang hy het ambacht ge-exerceert had, en met wien of met welke vriende hy samen deed: met niemand in de Wereld, sei *Kartouche*, zyn Tractant, die *Bellefleur* genaamt was, vroeg daar op wyders, of hy van Vriend nog Confident had, waar op *Kartouche* hem het geval van den Procureurs zoon verhaalde. En hebt gy tot nu toe u selven van geen nieuwen voorfien, vroeg *Bellefleur* neen, antwoorde *Kartouche*: dat is te gevaarlijk, sei *Bellefleur*; en ik ben bly: dat ik het genoeg mag hebben, sulc een nobel subject, als gy zyt, niet so groot een perykel te trekken, in het welke men is, als men dit beroep sonder eenig Assistent, Vriend of Confident exerceert. Ik ben den uwe, voegde hy daar by, en gy zyt de myne, so gy wilt, en van dit Uur af wil ik gaarn alle myne winsten met u delen, mits dat gy wederom so doet? Top, zei *Kartouche*, en daar op dronken zy op het goed succes en langen duur van dese nieuw gemaakte vriendschap.

Bellefleur stelde hem daar op voor, dat hy oordeelde, dat hy *Kartouche* wel sou doen, om den knoop van vriendschap nog vaster toe te halen; dat hy een van die twee Juffertjes, die *Bellefleur* zei dat zyne Nigtjes waren, trouwde, wyl hy *Bellefleur* zelf met de oudste eerst over weinig dagen reeds op zyn manier getrouwd was. *Kartouche* liet sich niet lang by de oren trekken, maar sloeg de koop straks toe, gevende aan zyn beminde het ichone Horlogie, dat hy dien morgte gerolt had, op trouw. C 3 Men

Men hield also dien eigensten avond Bruiloft, zonder Pastoor of Notaris; vermits de twee gelieven elkander op haar woord wilden geloven.

Dit Huwelijk duurde heel kort en het Zwagerfchap nog korter. *Cartouche* op een tyd van de jagt, fo hy het noemde, na huis willen gaan, vond zynen Swager in het midden van een hoop Gerechts-dienaars, met de arme op den rug gebonden. Alles dat hy doen kon, was fo terftond na huiste lopen, om zyn Wyfen Swagering te falveren; zy pakten hare plunjes fo haastig, als zy immer konden, by malkanderen, betaalden den Hofpes en verhuisden na een gansch anderen hoek van de Stad. *Belle fleur* kreeg kort daar na zyne Sententie en wierd na de Galleyen gefonden

De twee Dames, die nu met het Oude Wyf op de beurs van *Cartouche* teerden, wierden kort daar na op een tyd, dat *Cartouche* van huis was, ook weg gehaalt, en op de lyst van onnut volkje na de nieuwe Missiffipische Colonien gefonden, en wyl *Cartouche* zyn gewaand Huisvrouwte vry lief had, vloekte hy wel duifentmaal voor dien Schotsman, dien hy voor den Auteur hield van alle dese versendinge, en waar door hy voor zyn eigen Perfoon ook niet al te veilig was, indien men hem hadde kunnen examineren, wie hy was en van wat beroep of ambagt om dat men alle lediggangers en straatfypers, die men slechts ontdekken kon, by de kop vatte, en voor de Commissaris van een Wyk voerde, dewelke bevindende, dat het leiden waren, die generlei beroep nog renten hadden, om van te bestaan, haar ten eerften op de lyst stelde, of na den Stadhouder van de Policy fonde.

Cartouche sich van zynen Swager, Wyf en vrienden berooft ziende en een goede dikke vette Goudbeurs

beurs by malkanderen bebbende, onthielt sich eenigen tyd van dat gevaarlijk Ambacht Beurs snyden, en begaf sig tot het Dobbelen, in alle die grote gefelschappen, daar men *Bassette* en *Pharaon* speelde, alwaar hy in een korten tyd alle zyne Constanten met Ponteren, als anderfints quyt geraakte. So gewonnen, fo geronnen, dacht hy by sich selven. Hy maakte onderwylen kennis met een Onder-Officier, die tot *Parys* was gekomen, om te werven, welk Onder-Officier fulke luiden, als *Cartouche* focht, om door zyne hulp meer andere ledig-gangers en straatfypers te kunnen oplopen, om te zien, of hy eenige van zyne gading daar onder fou vinden.

Cartouche bediende dien Officier een geruimen tijd seer wel, en hy bragt hem nu en dan eenige onnosfelen, die hy wift dat een ftuiverije hadden, en die hy door den drank aan den dienst kreeg, wanneer se sig dan weder moesten af kopen, daar het meest om te doen was, of anders marcheren na het Regiment, het welk fo lange duurde, tot dat *Cartouche* self in 't Net geraakte.

Op een tijd, dat *Cartouche* in lang geen occasie had gehad, om iets te stelen of iemand aan den dans te krygen, en seer slecht met de Penningen voorfien zynde, ging hy tot den gemelde Officier, tot wien hy zeide; dat hy Vier schone Karels wift, die hy fou kunnen leveren, fo de Officier hem eenige Pistoletten wilde verschieten, om haar de labes te kunnen geven. De Officier gaf hem de begeerde Pistoletten, en *Cartouche* vond inderdaad 3 onnosfele, die onder den drank velerhande dingen op den mou spelde, en vervolgens met een Nat zeil na den Officier leide, even als of zy een van *Cartouches* goede vrienden soude gaan bezoeken.

By den Officier gekomen, zei *Cartouche* hem in 't

oor, dat de vierde ten eersten soude komen, en dat hy heen ging, om hem te halen, maar hy kon om de vierde man te krygen, nergens te regt geraken; Onderruffchen had hysse beloof, en het Geld 'er voor getrokken.

Kartouche ging den volgenden dag weder by den Officier en socht so goed als hy konde, zich te verschonen, zeggende; dat hy hem binnen Een of Twee dagen de vierde mankerende Man sekerlyk soude leveren. O neen zei de Officier! daar kan ik voor dese reis niet na wachten, want ik heb order gekregen, om de Karels die ik heb te brengen, om dat de Commissaris in de ander week de Monstering doen wil, en daarom meen ik de reis aan te nemen. Gy sult wel so goet willen wesen, zei hy vervolgens tot *Kartouche*, en helpen my een weinigje dat ik mijn Volk buiten de Stad kryg, en als ikse so ver heb, dan sal ikse wel verder krygen, want buiten heb ikse beter onder mijn bedwang.

Kartouche nam sulks seer gewillig aan, en hy kon dat te min weigeren, om dat de Officier, als het scheen, so gemakkelijk over dien vierden Karel, dien hy noch schuldig was, heen stapte; na dat zy buiten de Poort waren, versocht de Officier aan *Kartouche* hem verder geselschap te willen houden tot de naaste Rustplaats, en daar gekomen zijnde, aten en dronken zy, en maakten zich samen vrolyk.

Kartouche wilde 's anderen Daags 's morgens afscheid nemen, om weder na Parys te keeren. Wat droes; zei de Officier, wy zyn al te goede vrienden, om so te halver-wegen van malkanderen te scheiden, weest so goed, en blyft by my tot de plaats van het Garnisoen, wy zyn 'er nu tog niet ver van daan, en daar sullen wy dan noch eens een helderen roes met malkanderen drinken.

Cartouche, liet zig al wederom bepraten, hoewel het voeteren hem geweldig verveelde, om dat hy het niet gewent was, voor 't overige geen quaad ter wereld vermoedende. Hy reisde also met den Officier ter plaatse toe, daar het Regiment lag, alwaar zy niet so dra gekomen waren, of de Officier bragt al het volk, dat hy by zig hadde, by den Kapitein van zyn Compagnie, hoe veel hebt gy 'er, vroeg de Kapitein, Vyftien antwoorde den Officier, gy versint u, zei *Cartouche*, gy hebt 'er maar Veertien; Hoe zei de Officier rekent gy u selven voor niet met al, dan stajc by my beter te Boek, want ik heb u op den Monster-rol boven aan gestelt, en ik tel u voor den eersten, en dan weet ik niet beter, of ik heb 'er Vyftien.

Hoe den arme *Kartouche* op dit onverwagt compliment stont te kyken, is lichtelyk te denken; Hy meende van spyt uit zyn vel te springen; maar dat mogt niet helpen, Gedult was de beste raad, dien hy kiezen kon. De Kapitein deed so voort het geweer en klederen aan dese nieuwe Maats uitdelen, en *Kartouche* was genoodsaakt om mede een Musket te nemen, en wanneer de Officier het hem gaf, wiert hy so woedent, dat indien hy ergens met hem om een hoekje alleen geweest ware, hy hem in de eerste woede sou doorsteken hebben.

De Officier merkte wel, dat *Kartouche* de moed vol wierd, en daarom focht hy so veel, als hy konde, hem met goede woorden te troosten, zeggende tot *Kartouche*, dat hy hem groter vriendschap hadde gedaan, als hy *Kartouche* hem ooit sou kunnen vergelden, want dat hy hem op dese wys van Galg en Rad bevryd had; want dat hy sekerlyk aan de Galg sou zyn geraakt, so hy hem tot Parys hadde gelaten; en dat dit de eenige rede was, die hem hadde bewogen, om

hem dus mede te tronen; hy belooft, hem verder te fullen, dienst doen, en hem te fullen recommanderen aan een seer vermaart Party-ganger, onder wien hy gelegentheid soude hebben, om zyn talent op profyt te stellen, en onder wien hy also een soort van leven sou kunnen leiden, dat met zyn humeur en aard over een quam, sonder gevaar, van hem selven voor zyn kunst te laten opknopen.

De Officier hielt zyn woord, en hy recommandeerde of verkocht *Cartouche* aan een Kapitein van een Compagnie Vrybuiters, en daar mede was *Cartouche* niet alleen getrooft, maar hy was daar mede so wel in zyn schik, als of hem eenig Portuin of Officie was t' huis gefonden. Hy had in desen dienst occasie genoeg, om zyne gaven te oefnen, en daar by hebben sulke maats veel groter vryheid, als anderen ordinaris Soldaten.

Maar gelyk 'er onder den naam van Vrybuiten vele misbruiken met Roven en Stelen door sulke party-gangers gepleegt worden, so ging het ook met *Cartouche*, die sig in desen dienst op zyne wys so wel te nut maakte, dat hy in plaats van een subtile en onfigtbare Gaudiefen Beurselfnyder, nu een openbare Rover van grote wegen wiert, en hy maakte in een korte tyd so veel buit, dat zyne maats en de Officiers zelfs een agting voor hem kregen, 't zy dat zy onderstelden, dat het alles voor de vuist, en gelyk men segt, de *Conne Guerre*, was veroverd, of om dat zy haar niet seer naukeurig wilden informeren, hoe hy 'er dikwils aanquam, vermits dese Messieurs mede haar deel krygen van den buit, het welk dan de reden is waarom zy so nauw niet zien.

Cartouche leide nu allefints een leven naar zyn zin, een leven van vrolijke Fransje, en hy geraakte so diep in de gunst van zyne Officieren, dat zy hem tot

Scr-

Sergiant van de Compagnie maken, en *Cartouche* liet sig voorstaan; dat hy wel haast verder sou geraken en dat gelyk hy nu Sergiant was gemaakt, hy ook also in 't kort wel tot Kapitein, Colonel en hoger sou kunnen geraken.

Maar *Cartouche* was geen half jaar Sergiant, of de vrede wierd gesloten, en daar mede ware alle dese schone vooruitsichten in duigen; *Cartouche* kreeg zyn afscheid, want in tyd van vrede houd men gene vrybuiters; hy had wel dienst kunnen krygen in een ander Regiment van ordinaris Soldaten, maar daar had hy geen lust toe; hy was te zeer op dat roven en vrybuiten verlekert, om sich op een ordentelyke wys met een sober en schraal traktementje te vernoegen. Hy kon geen ambagt nog ander beroep, en wat sou hy nu doen?

Zekerlyk de vrede is grotendeels oorzaak geweest, dat de Rovers en Dieven sich in dit Koningryk so zeer sedert den oorlog hebben vermenigvuldigt. Al de Wereld weet dat onse Regering en policy, door een menigte van goede ordonnantien en wetten boven de Policy van vele andere Natien uitmunt. Meer dan eens heb ik my verwondert, dat daar ten tyde van Lodewyk de Grote so vele heilsame Wetten gemaakt zyn, de voortreffelyke Staat bedienaars, die onder dien groten Monarch het bewind hadden, niet zyn voordagt geweest, om so een groot quaat, te weten door de afgedankte Soldaten, die geen ambacht konnen, en die geen toeylught nog t' huis hebben, tot nut van het Land op dese of gene manier aan 't werk te helpen, waar door de veiligheid binnen en buiten de steden, en op de grote wegen sou kunnen gekonserveert blyven. Maar gelyk het nu gaat, kan het niet anders wesen, of ieder Vrede, die 'er gemaakt word is als een overstroming van Rovers en Gauwdieven. Men dwinge

dwingt een boer tot den dienst; men neemt het met geweld van den Ploeg: dese Boer zal wel voor een korten tyd zyn vorig leven en gewoonte betreuren, maar is hy 1 Jaar of 2 Zoldaat geweest, dan is hy het ledig gaan gewent, en so door en door gewent, dat hy een afkeer heeft voor het werken: zyn handen staan verkeert en nooit zult gy dien gewesene Boer weder aan de Ploeg krygen. Daar benevens heeft hy in zyn Zoldaten leven iets geleert, dat nog veel erger is, als het leeg lopen; namelijk de boeren te quellen, te plagen en te plonderen, daar in stelt een Zoldaat zyn grootste vermaak, en dit is zyn grootste glorie, en die dat best kan, is van zyn maats meest geacht; hy denkt niet eenmaal meer om zynen vorigen tyd, en dat hy self een Boer geweest is; hy heeft in tegendeel veel minder medogentheid met den armen Landman, als een Zoldaat die van een Burger is heen gekomen, en om dat hy een Boer is geweest, is hy beter als iemand anders in staat om Boeren te plagen.

Wat zal nu een Zoldaat van die soort doen, als het vrede is, (als hy niet wil werken.) Hy vind 'er die even als hy, in 't zelfde kas zyn, en so 'er een is, die wat meer verstant en beleid heeft, als de anderen, die maakt sig zelve tot een Hoofd of Kapitein van een geheel tot van zulke maats, en daar mede gaat men aan een roven en stelen; het rot word met 'er tyd sterker en sterker, daar zyn geen Gerechtsdienaars of Hellebardiers, die haar durven aantasten, en als zy al sien, dat zy het te quaad souden krygen, so nemen zy de vlucht in de bosschen, daar hen niemand kan volgen, en daar zy doorgaans alle wegen en paden kennen, om dat 'er onder haar zyn, die voor desen, toen zy akkerluiden waren omtrent

die

die bosschen gewoont en deselve door en door hebben leren kennen. En op die wys word sodanig tot met 'er haast een geheel Regiment. Op dese wys ging het met *Cartouche*, hy was reeds by alle de andere Zoldaten van zyne Compagnie bysonder bemint, en om zyne grote schrandtheid en behendigheit in een soort van achting, waar door hy dan een soort van Superioriteit over haar hadde, welke door zyn bediening van Sergiant gestyft wierd; so dat zy gewent waren, zyn Commando te gehoorfamen, en hem ten dienst te staan. *Cartouche* afgedankt zynde, resolveerde hy sich zelve, met de beste Zoldaten van de Compagnie aan te spannen: en het koste hem maar een wenk, om die gene die hy wilde, aan hem te verbinden, sonder dat zy echter nog wisten, wat hy voor had, om dat hy de rykste was van haar alle.

Hy koos 'er dan de besten uit, aan de welke hy verklaarde, dat hy van sintz was, om na Parys te gaan; en daar zyn fortuin te soeken, waar na hy vroeg, of ze lust hadden, om hem geselschap te houden. Zy waren niet allen gewillig, maar heel verblyd, om dat, gelijk ik gesegt heb, *Cartouche* vry wel met Platen voorfien was, immers so zy sich verbeelden.

Zy namen also samen de weg na de Hoofd-stad; ten getalle van tien welgeresolveerde kloeke sterke knevels, behalven *Kartouche*, die se alle seer wel kenden, hoe se bestonden, de slechte geensins had uitgekijpt.

En dit was het eerste beginsel van het Hoofdmanfchap, dat hy sich naderhand over so groot een benede verkreeg, gelijk ik in 't vervolg zal verhalen.

Na dat zy eenige dagen gereist, en overal in de Herbergen, daar zy pleisterden, goede gier gemaakt hadden, geliët sich *Kartouche*, dat zyn Geld byna op was, en stelde sich seer verlegen. Met de meeste van de

Maats

Maats was het inderdaad fo gelegen, en zommige hadden geen penning meer, om by te zetten, en teerden nu al op de beurs van de anderen, en principaal op die van *Cartouche*, die overal het meeste betaalde, en fomtyds wel een Bottel Wyn op twee extra ten heften gaf, waar door hy haar fo veel te nauwer aan sig verbond.

Op een avond, dat zy in seker Dorp ontrent 20 mylen van Parys, vrolijk waren, dacht *Cartouche*, dat het nu tyd was, dat hy zyn voornemen begon werksellig te maken; en zy gingen daar op samen in een naby gelege klein boschagie, buiten het gezicht en gehoor van Menschen, alwaar *Cartouche* alle zyne Reizen gewese Krygsgezellen in een rey stelde, en haar in een zeer beweeglyke harangue voorstelde in staat, waar in zy sig bevonden, en het middel, dat hy bedagt had, om rykelyk en gemakkelyk aan de kost te komen, so zy zynen raad wilde volgen, hem tot haar hoofd verkiesen, hem getrouw wesen, en zyne geboden gehoorsamen, daar by voegende, dat hy ten eersten haar trouw met nog eenige bequame luiden souden zien te versterken, en dat zy voor het overige niet anders te doen hadden, als het gene hy haar ordonneerde, haar te kennen gevende, dat haar macht en fortuna vervolgens alleenlyk soude dependen van de band van gehoorsaamheid, en dat 'er een hooft moest wesen, die haar dirigeerde en bestierde.

Wy zyn, zeide hy, alle samen geweest, leden van een Noble en Illustre Compagnie van Vrybuiters in des Konings dienst. Als men so lang en met so veel wakkerheid gediend heeft in een beroep, so nobel en honorabel, als dat van den Oorlog, wie sou dan sich zelve so diep kunnen vernederen, om weder als een kinkel te gaan achter de ploeg met een boere kiel om het lyf? Immers ik weet, Messieurs, dat geen van u
alle

alle so weinig koracie heeft. De Koning geeft ons geen onderhout meer; werken is te gering voor een die als Vrybouter gediend heeft; van de Negocie hebt gy nog ik geen kennis; handen en voeten kunnen wy niet eeten: en waer gedaan? In ons oud beroep te volharden heb ik gedacht; zei *Cartouche* wyders, en wyl den Koning geen loon meer geeft, te leven van den buit dien wy krygen kunnen. En so gy my hou en getrou wilt wesen, en mijn bevelen sonder tegenspreken, so zie ik kans, om niet alleen de kost te krygen, maar om elk voor ons hooft te kunnen leven als Princen.

Alle de wetenschappen, die hier toe vereischt word, vervolgde hy, bestaat maar in dese twe Artykelen, te weten *eerstelyk* in het grypen, en ten anderen in niet gegrepen te worden. Al het Werelds-goed is ons, het komt 'er maar op aan, dat wy verstant en couratie hebben, om 'er ons Meester van te maken; en dat het voornaamste van alle is, op een veilige wys. Te vangen, zeg ik, en niet gevangen te worden, in alles watje van buiten hoeft te leren, om basen te worden in dit nobel Ambagt; want so wy eens het ongeluk hebben, van in handen te vallen van onse Vianden; so zyn we eeuwig verloren, en daarom vereischt het laatste artykel wel de meeste oplettendheid, want de Vianden, daar we voortaan mede sullen te doen krygen, geven geen quartier; zy handelen haer Krygsgevangenen met de uiterste wreedheid. Doch ik twyffel niet of het Fortuin sal ons begunstigen, als gy maar na mijnen raad wilt luisteren, en mijne geboden en schikkingen volgen.

So dra had *Cartouche* zijne harangne niet geëindigt, of zy wierpen gesamentlyk de hoeden om hoog, onder een gejuich van *Lang leve onse Kapitein Cartouche!* en daar op deed *Cartouche* haar alle samen een Eed zweren,
met

met de aller afgryfelykfte verwenschingen en vervloeking, die hy slechts bedenken kon.

Dit gedaan zynde, vervolgden zy hunne reis na dese Hoofdstad, en als zy deseive op een paar uren genadert waren, ordineert *Kartouche* aan zyn onderhebbende Compagnie daar te blyven, en zyne wederkomst te wagten.

Hy gaf zig daar op, verselt van maar een van zyn Volk, in de Stad alwaar hy een bequaam Logement uitkipte; daar hy al zyn Volk in veiligheid soude kunnen by malkanderen doen komen, so menigmaal als hy sulks geraden vond.

Hy huurde tot dien einde enige Kamers in de voorstad van S. Antonie, en na dat dit geschied was keerde hy weder na het dorp, daar hy zyn onderhebbende Volkje gelaten had, dewelke hy vervolgens met zich na Parys nam, alwaar hy haar enig Geld uirdeelde, op dat ieder zig van een goede Degen en een paar Sak-Pistolen sou kunnen voorsien, gelyk zy dan ook nog dien selve dag van hunne aankomst deden, dog ieder by een bysonder zwaartveger, het welk *Kartouche* also goed vont, om geen suspitie te geven, waar na hy hen dagelijks deed by malkanderen komen, om haar te onderwyfen in het nieu ambacht, en de sulke die niet de behendigheit en gauwigheit hadden, tot het beurse-snyden, die sond hy op de grote wegen buiten de Stad, om aldaar door het plonderen van de Passanten haar Fortuin te soeken.

Kartouche, die nu een algemeene wetenschap gekregen had van de konst van het Roven, door dien hy so lang, als Vrybouter gedient hadde, en in die tijd menigen coup hadde gedaan, waar door hy opentlijk 't attaqueren van de Passanten, met haar den degen op de pistool op de Borst te zetten, was gewent geworden, vond geraden, eenige dagen met zyn tot
op

op de grote wegen te gaan kruisse, om sig van so veel
huit te voor sien, dat hy in alle gevallen een fouds had,
om by provisie de kamerhuren en verteringen van al
zyn volk te kunnen betalen, en zyne Zoldaten ryke-
lijk te kunnen onderhouden, tot dat zy wat meerder
onderrecht en gellepen, in staat soude zyn, om haar
geluk tot Parys met wat meer gemak te zoeken.

En op dat dit te beter mogt gelukken, maakte hy
occafie, om met eenige onderbedienden van de tolkan-
toren kennis te bekomen, dewelke hy vervolgens met gif-
ten so ver bragt, dat zy hem voor Spion dienden, en hem
als hy met zyn volk buiten was, verwittigden, wan-
neer 'er eeniggeld, juwelen, of andere kostelykheden
op den tol waren aangegeven, om na dese of gene plaats
te worden versonden. En als het gebeurde, dat *Cartouche*
met zyn volk in de Stad was, en dat hy van diergelijke
dingen tyding kreeg, volgden hy de Wagen of postkoets
eenige Uren daar na, met eenige van zyne makkers te
paard, tot op eenige mylen van de Stad, alwaar zy se
dan gemaskert, met overgehaalde pistolen in de hand at-
taqueerden: en wyl zy van alles verwittigt, heel perti-
nent wisten te eischen de sommen in goud of silver, ge-
lijk mede juwelen of andere kostelykheden, die 'er ge-
laden waren, so wierden de Passagiers daar door so veel
te meer vervaard en onthuft, als ziende daar uit, dat
zy verraden waren, waar by se dan ook aan de andere
kant zich ten eersten regten, om het geëiste goed of
geld, dat 'er geladen was, over te geven, om van
dese onzichtbare troniën ontslagen te worden, onder-
stellende uit hare eisch, dat zy met het geëishte ap-
parent zich souden vergenoegen, gelijk dan ook door-
gaans geschiede, hoewel het ook wel beurde, dat als
'er Passagiers op sulck een wagen of Post-koets saten,

die 'er wat fatsoenlyk uitlagen, *Cartouche* haar dan met eenen de goudbeurs deed overgeven, in welken gevalle hy sich echter seer genereus toonde, hy nagelyk de Rovers van de grote wegen in Engeland, want als hy ten naaften by sag, hoeveel ieder by sig had, vroeg hy aan elk hoe ver zijne reis lag, en na de grote der beurs, en na dat ieder Reis ver of kort was taxeerde hy een ieder, en gaf de rest weder over, al het welke hy doorgaans verfelde met de allerbeleefste en civielste expressien en komplimenten, die hy konde bedenken; en sodanig waren zelfs zyne aller verschrikkelykste dreigementen.

- Want als hy de passagier de pistool op de borst sette, seide hy, myn Heer ik ben verblyd, dat ik de eer heb, van je te ontmoeten, en ik verfoek seer ootmoedig, dat ik de eer mag hebben, om te weten of gy u selven ook wel van genoegsaam reis-geld voorfien hebt, en dat ik tot dien einde uw beurs mag sien. Wanneer de passagier hem dan zyn beurs toonde, vroeg hy gemeenlyk, waar hy na toe moest, en als 'er dan veel meer Goud in was, als 'er tot de reis van noden was, dan seide hy, wel Myn Heer, hoe is het mogelyk, dat gy u selven met so veel Goud op weg durft bewegen? Zyt gy niet bang, voor Rovers, hebt gy niet gehoord, dat de wegen so onveilig zyn? Wat ben ik bly, dat ik u ontmoet, en dat ik dese occasie heb, om u dienst te doen, met so veel kont gy die Reis doen, ik ga na Parys, en ik sal het overige voor u bewaren, Ryd vry in 's Heeren naam, ik ben nu geruft, al ontmoete gy nog so veel quade menschen, dat zy u dien schat sullen af-halen.

- Met dese en diergelyke woorden was hy gewoon Passagiers aan te randen, en als het al eens gebeurde, dat de een of de ander wat talmde, dan seide hy, ik verfoek seer vriendelyk, dat gy my niet noodsaakt,
om

om die redenen, die ik in myn hand heb tegen u te gebruiken, om u te overtuigen, dat ik bekommert ben, dat die so zag niet mogten ingaan, en het zou my leed doen, iemand van mijne goede vrienden eenig het minste ongemak toe te brengen; so gy nog een halve minut wagt, zo krygt gy myn laatste argument, en dan mogt u, vrees ik, wat voor de borst stoten, maar so gy mijn verfoek doet, hebt gy op mijn eer en conscientie geen leed ter Wereld te vresen.

Op dese wys, en met de behoedsaamheid en voorfigtigheid, met dewelke *Cartouche* zyne Roverijen beleide, zag hy zig in een korten tyd meester van een zeer confiderable schat in goud, juwelen en andere kleinodiën, en wyl buiten in de Dorpen weinig occasie was, om zig voor haar geld te laten tracteren, en daar van te teeren en so goede gier te maken, als *Cartouche* en zyne benden wel begeerden, zo begaven zy zig zamen na Parys, om zig voor eerst aldaar eenige-dagen regtschapen vrolyk te maken, te meer wyl de Rovers en Dieven van de grote wegen zelden de commoditeit of occasie hebben, om haar geld hier of daar in veiligheid by wijse van een fonds te kunnen opleggen, in welk stuk haar conditie zeer ver te kort schiet by die van de Zee-rovers, die altoos een have of wykplaats hebben, daar zy den gemaakten buit in veiligheid kunnen bergen. Een Rover-Dier van de grote wegen is genoodsaakt zyn geld en schatten te begraven, of aan particuliere in bewaring te geven. Indien hy een grote zomme vertrouwd, so loopt hy gevaar, dat die particulier hem zal verraden, om zig van dat geld meester te maken, ten minsten voor een gedeelte. En wat belangt het begraven, men kan wel denken, dat zulke maats weinig lust en veel min besadigheid hebben, om een schat in de aarde

te begraven; die te doen dienen tot een fonds, en in het toekomende van te bestaan.

En also blyft 'er niet anders overig, als al het geen datse krygen, ten eersten maar op het vrolykste, rykelykste en allerreukelose manier te verteeren, het lekkerste te eeten, en het beste te drinken, en het overige in schenkaadjien te besteden aan de Verspieders, gelyk als die van de Tolkantoren, en andere die zy van noden hebben, om ten eersten verwittigt te worden van dese of gene voorvallen en occasien, daar een coup te doen is.

Hier by komt nog een ander considerabel Artykel, het welk oorzaak is dat een Gauwdief van Parys, al is hy nog zo gelukkig in zijne vangst; egter zelden rykdommen kan vergaderen; door het groot getal Nimfjes, welke dese Maats doorgaans moeten onderhouden, niet so zeer tot haar vermaak, als wel om den groten dienst, die dese Dames haar in het Ambagt doen kunnen; dese Dames worden doorgaans als Princeffen gekleed en onderhouden, en men houd die op fraje gemeubileerde kamers, en men voegt haar een paar Gauwdieven toe, die in zommige occasien haar oppassen als Lakeyën, in aansienelyke en seer pragtige Lievryklederen.

Cartouche met zijn volk tot Parys gekomen zijnde, voorzag zig ten eersten van 3 of 4 van sulke Dames, die hy op het allerkostelykste klede, houdende ieder van deselve apart, sonder dat de een van de ander iets wist; het welk hy voornamentlijk deed tot zijne veiligheid, door dien hy voor een grondregel hadde, om gene drie nagten na malkandere op eene plaats te camparen, maar om de 2 dagen ten minsten van slaapplaats te veranderen, ten welken einde hy ook byna dagelyks van klederen en pruiken verwisselde, dan eens een blonde en dan weder een zwarte Pruiik opscttende.

Car-

Cartouche bragt vervolgens, gelyk ik gesegt heb, verscheide dagen door, met vrolykheden, rinkinken, dansen en gastmalen te houden, in alle welke tyd zy anders niets ter wereld deden, so dat het geld wel haast verminderd, te meer wyl het rot nu ook met eenige rekuren was vermeerdert, welke *Cartouche* had aangenomen, terwyl hy buiten met Roven was besig geweest; want zo dra of zyn volk 'er een of meer ontmoete, die hy aansag voor luiden van het zelfde Ambagt, namen zy die straks gevangen, even als of zy Zoldaten of hellebardiers waren, wanneer *Cartouche* wel haast uit het gelaat en wesen kon zien, wat het voor luiden waren, en als hy bevond, dat het volk van zyn professie was, examineerde hy so nauwkeurig, en vindende in haar eenig talent of bequaamheid, nam hyse in zyn Kompagnie, gaf hen geld, klederen, en emplojeerde se dan vervolgens in zulke occasie, daar hy oordeele, datse meest toe bequaam waren.

De naam van *Cartouche* was midlerwyl door de grote Roveryen so rugtbaar geworden, dat de Regering een grote premie beloofde aan die gene, die hem souden komen te vatten, sodanig dat hy in handen van de Justitie geraakte; en het Moorden, Stelen en Huisbraken begon nu sodanig in dese Stad toe te nemen, dat vele ryke Luiden, denkende dat de grote miserie en het gebrek van gelt en kostwinning de oorzaak daar van was, sociteiten van liefdadigheid onder malkanderen opregte, en een fonds zamen leiden, waar uit aan verscheide noodlydende het wekelyks onderhoud wierd gegeven, en waar door also veele menschen van het quaad doen wierden afgehouden, die anders door hongersnood daar toe zouden zyn vervallen. Seker een werk dat niet genoeg kan geroemd werden, so dat men wel kan zeggen, dat indien

D 3

dese

te begraven; die te doen dienen tot een fonds, en in het toekomstige van te bestaan.

En also blyft 'er niet anders overig, als al het geen datse krygen, ten eersten maar op het vrolykste, rykelykste en allerreukelose manier te verteeren, het lekkerste te eeten, en het beste te drinken, en het overige in schenkenadjen te besteden aan de Verspieters, gelyk als die van de Tolkantoren, en andere die zy van noden hebben, om ten eersten verwittigt te worden van dese of gene voorvallen en occasien, daar een coup te doen is.

Hier by komt nog een ander considerabel Artysel, het welk oorzaak is dat een Gauwdief van Parys, al is hy nog zo gelukkig in zijne vangst; egter zelden rykdommen kan vergaderen; door het groot getal Nimfjes, welke dese Maats doorgaans moeten onderhouden, niet so zeer tot haar vermaak, als wel om den groten dienst, die dese Dames haar in het Ambagt doen kunnen; dese Dames worden doorgaans als Princeffen gekleed en onderhouden, en men houd die op fraje gemeubileerde kamers, en men voegt haar een paar Gauwdieven toe, die in zommige occasien haar oppassen als Lakeyën, in aansienelyke en seer pragtige Lievryklederen.

Cartouche met zijn volk tot Parys gekomen zijnde, voorsag zig ten eersten van 3 of 4 van sulke Dames, die hy op het allerkostelykste klede, houdende ieder van deselve apart, sonder dat de een van de ander iets wist; het welk hy voornamentlyk deed tot zijne veiligheid, door dien hy voor een grondregel hadde, om gene drie nagten na malkandere op eene plaats te camperen, maar om de 2 dagen ten minsten van slaapplaats te veranderen, ten welken einde hy ook byna dagelyks van klederen en pruiken verwisselde, dan eenseen blonde en dan weder een zwarte Pruik opsettende.

Car-

Cartouche bragt vervolgens, gelyk ik gesegt heb, verscheide dagen door, met vrolykheden, rinkinken, dansen en gastmalen te houden, in alle welke tyd zy anders niets ter wereld deden, so dat het geld wel haast verminderd, te meer wyl het rot nu ook met eenige rekuten was vermeerderd, welke *Cartouche* had aangenomen, terwyl hy buiten met Roven was bezig geweest; want zo dra of zyn volk 'er een of meer ontmoete, die hy aansag voor luiden van het zelfde Ambagt, namen zy die straks gevangen, even als of zy Zoldaten of hellebardiers waren, wanneer *Cartouche* wel haast uit het gelaat en wesen kon zien, wat het voor luiden waren, en als hy bevond, dat het volk van zyn professie was, examineerde hy so nauwkeurig, en vindende in haar eenig talent of bequaamheid, nam hyse in zyn Kompagnie, gaf hen geld, klederen, en emplojeerde se dan vervolgens in zulke occasie, daar hy oordeele, datse meest toe bequaam waren.

De naam van *Cartouche* was midlerwyl door de grote Roveryën so rugtbaar geworden, dat de Regering een grote premie beloofde aan die gene, die hem souden komen te vatten, sodanig dat hy in handen van de Justitie geraakte; en het Moorden, Stelen en Huisbraken begon nu sodanig in dese Stad toe te nemen, dat vele ryke Luiden, denkende dat de grote miserie en het gebrek van gelt en kostwinning de oorzaak daar van was, sociteiten van liefdadigheid onder malkanderen opregte, en een fonds zamen leiden, waar uit aan verscheide noodlydende het wekelyks onderhoud wierd gegeven, en waar door also veele menschen van het quaad doen wierden afgehouden, die anders door hongersnood daar toe zouden zyn vervallen. Seker een werk dat niet genoeg kan geroemt werden, so dat men wel kan zeggen, dat indien dese

D 3

dese

dese Stad vol is van booswigten en kwaaddoenders, aan de andere kant ook wederom menschen daar in gevonden worden van sulke een uitstekende Christelyke liefdadigheid, dat de exempelen, die daar van in menigte voorhanden zyn, somtyds als bykans ongelooftlyk voorkomen, en van welke exempelen, ik 'er een van een seker Raadsheer van het Parlement van dese Stad sal verhalen, het welk om desselfs grote merkwaardigheden uitmuntenheid nooit genoeg kan werden verbreed, om andere die met overvloed zyn gesegent, daar door ter navolging van sulke helden-deugden aan te moedigen.

Dese Raadsheer leefden in een tyd, dat het Koninkryk door een seer grote hongersnood geknelt wierd; de elende was zo groot; dat de rykste luiden een gedeelte van haar dienstboden afdankten. En dewyl byna niemant iets dede maken, zo waren de Ambagts-luiden, die gewoon waren met zo knechts te werken, genoodsaakt, om drie vierde van haar volk te laten gaan, behalven een oneindige menigte van arme luiden ten platten lande, dewelke aldaar onderhoud vindende, met gehele troupen na de grote steden kwamen affakken, om het getal der hungerigen en noodtydende te vergroten, ende het gekerm te vermeerderen.

De Raadsheer, van wien ik zo even gemeld heb, danktegeen een van zyne dienstboden af, maar hy verkofft zyne Paarden, en van het gene dese Paarden hem dagelyks pleegden te kosten, onderhield hy een goed getal armen. Hy schreef egter aan zyne dienstbode de Wet voor, dat zy sig gedurende de hongersnood moesten vergenoegen met wat geringer kost en drank, als zy anders wel gewoon waren, en het geen hy op die wys spaarde, bestoede hy al mede tot onderhoud van arme huisgefinnen.

Des avonds ging hy verkleed in den huysen van geringe

ringe luiden, en prate met haar heel gemeenszaam, om zig van haren toefstant te informeren, en als hy bevond, dat zy het van noden hadde gaf hy haar enig geld.

Op een avond, dat hy met dese liefdadige intentie uitging, wierd hy om de hoek van een straatje aangerand door een karel, die hem de Pistoool op de borst zettende, hem zyn beus afseichte. De Raadsheer gaf hem terstond zyn beurs over, zeggende tot dien Karel. Myn vriend, zie daar isse, maar uw vangst is heel schraal, want daar is niet meer in dan zo Pistoletten. Laat me ras in de beurs kyken, zei de Karel, en de Raad heer de beurs geopent hebbende, nam de man een enkele Pistolet, en gaf de rest aan den Raadsheer wederom, hem gebiedende, dat hy stil zou heen gaan.

De Raadsheer wederom kerende, om na zyn huis te gaan, ontmoete eenige schreden verder zyn knecht, dien hy gebod, die karel dien hy in dat straatje zag ingaan zagtjes te volgen, en wel te letten, waar hy inging. De Raadsheer ging ondertusschen weder na huis, om bescheid te wagten van zyn Lakei, die een weinig daar na kwam, en aan zyn Heer verhaalde, dat die karel by een Bakker was ingegaan, alwaar hy een Pistolet gewisselt en een Brood gekoft hebbende, van daar verder in een ander huis was gelopen, alwaar hy hem had sien een trap op klimmen, en dat hy hem toen niet verder had durven volgen, maar dat hy de deur van 't huis zeer wel hadde onthouden. Dat is genoeg zei de Raadsheer, en volg my nu.

Daar op ging hy zyn gewoonlyke tour doen in de huysen der arme Menschen, en daags daar aan liet hy zig door zyn knecht brengen aan het zo even gemelde huis, daar de dief was ingegaan. Hy zag daar

in een klein vertrek op de bovenste verdieping een erbarmelyk spektakel. Een geheel naakte Vrouw met eenige naakte Kinderen lagen in een hoop stro gedompelt welk haar voor Bed en Kleding teffens diende.

De Karel, die hem aangerand had, en die de Vader was van dese Kinderen, kende hem terstont, en hy wierp sig voor zijne voeten, biddende en smekende om vergiffenis, terwyl de tranen van zijne wangen neer biggelden.

Weest niet bevreesd, zei de goedaardige Rechter, ik kom niet, om u in 't verderf te brengen, maar om u te behouden, so het in mijne magt is. Wie zyt gy? Ik ben zei de arme Man, een Schoenmaker van myn Ambacht. Maar by gebrek van werk ben ik genoodsaakt geweest alles te Verkopen, eerst onse weinige meubeltjes, stuk voor stuk, daar na myn gereedschap, en toen onse klederen, om Brood te Kopen, tot dat wy geen hemd meer overig hadden; en daar op ben ik gisteren door den honger genoodsaakt geworden, om Geweld te oeffenen, en gy zyt de eerste; Myn Heer: die my in dien nood toen wy alle het niet langer konden uitstaan, tegen kwam, en ik heb nooit diergelyke van te voren in myne gedagten genomen, ik laat staan bedreven.

De Raadsheer wierd sodanig bewogen, dat hy zyne tranen niet konde wederhouden. God zy gedankt, zei hy in sig selven, dat het hem belieft heeft toe te laten, dat ik de eerste ben geweest die de arme Man dus ontmoet heeft. Kom ga met my, zeide hy wyders en vrees niet, indien ik u kwaat had willen doen, sou ik niet zelf gekomen zyn.

Hy leide dien Man na zyn huis, daar hy hem in de buurt een huisje toonde, daar een Schoenmakers winkel in gedaan was, daar te huur stond, het welk hy voor hem huurde, waar na hy eenige Klederen op de oude Kleermarkt, voor zyn Vrouw en Kinderen liet

Ko-

Kopen, gevende hem daar en boven twee Bedden en eenige Stoelen, met cenig Geld, om nieuw Gereedschap te Kopen, en Leer om te verwerken.

En wyl dese Man geen meesterbas was van zijn Ambagt, voegde hy hem een van de weesjongens toe, welke als zy by iemand lezen, die geen Meester is of het gild niet voldaan heeft, het regt van Meersterschap hier te Parys geven, so lang die Leer-jaren duren.

Hy besorgde hem vervolgens de klandisie van zijn Huis niet alleen, maar ook van alle zijne Bloedverwanten, Vrienden en kennissen.

De Schoenmaker verstond zijn Ambacht seer wel, en hy won in een korte tyd so veel over, dat hy het Gild kon betalen en Baas wierd, gelijk mede een weinig daar na het Huis, dat hy bewoonde, en het welk de Raadsheer voor hem gehuurt hadde, en waar in zijn Zoon nu nog woond.

Op een sekeren dag, dat de Raadsheer des Schoenmakers huis voorby ging, en hem in dien vernoegden en bloejenden staat sag, trad hy tot hem in huis. Wagt u wel zeide hy, dat gy geen kwaad gebruik maakt van de zegen, die u God heeft gegeven, maar laat nu alle dagen uwes levens daar toe gericht zijn, datse de misdaad, die gy aan my gepleegt hebt, mogen uitwischen. Denkt, dat gy maareen bewaarder zijt van de tydelyke goederen, die gy nu in ruimte besit, en u pligt is aan anderen dezelfde weldaad te doen naar mate van uw tegenwoordig vermogen, die gy van anderen genoten hebt. Weldadigheid en liefde gaven zijn nergens beter besteed, als wanneer men daar door een mensch van Boosdoen kan aftrekken of beletten, dat hy daar toe niet vervalle.

Wie moet niet verset staan, op het gezicht van sulken een nooit volprese liefdadigheid? En hoe dun zijn de

D s

Rech-

Rechters en Raadslieden van die soort gefaait; Maar om weder tot *Cartouche* te keren, deselve bestede na alle zijne gedagten, om zyn tot dagelyks te vergroten, en dat met luiden van verdiensten, gelyk hy zeide, en die de vereischte bekwaamheid hadden: als hy 'er een had aangenomen, probeerde hy ten eersten, waar toe hy bekwaam was, en waar dat hy bevond, dat zyn geest toe strekte, daar toe gebruikte hy hem vervolgens bestendig.

Wy hebben zo even gefegt, dat de Regeering nu al een prys gestelt hadde voor de geen, die *Cartouche* zou vatten en in handen van de Justitie leveren, maar *Cartouche* hadde zijne mesures so wel genomen, en hy veranderde so dikwils van naam, gewaad, en Logiment, dat het den Gerechts-dienaren niet mogelyk was, hem te agterhalen.

Twe gevallen sullen wy verhalen, daar hy so na gevat was, dat men sou hebben gefegt, dat het onmogelyk was, te ontsnappen, en daar hy sich echter door zijne ongemene schranderheid en vaardigheid van Geest uit het gevaar redde, op een wys, die in den eersten opslag als Tovery voorkwam, om maar principaal dependeerde, van dat hy op het nakend gevaar, schoon nog so groot, niet ontfelde, maar in staat bleef om iets te versinnen.

Dit belette echter niet, dat *Cartouche* gestadig op zijne hoede was, en in alle gelegentheden en overal niet so veel omsichtigheid te werk ging dat men sou gefegt hebben, dat hy een bloodaard was, en ondertuffchen was hy in het grootste perykel, so onverschrokt, dat diergelyken kloekmoedigheid en presentie van geest in sulck een tyd, welke beide hoedanigheden de grootste in ongemeenste in een Veldheer zyn, indien graad in weinig Krygslieden gevonden worden. Hy wist dat men hemel en aarde be-
woog,

woog, om hem als den Kapitein van zo vele Gauwdieven, die dagelyks zo veel kwaad deden, te bekomen, en hy onthield zig des wegens zeer veel in eenig Dorp of Herberg even buiten de Stad, hoewel hy onmogelyk kon nalaten, nu en dan in de Stad te komen, en met desen en genen van zyn volk te spreken. Hy ging nu altoos met gelade zak pistoolen.

Het gebeurde, dat hy op een tyd in een huis zijnde een van zyn Verspieters, die hy in menigte in dienst had, hem kwam waarschouwen, dat een Onderfchout met met vier dienaars voor de deur was, om hem te vatten.

Cartouche was op de vyfde verdieping van dat huis; kwam terstond een paar verdiepingen lager, alwaar hy met zyn verspieder in een donker hok, dat daar omtrent was, schuilde. De Onderfchout klom met twee dienaars na boven, latende midlerwyl de twee anderen buiten de deur, om dat hy hem immers niet zou ontsnappen.

De Onderfchout klom volgens de onderregting, die hy hadde, na de vyfde verdieping, zeggende onderwegen tot de dienaars, dat *Cartouche* het hoorde, *hy zal evenwel desen reis den dans niet ontspringen*; zo dra hy met de dienaars het hok voorby was, steeg *Cartouche* na beneden, terwyl de schout bove op de gemelde verdieping besig was, met overal te zoeken. *Cartouche* beneden zynde, trad al gauwende na de voordeur toe, als een die nergens afweet, of als een die uit de slaap komt, makende tegen de twee dienaars, die daar buiten stonden, een praatje en vragende, hoe laat het was, de dienaars vroegen hem, of hy niet wist van *Cartouche*, en of de schout hem al had; *Cartouche* antwoorde, hy is op de bovensten verdieping, en hy kan het onmogelyk, als over het dak ontsnappen. Met eenen ging hy de voordeur uit,

uit, als om met iemand in de buurt te spreken. So dra hy even op straat was, loste hy een van zyne sak-pistolen in de lugt, roepende tot de dienaars, hier hebje *Cartouche!* In een ommesien verdween hy uit haar gesigt, door de menigte van menschen die aanstonds op die schoot by malkanderen liepen, behalven dat het ook was in het vallen van den avond. Het tweede geval, waar in hy een diergelyke presentie van Geest toonde, en het daar door ontsnapte; was op een plaats, daar hy met een goed getal van zijne makkers vrolyk was. Een van zyne verspieters hem in stilte gewaarschout hebbende, dat 'er een Onderschout met eenige dienaars op weg en reeds niet ver van het huis waren, en dat hem net beschreven had; liet hy zig aangaan, als of die Verspieter hem eenig ander berigt gebtagt had van eenige occasie, daar zyne tegenwoordigheid heel schielyk vereift wierd, en daar op zei hy tot een van die makkers, ei lieve leen me je rode rok en blonde pruik met je hoed eens voor een moment, ik kom terstond wederom; en wyl de ander die veranderinge gewent was, trok hy terstond uit, gafse nevens zyn pruik en hoed aan *Cartouches*, die daar op met de grootste haast des werlds uit het vertrek, waar in het voorhuis gekomen, heel zagjes en zonder eenige ontsteltenis te tonen, ter deur uitging, daar hy Dienaars ontmoete, dewelke om dat haar was opgegeven een man met een blaauwe rok en pikswarte pruik, hem zonder eenige agterdogt lieten passeren. Dit geschiede mede in den avond, en so dra hy op de straat was, riep hy tot de Dienaars, *Zoekje Cartouche?* hy wenscht je goeden Avond en blyft je onderdanigen Dienaar? en daar mede was hy uit haar gesicht verdwenen, even als of hy weg getovert was, want eer de Dienaars begrepen, of die karel ernst of

of boert sprak, hoewel het ailebei was, so had hy al een goed end voor uit, om door 't een of'tander dwarsstraatje het naspeuren te veydelen. De Gerechts-dienaars wierden also niet allen verfteken van haar oogmerk omtrent *Cartouche*, maar hy maakte haar door dit toeroepen en zijne vlucht so confuis, dat zy niet wisten, hoe zy het hadden, so dat de andere die in huis waren, merkende dat 'er Gerechts-dienaars omtrent waren, gelegentheid kregen, om het mede te ontsnappen, behalven de Karel die *Cartouches* rok en pruik aan hadde, die zy voor alle andere in 't oog gekregen hebbende, het gelag voor de anderen moest betalen, en na de Gevankenis geleid wierd van waar hy echter eenige dagen daarna met een Brandmerk en Geeffeling van daan geraakte, wanneer men bevond dat het *Cartouche* niet was.

Ondertusschen kon het niet manqueren, dat van sulck een sterke compagnie Gau-dieven nu en dan niet eenige gevat wierden, met dewelke men heel kort werk maakte, dat bragt enigstins de schrik onder de anderen, dewelke daar op allerlei nieuwe Practyken te baat namen, tot hare veiligheid.

Zommige van de Bende verkleden sich in Monniken gewaad, sommige gingen gekleed als Priesters, Abten, of Kanunniken in een zwarte Rok met een Befje en een kort Paukjen en een geschoren kruin.

En op dese wys gingen zy voor een tyd weder veilig in alle openbare herbergen, koffi-huizen en commediën, sonder dat iemand enige suspitie op hen had, waar door zy dan nieuwe gelegenheid hadden, om alles wat'er omging te vernemen, en waar na zy sig konden rigten, om als'er dit of dat stond te geschieden, haar kans waar te nemen.

't Is ongelooflyk, welk een menigte van Eylterijen en dieverijen door dese Bende uitgevoerd wierden, doot dien

dien zy alles wat 'er omging, wisten, en dewyl zy zo talryk, en op allerley wys gekleed en afgeregt waren, was 'er schier niet voor haar onmogelyk.

Het gebeurde op een tyd, dat *Cartouche* een brief kreeg van een van zyne verspieters, die hy nu niet alleen tot Parys, maar ook in de meeste omleggende steden hadde, in welke brief hy verwittigt wierd, dat een zeker Jongman, die nooit van zyn leven tot Parys geweest was, op zo een dag tot Parys zoude arriveren, en dat hy zyn Logement zoude nemen in den zwarten Arend, en dat hy een Wisselbrief by zig hadde van 4000 livres, die hem door zo een Koopman op ligt den dag na zijne aankomst in goud zoude betaald worden, en dat de penningen daar toe gereed lagen.

Cartouche van de naam van dien Jongman als mede van de Koopman, op wien de Wissel was getrokken, heel omstandig verwittigt zynde, begaf zig den avond dat de eerstgemelde moest aankomen, gekleed als een Koopmans-Klerk of Kantoor-knegt, na de herberg, en aldaar gevraagt hebbende of daár niet zulk een persoon, als hy noemde, gearriveert was, en ja geantwoord zynde, versogt hy die persoon te spreken, en daar op by hem geleit zynde; zeide hy, dat hy was gevonden van wegens Myn Heer Gilles, (zo was de naam van de Koopman) om te zien; of hy al aangekomen was, en dat hy in dit geval order had, om hem te versoeken, van desen avond by hem te komen eeten, en zijn Logement by hem te nemen; en om dat het 's avonds wat onveilig en het huis van Myn Heer Gilles wat ver van de herberg was, zo had zyn Heer hem geordonneert om onder wege een Huurkoets te bestellen, gelyk ik dan ook gedaan heb, voegde hy daar by, en ik twyffel niet, of de koets zal ten eersten hier zyn.

On-

Ondertusschen ging *Cartouche* sien, of de Koets, die hy besproken had, gekomen was, en deselve voor de deur vindende, versocht hy den Jongman, daar in te treden, om hem na zyn Meesters huis te brengen, het welk de ander, geen quaat der wereld vermoedende, gewillig deed, zynde over de betoonde beleeftheid van dien Koopman, van wien heusheid en verplichtende manieren hy zyn Vader buite dat seer veel had horen roemen, seer wel in zyn schik.

Cartouche met dese Jongeling eenige straten door gereden zynde, brogt hem aan een huis daar hy den Koetsier deed stilsthouden.

De Jongman hem gevraagt hebbende of daar Myn Heer Gilles woonde, antwoorde *Cartouche* van ja, en daar op aangeklopt hebbende, wierd de deur geopent, en de Jongman in een zy-vertrek geleid, daar hy door een van de Makkers van *Cartouche*, die alseen bedaagd Koopman heel stemmig gekleed was, wierd verwelkomt.

De gewaande Koopman ordonneerde vervolgens, dat men de tafel zou dekken, en na dat men een weinigje gegeten hadde, deed hy aan een ieder der Gasten een Bottelje Wyn geven, dog in die Bottelje, die voor dien Jongman geset wierd, was wel een vierde Brandewyn, gemengt met sap van Maanbollen, so dat hy se pas half uit had, of hy kon nauwelyks meer overent siten, en wyl hem de vaak begon te bevangen, en hy zich verbeelde, dat het uit vermoeidheid ontstond, so versogt hy, dat men hem wilde permitteren, om te mogen gaan slapen, gelyk hy dan ook deed na dat men hem met velerhande complimenten gedwongen hadde, zyn Bottelje ten minsten eerst uit te drinken.

Men leide den Jongman na zijn slaapkamer, al waar hy beleeftheidshalve door een paar knechts wiert

ont-

ontkleet so dra hy in slaap geraakt was, doorsochte men alle zyne kleersakken, maar wyl men daar niet vond het geen men socht, nam men het Valies van zyn Kamer, het welk geopent zijnde, vond *Cartouche* de wissel in een brievetas, en die daar uitgeligt hebbende, deed hy het Valies weder op zyn plaats brengen.

Den anderen morgen vroeg, terwyl de Jongman nog lei te ronken, begaf *Cartouche* zich in een Huurkoets na den Koopman, alwaar hy de wisselbriefgepresenteert hebbende, het geld hem aanstonts geteld wierd, het welk also het goude speciën waren, in een ommesien gedaan was, waar na *Cartouche* niet lang sammelde, maar so voort weder heen ging, sich houdende, als of hy groten haast hadde, en belovende, den Heer Gilles, die vermits het heel vroeg was, nog te bed lag, tegens den middag sullen komen bezoeken.

Cartouche met dit geld r' huisgekomen zynde, stond seer lang in overleg, op wat wyse hy sich van desen Jongman best sou ontslaan; hy kon niet wel besluiten, om dien onnoselen hals te vermoorden, schoon hy nu al van zyn eerste genereusheid heel ver was verbaftert en al eenige neerlagen op zyn kerfstok hadde, hoewel hy daar selden toequam, dan wanneer het gevaar van betrapt of ontdekt te worden, so groot was dat 'er geen ander middel overig schein, om sich te redden.

Hy resolveerde derhalven, sig op een andere wys van hem te ontdoen, namelijk op dese volgende. Het was nu al omtrent 11 Uren op de voormiddag, wanneer de Jongman nog even vast lag te ronken. *Cartouche* vond derhalven goet, om hem te laten wakken, het welk niet dan grote moeite gelukte, also hy door de compositie, die men hem 's avonds te voren hadde doen drinken, so vast in slaap was, dat men hem nauwelijks konde wakker kryge.

Zo

Zo dra hy gekleed was en iets genomen hadde, om sich te ontnugteren, liet de gewaande Heer Gilles hem door een knecht vragen, of hy lust hadde, om buiten de Stad een lugje te scheppen, want dat hy, Myn Heer Gilles, gewoon was, alle morgens voor de maaltyd een wandeling buiten in een der Voorsteden te gaan doen, welke wandeling geaccepteerd zijnde, reede zy samen na een der verst gelege Voorsteden, alwaar de gewaande Koopman voor een Herberg deed stil houden, sich gelatende, als of hy kwalyk wierd, en als of hy iets moesten gebruiken. Na dat hy daar een Bottelje Frontenjak en wat brood gekommandeerd en daar van een weinig genuttigt hadde, seide hy tot den Jongman, dat hy met een Koopman, die een huis of twintig daar van daan woonden, een woord te spreken hadden, en dat hy so terstond weder by hem soude zyn, en daar op reed hy met de Koets na het Huis, daar hy zyn Kapitein *Cartouche* gelaten hadde.

De Jongman een uur en vervolgens 2, 3 uren gewagt hebbende, en siende, dat de Heer Gilles niet weder opdaagde, ordonneerde aan de Waard van de herberg, dat hy een koets voor hem sou laten komen, denkende, dat eenig toeval den Koopman moest hebben genoodsaakt, om schielyk na huis te ryden.

Hy vroeg daar op aan den Koetsier, dien de waart voor hem bestelt hadde, of hy wist, waar de Bankier Jacob Gilles woonde, en de koetsier geantwoort hebbende, dat hy 't niet wist, maar dat het genoeg was, als Myn Heer hem de straat beliefsde te noemen, daar die Bankier woonde, en dat hy Myn Heer daar gevoert hebbende, als dan wel sou uitvragen, waar die man woonde.

De Jongman zyne Brievetas niet by zig hebbende, en het adres of de straat niet van buiten wetende,

wist niet, hoe zy het maken sou, hy resolveerde eindelijk, na de Herberg de zwarten Arend, daar hy 's avonds te voren by zyn arrivement was afgeklimmen, en daar de Heer Gilles hem, so hy meende, met so veel beleeftheid hadde laten van daan halen, teryden, sich verbeeldende, dat naar dien die Herberg een end weegs in de stad, hy daar beter sou te regt raken, sich zelven ondertuffchen verwytende, dat hy so onvoorsichtig geweest was, en zyn briefetas, daar het adres in stond, in zyne valies gelaten had, in plaats van die by sich in zyn sak te dragen. In de gemelde Herberg gekomen zynde; raakte hy na veel vragens eindelijk door eenige Koopluiden, die daar juist passeerden, en dien den Bankier kenden, te weten in wat straat die man woonde, waar op hy so voort daar na toe reed. Wyl hy nu 's avonds te voren in een Koets, en wanneer het heel donker was, door *Cartouche* op de verhaalde wys misleid was, so wierd hy niet gewaar, dat hy nu voor een ander huis was, voor dat de deur van den rechten Gilles geopent wierd, en hy aldaar heel andere troniën sag, als die hy by den valschen Gilles ontmoet hadde. Ik geloof zeide hy, tot den Kantoor-klerk, die hem de deur opende, dat ik hier verkeerd ben.

By wie moetje wesen, Myn Heer, vroeg de knecht?
By de Bankier Jacob Gilles, antwoorde de ander.

Die woont hier, hernam de Kantoor-knecht. Wonen 'er dan meer, als een Jacob Gilles in de Stad van Parys, vroeg de Jongman, want ik heb te nacht aan 't huis van eenen Heer Jacob Gilles gellapen, en na ik sie, so is dit huis van binnen heel anders, en so ik hier geweest hadde, soud gy my sekerlijk kennen.

Dit laatste gaat juist niet vast, zei de knecht, want ik kom somtyds in gene 2 dagen van het kantoor, so dat

dat 'er vele Heeren by myn Patroon verkeere, die ik juist niet zie. Maar ik weet wel dat myn Patroon desen gantschen middag na een vreemd Heer gewagt heeft, die desen morgen vroeg een wissel van 400 livres in Pistolletten hier is wesen ontfangen, die aan myn Kantoormaat gelegt heeft, dat hy tegens de middag myn Patroon die juist van de morgen nog niet by de hand was, zou komen bezoeken, zo dat myn Patroon tot omtrent 3 uren met 't eten na hem gewagt heeft. Is Myn Heer dien man ook, vroeg hy verder. De arme Jongman meende op dit verhaal, dat hy door de grond zonk, hy voelde de plaats daar hy zat niet meer, en het was als of alles groen en blaauw wierd voor zyne ogen, wyl hy uit dit zeggen besloot, dat hy misleid was.

De Kantoor-knecht liep ondertuffchen na binnen, verhalende aan zyn Meeſter, dat 'er een Heer vroeg na eenen Jaques Gilles, daar by voegende de diskoursen die hy met hem gewisselt hadde, waarop zyn Heer na voren ging, en den Heer nodigde om binne te komen, ten einde om hem uit de dut te helpen, het welk wel haast geschied was, namentlyk zo dra dese Jongman zyn naam zeide, en tot wat einde hy tot Parys gekomen was, waar op den ander hem de wissel toonde, dien hy dien zelven morgen betaald had.

De verflagenheid, waar in de goede Jongman zig bevond, is zo gemakkelyk niet uit te drukken, als de leser zig die van zelfs kan verbeelden. De Koopman begaf zig nevens zynen vriend terstond na de herberg, om te vernemen, of de hospes of iemand van zyn volk ook eenige kennis hadde aan de koetsier, die den Jongman 's avonds te voren was komen afhalen, maar niemand had daar agt op gellagen: ook had hem niemand by kans gesien, door dien het donker was. E 2 Men

Men deed daar op bekendmakingen door de Stad aanplakken, waar in men enige grote premie beloofde aan den gene, dewelke den voorn: Gauwdief, die op zodanig een naam en op zulk een tyd een Wissel van 4000 livres hadde wesen ligten, zou weten te ontdekken, in diervoegen dat hy in handen van de Justitie wierd overgelevert, maar daar kwam geen gevolg van, en de arme Jongman was genoodsaakt, om half wanhopig en zonder het geld, waarom hy gefonden was, weder na huis te keren, gewapent met een brief vol van verontschuldigen en verschoningen, die den koopman ten zynen voordele hem mede gaf, om zynen misnoegden Vader te doen bedaren.

De bende van *Cartouche* groeide nu van dag tot dag, en daar verliep geen nacht, of daar geschiede eenige moorden en huisbraken.

De meenigte van menschen, die door de Bankbrieven en Papiernegotie geruineert waren, begunstigde alle de aanlagen van *Cartouche*, en daar passeerde geen dag, of zijne bende wierd met een considerabel getal van recuten vermeerderd, het welk de straten in de Stad en de grote wegen zo onveilig maakte, dat niemand meer by avond langs straat dorst gaan, en dat men de grote wegen byna niet meer dorst gebruiken, om te reizen. De Hellebardiers en Gerechts-dienaars schoten aan alle kanten te kort, en wierden overal daar zy dit volkje wilden aantasten, met bloedige koppen na huis gefonden, behalven dat 'er nu en dan een goed getal op de plaats bleven, het welk de Gauwdieven en Moordenaars eens zo stout maakte.

De Regering hadde reeds zeer grote onkosten te vergeefs gedaan, om *Cartouche* te vatten, en dese verschrikkelyke bende, die zig niet alleen door de Stad maar in alle de anderen voornaamste Steden van het

Ko-

Koningryk verspreid hadde, te verstroyen en te vernielen.

De toeleg van *Cartouche* was nu, om al dit volk op een zekeren tyd en plaats te beschryve tot een klein Legertje te versamelen, waar over hy als Veldheer meende te gebieden, op hoop, dat alle de misnoegden, welke getal door het verval van het bekende Stelfel van Lauw by uitnemenheid groot was, zig by hem zouden voegen, en waar door hy also in staat soude zijn geweest, om aan de Regering het hoofd te bieden, zyn persoon die so sterk nageset wierd, te beveiligen, en als een groot personaadje te leven.

En om dit volk beter te kunnen by malkanderen houden, en nauwer aan hem te verbinden, bedogt hy een middel, om zig op eenmaal van een zeer groten buitenschat meester te maken. Hy hadde nu reeds eenige van syn volk en de voornaamste huizen van Parys en van Lyons en Orleans anders den naam van dienstboden geplaatst, welke dienstboden de huisbraken en diefstallen, die 'er 's nagts ondernomen wierden begunstigten, en die de anderen van alles wat 'er om en uitging, verwittigden.

Cartouche nam vervolgens een afgryfelyk besluit, namelijk om een generale moordery van de rykste luiden, in welkers huizen hy syn volk geplaatst hadde, aan te regten, namelijk hy wilde in een nacht alle die Heeren by dewelke sig enige van zyn volk in dienst bevonde, laten om hals brengen, in welke confusie en verbaastheid hy met de overige van zyn volk sig zouden hebben zamen gerot, ende huizen geplondert, in die vaste verwagting, dat alle de misnoegden en al het gepeupel van Parys sig by hem zoude gevoegt hebben, om hem te helpen.

De Regering begon nu in goeden ernst over het aangroeijen van dese bende moordenaars meer en meer bekommert te werden.

E 3

Tom.

Zommige zeiden , dat naar dien de gauwdieven en schelmen eenmaal zo talryk en zo sterk geworden waren, het beloven van premiën onnut, en het getal der Geregts-dienaars en Hellebardiers te zwak was, om haar te gaan vatten, men op andere middelen moest bedagt wesen, dat het beloven van premiën generlei uitwerking deed, zo dra de booswigten niet meer bang waren, van gevat of gevangen te zullen worden, om dat dese vrees, gevoegt by de premie hen doorgaans overhaalde, om hunne makkers en medepligten te verraden en te leveren, om zig zelven te bevryden.

Zommige sloegen voor, dat men de methode van Paus Sixtus V moest volgen. Wanneer de schrandere Paus de zetel beklom, was de stad van Rome en de gehele Kerklyke Staat als overstromt van boosdoenders en guiten, welke de Italianen Banditen noemen. Alle de ordinarie middelen, als van het zenden van Soldaten, Geregts-dienaars en Hellebardiers, om haar te grypen, het belove van Premiën en het oeffene van de allerwreedste straffen, omtrent dese en gene, die men in handen kreeg, was onder verscheide Pausen al zonder eenige vrugt geweest.

Maar Sixtus, die tot alles raad wist, bediende zig van een bysondere list; hy dede overal door aangeplakte plakaten bekend maken, dat een iegelyk bandit, die dit hooft van een van zyne makkers tot Rome bragt, zou hebben vergiffenis van alle zyne misdaden, en een fraje zomme gelds daar en boven.

Het gebeurde dat een van dese schelmen, die dat leven mogelyk begon te verdrieten, of uit vrees, dat de andere van zyne bende hem mogten voorkomen, om haar vergiffenis ten kosten van zyn hooft te kopen, van besluit wierd, om zyn heil te proberen, en een van zyne makkers van kant geholpen hebbende, bragt hy

hy desselfs hooft tot Romen by den Paus, die zyn woort hield, en hem niet alleen een Bulle verleende, behelsende een absolute van alle de misdaden, die hy tot dien dag toe gepleegt hadde, met verbod aan alle Geestlyke en Wereltlyke Regters, hem ooit deswegen in den Regten of daar buiten enige vervolging of storenis aan te doen, maar hem ook daar en boven de beloofde somme deed betalen.

De tyding van het fortuin, dat dese ban dit gehad hadden, wierd wel haast onder alle de andere rugtbaar endeed de uitwerking, welke de Paus daar van verwagt hadde, geen van allen dorst den anderen meer vertrouwen, zy vloten voor elkander, en op die wys waren alle die vreeslyke talryke benden in 't kort sodanig verstroot, dat 'er geen overblyffel meer van te vinden was.

Anderen spraken van de Wet in te voeren die in Engeland plaats heeft; want of schoon dat Land, voornamelyk de grote wegen, so vol van Rovers is, als eenig ander, so sou die Wet by provisie seer veel toegebragt hebben, om de zamenrotting der Gauwdieven te meesteren. Dese Wet bestaat daar in, dat een Rover of Dief gevat zynde, sich van de koord bevryden en zyn leven salveren, wanneer hy de nodige aanwysing doen kan van vyf andere Dieven.

De Leser sou mogelyk in de gedagten kunnen komen, of het somtyds aan die gene manqueeerde, aan dewelke dit gedeelte van de Justitie was aan bevolen. O neen! men kan in tegendeel seggen, dat de Stad van Parys nooit sulck een vigilant Hoofschout gehad heeft als in die tyd, maar het was hem niet mogelyk, om dien bron van mesterie, ik meen dien dodelyken val van onse finantien en die fatale omtuimeling der papieren Rykdommen, uit dewelke dagelijks gehele stromen van Rovers, Fielten en aller-

hande desperate menschen voor den dag kwamen, te stoppen; ook was dat zyn werk niet het doen ophouden van de elende, en het weder levendig maken van de Kommerci Nering en Handtering, die geheel onder de voet lag, was niet het werk van de Justitie maar van die gene, die het roer van Staat in handen hadden, voor dewelke het desgelyks en al immer so onmogelyk was, om sulck een groot en wydluftig gebouw, dat tot de grond toe ingestort, en so vele duisenden Menschen of gantschelyk verplettert of verminkt of befeert hadden, so ras weder op te bouwen, en zulk een algemene verwoesting in den vorigen bloejenden staat te veranderen.

Dog om te tonen, dat de Stad van Parys in dietyd met sodanig een Hoofd-schout voorsien was, als 'er in die omstandigheden vereischt wierd, zullen wy enkel, dog zeer merkwaardig exempel van zijne wakkerheid om dit schelmse Rot, en hare schelm stukken te ontdekken; alhier verhalen; dog alvoren seggen, dat die Hoofd-schout een man was van buitengemene bequaamheden, van een doordringende Geest, en van weergalose ervarendheid in de allerzwaarste en duisterste saken.

Onder de verscheide middelen waar van hy sich bediende, om guiten en hare guyterijen te achterhalen, was 'er een het welk 't zelfde was, waar van wy verhaalt hebben; dat *Cartouche* sich bediende, om zyne schelmstukken in 't werk te stellen; namelyk het houden van Verspieders en correspondenten niet alleen tot Parys, maar ook in alle de andere voornaamste Steden van het Koningryke, en men kan met waarheid zeggen, dat hy op de dieven en schelmen meer en meer grond wop, naar mate dat hy in dit stuk gedient wiert, het welk dan allengskens in 't vervolg veel beter ging als in den beginne.

Hy

Hy hield ook onder andere een seer nauwe en stipte correspondentie met de Hoofd-schout en andere Gerechtsbedienden van de andere Steden, en als het beurde, dat haar een Gauw-dief ontsnapt, wierd hy 'er aanstonds door een expresse van verwittigt, so dat het in 't vervolg selden gebeurde, dat sulck een gevluchte of uitgebroke dief of Moordenaar te Parys kwam, of onse Hoofd-schout had 'er ten eersten kennis van.

Om nu tot een verhaal te komen van het exempel of straaltje van zijne wakkerheid en welbelyde Correspondentie van alle kanten. Een seker persoon wiert door verscheide Koopluiden in commissie met vele Wisselbrieven en andere zeer considerable effecten na Parys gefonden, dog wanneer hy van een van zijne goede Vrienden afscheid nemen wilde; verfocht dese hem, dat hy zijne reis nog eenige dagen wilde uitsstellen, wyl hy als dan ook na Parys moest, en zy dan het vermaak soude hebben van malkanders geselschap, en zy sich dan samen wakker op den reis souden vrolyk maken.

Doch het geval wilde, dat dese Persoon zyne reis onmogelyk konde uitsstellen, van wegens de wisselbrieven en andere effecten, met dewelke hy beladen was, en die geen uitstel konde lyden. De vriend die siende, gaf hem een brief mede, met verfoek, die so dra hy tot Parys arriveerde, zonder eenige ogenblik tydverlies in eigen handen te willen overgeven.

Hy nam den brief en zwoer te sullen doen het geen zijn vriend van hem verfocht, en hy vertrok daar op met de Postkoets. De koets tot St. Denis gearriveert zijnde, kwam 'er een Onderschout, verselt van een trop Gerechts dienaars, die de Koets deed stilhouden, dwingende de persoon, die met de ge-

E s

melde

melde kommissien na Parys wilde , af te klimmen en zich te zetten in een huurkales , die de Schout tot dien einde by zich hadde ; de Schout ziende , dat de persoon zeer ontstelde , sprak hem so veel moed in , als hy konde ; zeggende , dat de Hoofd-Officier van Parys hem gesonden hadde , om hem (den Koopman) uit de Koets te lichten , en hem tot den Hoofd-Officier te voeren , die hem spreken wilde , dat hy niet te vresen hadde , indien hy een eerlyk Man was ; en dat hem geen leed sou wedervaren.

Dit nam de ontsteltenis en benaauwdheid van de goeden Koopman niet geheel en al weg , dewelke zich verbeelde , dat hy voor desen ofgeenen guit wierd aangesien , die hem misschien van tronie en postuur gelyk was , sich voorstellende een menigte van ongelegentheden en ongemakken , die hy misschien sou moeten ondergaan , eer hy zyne onderscheid sou hebben bewesen. Aan de andere kant dacht hy dat de kooplieden die hem gesonden hadden , hem mogelijk met eenige verbode papieren beladen hadden , en dat de Hoofd-Schout van Parys daar van verwittigt zynde , hem had laten ligten , om sich van de Papieren te verseker.

Honderd diergelyke vermoedingen en gedagten maalden dien armen onschuldigen afgesondenen door het hoofd , eer hy tot Parys kwam. Wann'er de Onder-Schout met hem in het huis van den Officier trad , en dese hem sag , vroeg de Officier hebje hem ? ja sei de Schout ; treffelyk , riep de Hoofd-Officier met een soort van blydschap uit , laat hem binnen komen.

Deese woorden bevestigden den benauwden afgesant in de gedagten dat hy voor de verkeerde , namelyk voor desen of genen Gauwdief , wierd aangesien.

De man binnen getreden zynde , wie zyt gy , zei
de

de Hoofd-Schout , en wat komt gy te Parys doen ? Ik ben antwoorde de man al lillende van angst , door eenige kooplieden gesonden met wissels en andere papieren van aangelegendheid , om die hier te verhandelen. Dat is de waarheid , zei de Regter , en gy hebt eenige zeer gevaarlyke papieren by u , voegde hy daar by , en die moet gy my overgeven , en ik raad u , dat gy niets agterhoud , uw leven hangt 'er aan.

De man zei , dat hy niet wist van eenige andere , als van de voornoemde Koopmans papieren.

Gy hebt ook nog andere , hernam de Hoofdschout. Neen , antwoorde de Koopman , Myn Heer , ik weet van geen andere.

De Hoofdschout voerde hem hier op te gemoed , dat hy zig ter dege zoude bedenken , want dat hy zekerlyk nog andere papieren by zig had , en dat het om zyn leven te doen was. Daar op schoot hem in de gedagten de brief , die zyn Vriend hem hadde mede gegeven , en hoewel hy niet kon denken , dat daar aan iets zou kunnen gelegen wezen , zo dagt hy in de benauwtheid , dat het beter was alles te zeggen , wat hy wist , als eenig ding te zwygen , en daar op haalde hy dien brief voor den dag , zeggende zie daar , Myn Heer , is een brief , die een van myne kennissen my op myn vertrek heeft mede gegeven , om ze hier aan een van zyne goede Vrienden te bestellen , en dat is alles wat ik buiten de Koopmans-papieren by my heb , of iemand moest eenige papieren buiten myne kennis of weten in myn Valies of Rok sakken gestoken hebben... Neen , neen , zei de Heer Officier die brief was het , die ik zocht , en aan alle uwe andere papieren is my niets gelegen.

Opent dien brief , zeide hy verder tot den Koopman. Myn Heer , antwoorde de Koopman met een
zeer

zeer klaaglyk geluid, hoe sult gy my opleggen, dat ik het schennis sou bestaan, van een brief, die my door een vriend vertrouwd is te openen; het staat in uwe magt, Myn Heer, om door het gefag, waar mede gy bekleed zigt; alle papieren te openen, die gy verdagt houd; maar ik voor my, wil liever een gevangen man wesen, als een Vriends brieven, die my aanvertrouwd zijn, te openen.

De Hoofdschout zei daar op als met een donderende stem, dat hy den brief aanstonds zou openen, of dat hy een dood man was, waar op hy den brief met een bevende hand ontfegelde, het welk gedaan zijnde, gebod de Officier met diergelyk een verschrikkelyke stem, dat hy den zelve overluid sou lesen. En daar op wilde de Koopman zig op nieuws verschonen, zeggende, dat hem, dien de brief was aanvertrouwd, zulks geensins betaamde, verfoekende, dat de Heer Hoofdschout die zelf, of door iemand van de zijnen wilde laten lesen.

Maar het bevel, dat hy zonder verder tegenspraak sou gehoorfamen en den brief overluid lesen, was so volstrekt, dat de Koopman zig niet langer bedagt, maar hy had nauwlyks de eerste regel gelesen, of hy besweek, en zeeg in flauwte voor des Hoofdschouts voeten ter neder.

De Leefer zal buiten twyffel denken, dat de brief vergiftig was, gansch niet, de eerste regels behelsden dese verschrikkelyke woorden, die den Koopman dede in flauwte ter nederfinken! *Geeft aan den bringer by de overlevering deses zonder uitsfel den rest, ik zal hem zekond volgen, en wy zullen den buit delen.*

De arme man door eenige hartsterkende middelen tot zig zelve gekomen zynde, gaf geen ander geluid, als dese woorden, O Hemel op wien zal men langer vertrouwe.

De

De Hoofdschout sprak vervolgens op het allervriendelykste tot hem, zeggende, dat hy niets te vresen hadde, dat de geen wien hy den Urias brief moest behandigen; al gevat was, en dat de schelm, diese geschreven had, al zat op een plaats, daar hy diergelyke niet meer sou schryven, want de schelm tot Rouan, die den brief beschreven had, en die een heimelyk lid van *Cartouches* bende was passeerde voor 't overige voor een fatsoenelyk man, wierd aldaar op deselve tyd gerabaakt, dat de ander aan wien de brief hield tot Parys geregt wierd.

De eerstgemelde Booswig, die den brief geschreven had, en die voor een vriend van den kommissionaris passeerde wilde hem eerst versellen, om hem onderwege van zyn effecten te beroven, maar ziende, dat de ander zyne reis niet wilde uitsellen, tot dat hy gered was, om mede te komen gaan, bediende hy sig van desen brief, waar by hy hem aan enige schelmen van zyn rot tot Parys adresseerde, die hem zouden van kant maken.

Zo dra de Postkoets van Rouan vertrokken was, begon de Brieffchryver te vresen, dat de man aan wien hy den brief gegeven had, vervolgens een nalatigheid, die heel gemeen is, den zelve niet zo voort, of niet tydig genoeg, maar eerst na dat hy de effecten al sou kwyt wesen, zou bestelle. En wyl hy zulk een aansienelyke buit niet wilde laten ontsnappen, besloot hy, hem zo terstond te volgen.

Hy gaf van dit zyn voornemen aan een van zijne makkers kennis, ten einde die hem zoude versellen; uit vrees, dat door de menigte der Passagiers, hy het werk alleen niet zoude kunnen meester worden. Dese makker oordeelde, dat hy met haar beiden nog al te swak zouden zyn, en dat zy den derden man moesten mede nemen; zy kosen tot dien derden een seker jongman,

man, die door ligtmiffery zyn goedje verkwiſt had, en met alle zyn nabestaande overhoop lag, en in wien zy nu en dan eenige blyken van een goede diſpoſitie tot zulke ondernemingen beſpeurt hadden, en zy twyffelden niet, of hy zou gaarn met haar gaan, als zy hem zeiden, wat buit 'er op die togt te halen was.

Zy gaven alſo den gantschen handel aan dien jongman te kennen, en dat zy niet anders te doen hadden dan de koets van Rouan, die heel langſaam weg maakt, te paard te volgen; en zodanig een perſoon met de piſtool op de borſt en gemaskert te dwingen, om zyn geld en alle zyne papieren over te geven.

Deſe jongman had in der daad een aſichouw van het voorſtel, dat zy aan hem deden, maar hy wagte zig wel van zulks in 't minſte te laten blyken, zig houdende, als of hy 'er zeer mede in zyn ſchik was, verſoekende een paar uren tyd om zig van een goed Paard en een paar Piſtolen en een Masker te voorſien, haar belovende, ten eerſten by haar te zullen komen, in zodanig een Herberg, als zy hem opgaven, om van daar geſamentlyk den weg te nemen na Parys.

Zo dra hy uit haar geſigt was, ging hy zyn wederaren aan een van de koopluiden, die in de afgeſonde effecten portie hadden openbaren, dewelke hem verſogt, met hem te gaan na de Hoofdschout, en het zelve aldaar bekend te maken. De twee ſchelmen, die in de herberg na den jongman wagten, wierden terſtond by de kop gevat, en zo voort op de pynbank gelegd, om hare medepligtigen tot Parys te ontdekken.

De ſchryver van de brief, die de vinder en aanleider van dit gehele gruwelſtuk was, bekende aanſtonds, welke de perſonen waren, aan wien hy dien brief geadresseert hadde, en waar, en in wat plaats ze zig onthielden. De

De Officier van Rouan ſond ſo voort een courier, om den Hoofdschout van Parys hier van te verwittigen, als mede van het gevaar, waar in de afgeſonde Kommiſſionaris zich bevond, waar op de Hoofdschout van beſluit wierd, ſo voort een onderſchout met eenige hellebardiers na St. Denys te ſenden, die daar de koets moeſten inwagten, uit vrees dat de ſchelmen aan welke hy geadresseert was, zyn komſt langs een andere weg moeſten zyn te weten gekomen, en ſig miſſchien na buiten begeben, om die Koets daar te plonderen.

Ondertuſſchen had de Hoofdschout met enen order gegeven, om de Moordenaars, die hen ſouden van kant maken, te vatten, het welk ſo wel gelukte, dat even voor dat de Onderſchout met den afgeſonden Koopman by hem kwam, hy de tyding kreeg, dat de voorſchreve Moordenaars al gevat en in de gevankenis gefet waren.

Welk een verbaſende beſtierrege der Voorſienigheid ziet men in dit zeldſaam geval, waar in de zelfde maat regels, die den boosdoender neemt, om het Gerecht te ontgaan, hem tot een ſtrik dienden, om hem in den afgrond te ploffen, dien hy meende te ontdeinſen! De Booswigt die den brief geſchreven had vreesde dat zyn brief te laat beſteld en hy op die wys ontdekt mocht worden; gaat hy, om zulks voor te komen, ſich zelve ontdekken aan een perſoon, die hem in handen van het Gerecht levert!

Cartouche fiende, dat deſe Hoofdschout om ſo te ſpreken, dag en nacht uit was, en als zyn eenigſte werk ſcheen te maken, om hem te knippen, begon eindelyk in goeden ernſt zynen ſtaat na te denken, en het groot gevaar dat hy beliep, van gevat te worden; deſe gedagten en overdenkingen vervulden hem met een ſoort van ſchrik, ſo dat hy op het minſte gerucht,

rucht, dat hy hoorde, sich verbeelde, dat hy verklikt was, of dat 'er een Onderschout met eenige dienaars omtrent was, om hem te vangen. Hy liet egter niet het minste van zyne bekommeringe tegens die van zyne bende merken, uit vrese, dat sulks haar neerslag sou maken, en ook dat sommige hem mogten wantrouwen.

Hy deed daar op eenige zijner voornaamste en vertrouwste by malkanderen komen, aan dewelke hy voor ogen stelde, op wat wyse en met welk een rust en yver hy door den Hoofdschout nageset wierd, en onder anderen dat men aan alle de Indentanten in de Provincien, gelijk mede aan alle de maarschalken, Drosten en Schouts ten platten Lande tot dien einde seer scherpe bevelen hadde gesonden, te gelijk met een gedrukt afbeeldsel van *Cartouche*, en een naukeurige beschryving van zyn postuur, gelaat, spraak en manieren daar nevens, om hem te kunnen kennen, verzoekende haar advys te mogen weten, wat voor mesures zy oordeelden, dat 'er verder tot hunne veiligheid dienen genomen te worden.

De meeste waren van gevoelen, dat hy wel soude doen sich voor een tyd uit het Koningryk te begeven, tot dat dese yver en hitte, om hem te agterhalen, een weinig soude verflauwt wesen, gelyk zekerlijk na haar mening soude geschieden, indien 'er in eenige tyd binnen en buiten de Stad van Parys, en ook in de andere Steden niet meer van hem gehoord wierd; het was wel waar, seiden zy, dat het algemeen belang en veiligheid van hare bende, van zyne tegenwoordigheid, beleid en goedep raad dependeerde, en dat het voorbeeld en de heldendaden van zulk een braaf Generaal, den moed van alle die de eer hadden, van onder zyn banier te behoren, niet weinig opbeurde, dog dat men dese ongemene najaging

zyner

zijner vianden, moest agten, als een eerste hitte en drift, dewelk na verloop van een zekere tyd altoos verkoelt, insonderheid wanneer de vianden souden bevinden, dat zy inderdaad vergeeffsche moeite doen; dat hy haar voor het overige met zynen goeden raad ook zelfs in zijne afwesendheid door brieven konde aan de hand geven, en dat zy niet souden nalaten, hem van de gewigtige saken kennis te geven, zyne bevelen daar over te verwagten, als de saken uitsfel lyden konden, en dat zy hem souden verwittigen van de verdere mesures, die 'er ten zynen opsigte soude genomen worden, voornamentlyk indien men daar omtrent mogte komen te verflauwen. *Cartouche* geliet sig eerst, als of dese raad hem gansch niet behaagde, en als of hy niet over zyn hart konde brengen, dat hy als het Hoofd eener bende, die hem so getrouw was, soude verlaten, enkelyk om zijne eigen persoon in veiligheid te stellen: maar wanneer zijne vrienden hem daar op te gemoet voerden, dat zijne onversaagdheid haar in duisend gevallen, daar de dapperheid te pas kwam, te weten daar een enkel man tegen het perykel op mogt, was gebleken dat dese zijne wyking niet voor een vlugt was te houden, maar enkelyk als een schuiling voor een korte tyd, tot dat dese vlaag van den hoofdschout, die als een zware bui van alle kanten op hem neerkwam, opgeklaart en overgewaait sou wesen; so liet hy sig allengskens overreden, sig houdende, als of hy dien raad enkel haar te gevalle, om dat zy zynent halve so ongerust schenen, toestemde.

Cartouche zei vervolgens, dat hy goedvond, dat men het gros van zyne bende, en alle die, welke geen deel hadden aan zyne allerheimelykste ondernemingen, dede geloven, dat hy een tour in de omleggende plaatsen was gaan doen, om onder die van

zyne bende, die in deselve verdeelt waren; enige nieuwe ordres uit te delen; welk voorstel door alle die by hem waren, volkomen goed gekeurt, en als een grote voorfigtigheid geroemd wiert.

Cartouche ordonneerde wyders, op wat wyse zy sig in zijne afwesendheid zouden gedragen, en hy koos 'er een of twee uit, van dewelke hy wilde, dat de eerste als Kapitein of Opperhoofd, en de tweede als Luitenant of tweede Hoofd in zyn affyn souden gebieden, het welk also geschikt zijnde, nam hy 'er twee van de allerkloeksten en geresolveerdsten tot zyn geselschap met sig, en begaf sig in de volgende nacht na Orleans.

Een van dese twee karels, die hy met sig nam, is hem naderhand als Kapitein gesuccedeert. De tweede was die geen, die so meesterlyk des avonds op de straten van Parys voor Kommissaris van de Wyk kon spelen, waar van wy, eer wy verder van het vertrek van *Cartouche* spreken, een woord of twee zullen melden.

Dese Karel had het gelaat, wesen en uitspraak; als sodanig een Kommissaris. *Cartouche*, die in zijne sielteryen alle anderen, die ooit hem bekent geweest zyn, te boven ging, had onder anderen een list bedagt, waar door hy zijne Rotgefallen meer dan eens uit het gevaar verlost, en het welk niet weinig toebragt, om de zijne nog onverlaagder en stoutere te maken, als zy waren.

Wanneer het nu gebeurde, dat een of twee van de bende van *Cartouche*, of hy zelf ergens besig was, om desen of genen passant op de straat met de pistool op de borst, de beurs en kleinodiën af te eischen, hield dese karel sig in het gewaad van een Kommissaris van de Wyk, met enige andere, die gekleed waren als zyne dienaars, sig daar omtrent om een hoekje,

boekje, en so dra 'er enig alarm of gerucht ontstond, en dat de gene die met het exploit besig waren, gevaar soude kunnen lopen, van gevat of omcingelt te fullen worden, of dat zy het op eenige ander wys te quaad souden kunnen krygen, dan quam dese gewaande Kommissaris met zijne Dienaars quansuis op het alarm toeschieten, en nam de Gauwdief of Gauwdieven gevangen, die daar door dan uit de nood gered wierden.

Maar dat het zeldzaamste van allen was, het gebeurde somtyds, dat dese Kommissaris met zyn volkje niet alleen die Gauwdief, maar ook de Persoon, die aangerand was, gevangelyk wegvoerde, 't welk geschiede op het een of ander teken van den Gauwdief, want wanneer 'er niet te veel volk omtrent was, en dat de aangerande Persoon nog niets hadde overgegeven, en wanneer het sich liet aansien, dat de vangst goed was, dan voerde zy den anderen quansuis na een korde garde, en so dra zy ergens om een hoek of klein straatje quamen deden zy den gevangen Persoon in een Herberg gaan, daar zy hem dan van alles beroofden.

Cartouche op een Avond gekleed zijnde, als een voornaam Officier, ontmoete een Raadsheer gansch alleen, dien hy van aansien kende voor een zeer ryk man. *Cartouche* sprak hem met veel beleeftheid aan, en sei hem met eenen, dat hy so goed moest wesen, van zyn beurs aan hem over te geven, want dat zyn geld al lang op was, en dat het Krygs-volk in lang geen betaling hadde gehad; de Raadsheer een Man zijnde, die voor een klein gerucht niet vervaart was, zei, Vriend ik raad u, dat gy uwes weegs gaat, want ik verseker u dat gy den regten Man aan my niet hebt gevonden, en dat ik 'er eer om sou willen kampen, als ik zag, dat gy my soud willen dwingen.

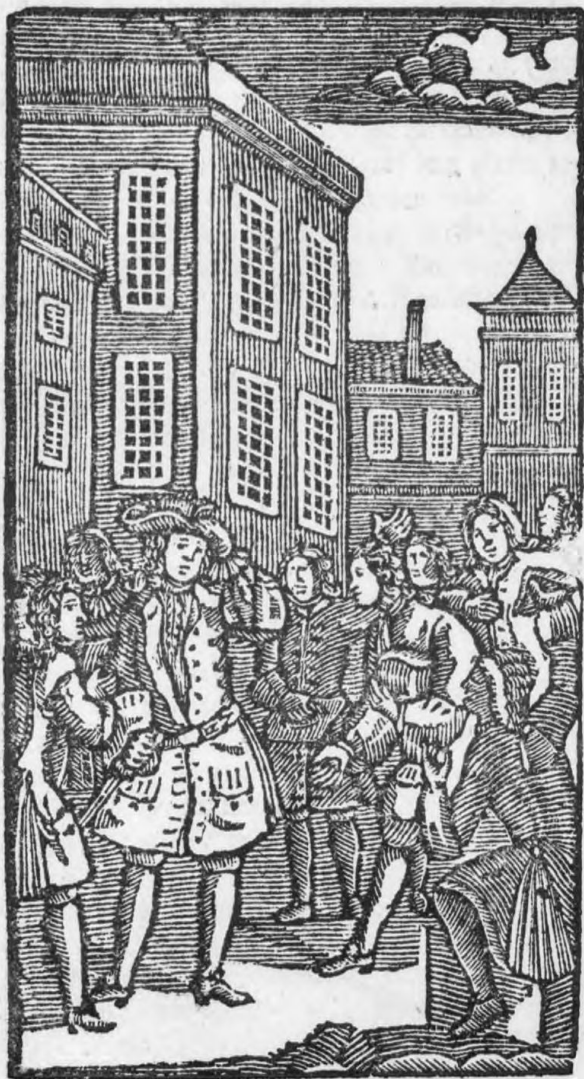
Kartouche zag dat dese so gereed niet was, als hy verwacht hadde, wilde echter den buit niet laten ontsnappen, en dewyl hy voor een oploop vreesde, stak hy den Raadsheer met behendigheid, zonder dat hy het merkte, een beurs met eenige Pistoletten in zyn sak, en daar op begon *Cartouche* zelf een alarm te maken, als een die in Gauwdief handen was.

De gewaande Commissaris quam terstond met de zyne op het gerucht toeschieten. Zo dra *Cartouche* hem sag aankomen, greep hy den Raadsheer by den das, zeggende, je zult my nu niet ontsnappen. Dese Gauwdief, Myn Heer, zei hy tot den Commissaris, heeft my myn Goud-beurs daar so even ontveldigt: ik bid u, dat gy dien schelm gelieft mee te nemen.

Cartouche had dese vond bedagt, uit vrees, dat het gepeupel toeschietende, eenige van het zelve den Raadsheer mogten kennen, of anders door het gewaad van dien Man overgehaalt worden, om hem voor den Dief aan te zien: en dat hy en de gewaande Commissaris also beiden in gevaar mogten geraken. En daarom wanneer de Raadsheer protesteerde, dat hy onschuldig en ter contrarie door dien karel, die hem beschuldigde, aangerand was, en dat hy een Raadsheer van het Chatelet was, so zei *Kartouche*, myn Heer Commissaris, het zal haast blyken, wie van ons beide de waarheit spreekt, so gy de goetheit maar wilt hebben, van zyne zakken te visiteren; in die zak heeft hy myn beurs gestoken, de beurs is van groen en rode zyde met gout doorweven, en daar in zyn net 21 Pistoletten; dit zal zekerlijk een van *Cartouches* volkje wesen, die sich op allerlei manier verkleden.

De gewaande Commissaris visiteerde aanstonds de sak, die *Cartouche* hem aanwees, en haalde daar uit

zodanig een beurs, als dese gesegt hadde, en de Pistolletten in 't aansien van de omstanders, die op het gerucht waren toegeschoten, tellende, en dese gesien hebbende, dat 'er net so veel in was, en dat ook de beurs was even als *Kartouche* gesegt had, begonden te schreeuwen en den Raadsheer met drek te gojen; de gewaande Commissaris deed den Raadsheer met hem gaan, en eenige straten daar van daan bragten zy hem in een Herberg, daar zy hem alles beroofden en naakt uitschudden, en hem gedwongen hebbende, om een ander heel slechte plunje aan te trekken, lieten zy hem lopen, so dat zyn eige dienstboden, wanneer hy t' huis quam, hem niet wilden in huis laten, en hy grote moeiten had, om sich aan zyn volk kenbaar te maken.

Om nu tot de reis, die *Kartouche* had voorgenomen, weder te keren, hy had gelijk wy gesegt hebben desen karel, die voor Commissaris speelde, en dan nog eenen die hem naderhand als Kapitein gesuckedeert is, met sich genomen, en met dit geselschap quam hy tot Orleans.

Het geval van *Kartouches* ontvluchting wierd wel haast ruchtbaar, en men sprak byna van niet anders in alle geselschappen, maar de meeste Menschen wilden of konden niet geloven, dat hy inderdaad vertrokken was, sich verbeeldende, dat dit maar een fint was van *Kartouche*, die dit gerucht deed lopen, om de gene die hem deden soeken en na zetten, daar door te misleiden.

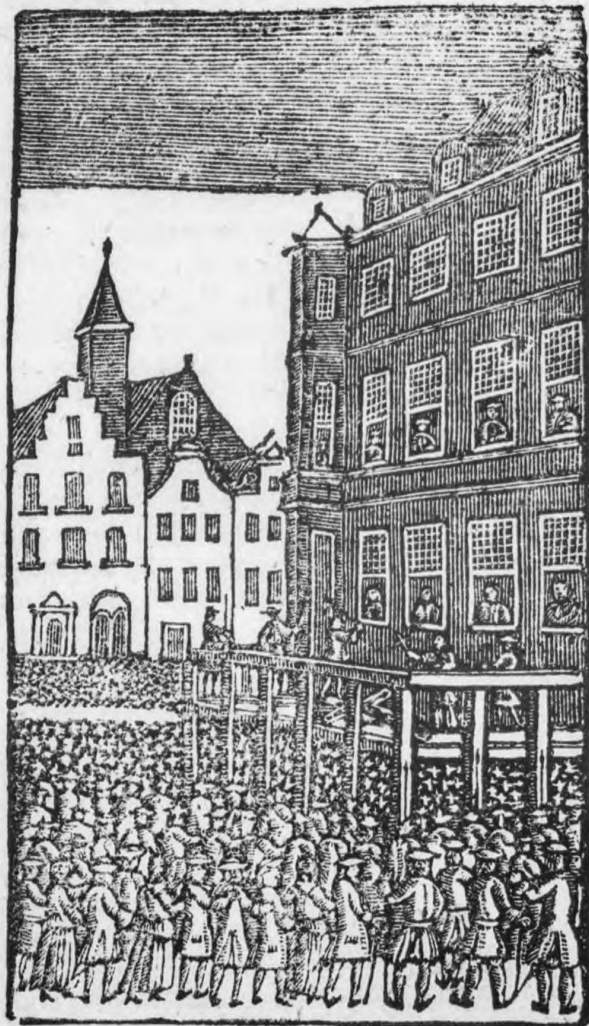
Doch de Regering en die van de Justitie kregen wel haast zekere berichten, dat hy inderdaad uit Parys vertrokken was; men sond derhalve over al op de grote wegen order, om nauwe acht te geven, om hem levendig of dood te leveren. Diergelyke ordres wierden ook aan de Magisttaten in de steden, en aan de Intendants in alle de Provintien gesonden.

Cartouche van alle de moeiten en mefures die 'er genomen wierden, om hem te achterhalen, verwittigt, vond geraden, om tot Orleans niet lang te huisveften, maar fich verder van de Stad van Parys te verwyderen: vond hy ondertuffchen middel, om door die van fijne bende, welke fo tot Orleans, als in de andere naburige fteden fich onthielden, een gerucht te verfpreden, dat hy al lang in Lotheringen gearriveert was, ja in sommige plaatfen werd verteld, dat hy by den Hartog van Lotheringen in dienst geraakt was, en dat hy een foort van Bottelier of iets diergelyks aan het Lotheringfe Hof was, en daar waren 'er, die hem daar aan 't Hof wilden gefien hebben.

Anderen verhaalden dat hy in Lotheringen gefien was, maar dat men naderhand tyding hadde gekregen, dat hy van daar verder na Switferland, of gelyk anderen wilden, door Duitschland, na Holland gepaffeert was.

Maar de rechte waarheid van de faak was, dat hy, gelyk men naderhand is te weten gekomen, na Bar op de Saine gevlugt was, alwaar hy fich enigen tyd onder den naam van Charles of Karel Bourguignon heel ftil hield. *Cartouche* hadde onderweegs by geval verftaan, dat 'er tot Bar een ftok-oude Weduw woonde die na haren overleden Man Bourguignon hette, en dat defe Weduw een Zoon had, wiens naam was Bourguignon, die over vele jaren en heel jong zynde, na eene van onfe Americaanfche Colonien gevaren was, en van wien zy federt gene tyding hadde gehad, en dien zy alfo voor verloren hield.

Cartouche tot Bar gekomen zynde, informeerde fich verder van alle de omftandigheden van dit geval, van de Weduw, en van haar Eamilie, en van alles omftandig onderrecht, ging hy fich by de Weduwe aan-

geven, als haar Zoon, 't welk de goede oude floof also geloofde, dewyl fy weinig of geen geheugenis meer van haar Zoon hadde, door dien hy heel jong zynde was verceist; fy ontfing hem derhalven met de uiterste blydschap, en dese list gelukte hem so wel, dat hy daar door veiliglyk zyn verblyf in die stad kon blyven houden, sonder dat iemand de minste argwaan op hen wierp, gelyk men mogelyk sou gedaan hebben, indien hy sonder dat, of zonder enige andere faken, zulk een lang verblyf in die Stad hadde gehouden.

De meeste van zyne onderhorige, uitgefondert eenige weinige der voornaamsten, wisten also weinig, waar hy sig onthield, als al het ander volk tot Parys, en fy verbeelden sig, dat hy in der daad was in die plaatsen, daar het gerugt liep, dat hy was, het welk een groot geluk voor hem was, om dat 'er nu verscheide van die maats gevat wierden, dewelke men so voorts op de pynbank bragt, enkelyk om haar te doen klappen, waar haar Kapitein sig onthield, so dat hy na alle apperentie zou ontdekt geweest zyn, indien een van dese laatste soort het geweten hadde, om dat zyne vrienden hem niet tydig genoeg zouden hebben kunnen waarschouwen.

Ondertuffchen wierden 'er drie van zyne medepligtigen geregt, waaronder 'er een was, die men zeide uit een oud Adelyk gellagte te zyn gesproten; ook werd 'er van geseft, dat men uit insigt voor zyn gellagte de fielteryen van dien Edelman bewimpelde, en dat men voorgaf, dat hy valsche munt hadde gemaakt, wyl men onderstelde, dat dit niet so schandelyk was, als dat, dat hy onder de gauwdieven en moordenaars getelt wierd; en om die zelve rede wierd de straf, die hy anders verdient had, namelyk om levendig gerabraakt te worden, ook verandert in die van de koord. De

geen die hem geregt had, wierd den zelfden dag gevat, om dat hy desen Edelman een kruis met diamanten had ontfoten, 't welk hy gewoon was, als een teken van eenige Ridder-order op den borst te dragen.

Twee andere jonge luiden van *Kartouches* bende, wierden 14 dagen daar na levendig gerabraakt. Dese waren, so te zeggen, nog maar in de eerste leertyd, maar zy hadde beide op de grote wegen, de ene op die van St. Denys, en de ander op die van Versailles gerooft, en al verscheide Passanten na de andere wereld gesonden.

Cartouche, die gelyk wy gesegt hebben, om gene andere rede sig geapfenteert hadde, als om die grote furie en drift, van hem te ontdekken en te vatten, een weinig te laten verby gaan, en zig dan wederom na Parys te begeven, om zyn vorig leven te continueren, begon dese stilte en ongewone levenswys ten laaften so zeer te vervelen, dat hy duisendmaal liever in 't gevaar wilde wesen, als in zulk een eenzame plaats te gaan quynen, verwydert van alle zyne Vrienden en so versteken en berooft van alle zijne dagelyksche en gewoonlyke divertissementen.

Hy hadde nu ook byna vier of vyf Maanden tot Bar doorgebracht, welke tyd hem als een gehele eeuw scheen, en hoe kon dit anders wesen ten opsigt van een mensch, die dagelyks gewoon was, zyn tyd in allerlei dertelheid, ongebondenheid, gasterieeren en andere wellustigheden door te brengen. Hem dagt, dat het nu lang genoeg was, en dat 'er nu al niet meer tot Parys om hem gedagt wierd, ja dat men hem nu, indien hy behendig binnen de stad kon geraken, eerder in alle andere plaatsen, als tot Parys soude zoeken, door dien men daar na alle apparentie, so hy meende, soude onderstellen, dat hy so groot en scherpe navorsching ont-

ontfnaapt zynde, sig niet nog eenmaal in het gevaar sou willen begeven.

Hier by quam nog, dat zyn voornaamste boesem vrienden, en daar onder detwee, die hy tot Orleans met sig genomen, nog van daar weder na Parys gesonden had, seer verlangden, om hem weder te zien, door dien hunne bende door het hangen en rabraken van verscheide van hare leden niet weinig was onthutselt, en dat vele om een goed heen komen begonden te denken, en andercom haar leven te zalveren, dese en gene van hare makkers verrieden. *Cartouche* oordeelde het derhalven dat als een soort van een schande, dat hy langer sou weg blyven, als het voorwendfel zyne vlucht duurde, 't welk was die zware bui van vervolging te laten overwajen, en so lang ergens in veiligheid te schuilen, te meer om dat hy zich hadde geveinst, als of hy enkelyk om zyne vrienden te behagen, was weggegaan.

Hy bedagt sig derhalve niet laag, maar volbragt zyn besluit, en begaf sig wederom, so wel vermomt als hy konde na Parys, alwaar hy door zyne vrienden met sodanig een blydschap, liefde en agting wiert ontfangen en verwelkomt, als een groot krygsoverste, die na een lange krygsgevangenschap tot zijne bevelhebbers weder keert.

Hy verbeelde sig, door dien de tyd, die hy uit was geweest, hem so schrikkelyk lang was gevallen, dat die van Parys zynen naam al souden vergeten hebben, en dat men daar nu al lang op hem niet meer dagt; en dat hy derhalven weder op een nieuwe kerfstok, gelyk men zegt, sou kunnen roven, moorden en stelen, en dat hy tyd sou hebben, om die ten minsten nog eens weder vol te maken, eer men wederom met so veel verwoedheid, yver en ernst na hem sou gaan soeken, als men die eerste reis gedaan hadde.

Dog hy maakte verkeerde rekening. De afschuwelyke Fielteryen, Moorderyen en andere Schelmstukken, door hem en die van zyne bende gepleegt, waren nog in levendige geheugenis; de droefheid en nare wonden, die zy daar door in zo vele Familiën gemaakt hadden, waren nog al versch, om die zo ras te kunnen vergeten, en de naam van *Cartouche* was nog even gemeen en even fierk op de tong van de menschen gelyk hy wel haast gewaar wiert. Schoon hy nu op zyn aankomst een heel andere verbreding hadde, zo wierd hy door zyne vrienden wel haast verwittigt, dat het 'er zo niet gelegen was, als hy meenden, maar dat het denkbeeld van *Cartouche* nog wel levendig en versch was door de gehele Stad; hy vergenoegden zig derhalven, op den raat van zyne vrienden, met de twee of drie weken, alleenlyk te besteden tot het nemen van informatien omtrent al het geen 'er gepasseert was, als ook tot het opnemen van ieders Rekening, door dien de voornaamste sig verbonden hadden, om hem by zyne wederkomst rekening te zullen doen van haren ontfangst, en van al de buit, die 'er gedurende sijn afwezendheid gemaakt wierd, en waar van zy hem vervolgens overgaven het deel dat hem als Opperhoofd, volgens het accoord, dat tusschen hen gemaakt was, toekwam.

Een zeer zeldsamen saak, dat Roversen Moordenaars, die geen Wet nog verbond ten opsigt van alle andere menschen kennen, egter een wet en verband onder hen zelven hebben, waar aan sy sig onderwerpen, die sy getrouwelyk nakomen, en zonder dewelke hare Maatschappy onmogelyk zoude kunnen bestaan.

Hy hadde gedurende zyn verblyf en gedurende zynen ledigen tyd om Bar velerhande aanslagen in zyne harsenen ontworpen, die hy wilde in 't werk stellen, so dra hy wederom tot Parys soude zyn gekomen. Som-

mi-

nige verhalen, dat hy nu niet alleen kwam met een besluit, om het project, waar van wy hier voor gesproken hebben, in uitvoering te leggen, te weten om een groot gedeelte der rykste luiden van Parys op eenen nacht te loen vermoorden, door middel van die schelmen van zyne bende, die sich als Knegts en Lakeijen in derselver huizen verhuurt hadden, maar daar zyn 'er die menen te weten, dat hy een aanslag gemaakt hadde, om den Hartog Regent, of so andere willen, den Koning zelf te doen vermoorden, door sekere karels van zyn bende, die hem in alles blindelings gehoorzaamden, en dat met een schoot uit een venster, op een plaats, daar de dader na het doen van de schoot sich door een achterleer sou hebben kunnen zalveren, en zulks met geen ander oogmerk, als om sich van de verwarringen opschudling, die daar op soude volgen, te bedienen, en in dat roebel water te Visschen, namelyk met al het gepeupel, door zyne bende, die als dan gewapend op een sekere saanenplaats sich souden hebben by malkanderen laten vinden, door het maken van allerhande geschreeuw, tumult en wanorders op de been te helpen, en midlerwyl de huizen en Paleisen van de rykste te plonderen.

Wy zullen ons alhier niet in laten in een onderzoek, in hoe verre het gerucht of verhaal van *Cartouches* voornemen op de waarheid sou mogen gegrond zyn, maar alleenlyk dit ter loops alhier aanmerken, dat het hem ekerlyk aan geen boosaardigheid of godloosheid ontbrak, om het allergrouwelykste felt, dat door menschen handen kan werden gepleegt, te bestaan, maar dese aanslag van het vermoorden van den Koning, van den Regent, als ook die van het ombrengen van so vele ryke luiden in eene nacht, zyn zaken so onmogelyk, en so chimeriek, dat die onses bedunken niet

Dog hy maakte verkeerde rekening. De afschuwelyke Fielteryen, Moorderyen en andere Schelmstukken, door hem en die van zyne bende gepleegt, waren nog in levendige geheugenis; de droefheid en nare wonden, die zy daar door in zo vele Familiën gemaakt hadden, waren nog al versch, om die zo ras te kunnen vergeten, en de naam van *Cartouche* was nog even gemeen en even sterk op de tong van de menschen gelyk hy wel haast gewaar wierd. Schoon hy nu op zyn aankomst een heel andere verbreding hadde, zo wierd hy door zyne vrienden wel haast verwittigt, dat het 'er zo niet gelegen was, als hy meenden, maar dat het denkbeeld van *Cartouche* nog wel levendig en versch was door de gehele Stad; hy vergenoegden zig derhalven, op den raat van zyne vrienden, mede twee of drie weken, alleenlyk te besteden tot het nemen van informatien omtrent al het geen 'er gepasseert was, als ook tot het opnemen van ieders Rekening, door dien de voornaamste sig verbonden hadden, om hem by zyne wederkomst rekening te zullen doen van haren ontfangst, en van al de buit, die 'er gedurende sijn afwezendheid gemaakt wierd, en waar van zy hem vervolgen overgaven het deel dat hem als Opperhoofd, volgens het accoord, dat tusschen hen gemaakt was, toekwam.

Een zeer zeldsamen saak, dat Rovers en Moordenaars die geen Wet nog verbod ten opzigt van alle andere menschen kennen, egter een wet en verband onder hen zelven hebben, waar aan sy sig onderwerpen, die sy getrouwelyk nakomen, en zonder dewelke het Maatschappy onmogelyk zoude kunnen bestaan.

Hy hadde gedurende zyn verblyf en gedurende zynen ledigen tyd om Bar velerhande aanslagen in zyn herten ontworpen, die hy wilde in 't werk stellen so dra hy wedetom tot Parys soude zyn gekomen. Som

mi

mige verhalen, dat hy nu niet alleen kwam met een besluit, om het project, waar van wy hier voor gesproken hebben, in uitvoering te leggen, te weten om een groot gedeelte der rykste luiden van Parys op eenen nacht te doen vermoorden, door middel van die schelmen van zyne bende, die sich als Knechts en Lakeijen in derselver huizen verhuurt hadden, maar daar zyn 'er die menen te weten, dat hy een aanslag gemaakt hadde, om den Hartog Regent, of so andere willen, den Koning zelf te doen vermoorden, door sekere karels van zyn bende, die hem in alles blindelings gehoorzaamden, en dat met een schoot uit een venster, op een plaats, daar de dader na het doen van de schoot sich door een achterdeur sou hebben kunnen zalveren, en zulks met geen ander oogmerk, als om sich van de verwarringen opschudding, die daar op soude volgen, te bedienen, en in dat troebel water te Visschen, namelyk met al het gepeupel, door zyne bende, die als dan gewapend op een sekere samenplaats sich souden hebben by malkanderen laten vinden, door het maken van allerhande geschreeuw, tumult en wanorders op de been te helpen, en midterwyl de Huizen en Paleizen van de rykste te plonderen.

Wy zullen ons alhier niet in laten in een onderzoek, in hoe verre het gerucht of verhaal van *Cartouches* voornemen op de waarheid sou mogen gegrond zyn, maar alleenlyk dit ter loops alhier aanmerken, dat het hem sekerlyk aan geen boosaardigheid of godloosheid ontbrak, om het allergrouwelykste felt, dat door menschen handen kan werden gepleegt, te bestaan, maar dese aanslag van het vermoorden van den Koning, van den Regent, als ook die van het ombrengen van so veele ryke luiden in eene nacht, zyn zaken so onmogelyk, en so chimeriek, dat die onses bedunken

niet

niet wel konden komen in de hersenen van so een schrandere Geest, als die van *Cartouches*, weshalven wy die bysonderheid van zijne History, ten opzicht van den waarheid der zelve, t'eenemaal aan het oordeel van den leser zullen laten, om daar van te geloven het geen hem goed dunkt. Wy zullen hier alleenlijk seggen, het geen een iegelijk weet waar te zyn, dat is, dat men naderhand heeft bevonden, dat effectivelijk verscheide van zyne bende sich in den dienst van voorname huisen verhuurt hadden, ja dat dit so ver is gegaan, dat twe van dese guiten middel gevonden hadden, om sich als lakijen onder de hof-houding van de Princesse van Montpensier te doen aannemen, by welke Princes zy eerst ontdekt wierden wanneer zy reeds vetreift was, om met den Prins van Asturien, Oudste Zoon en Kroon-Erfgenaam van den Koning van Spanjen te Trouwen, als wanneer men een expressen sond, om dese schelmen te vatten, en gevangelijk na Parys te brengen, gelijk geschiede; maar nooit heb ik gehoord, dat een van alle van dese bende, die op de Pynbank geweest zyn, iets van diergelijk een voornemen, om den Koning of Regent te vermoorden, of om sodanig een generale Moord aan te regten, als wy meermalen gemeld hebben, beleden heeft.

Het ging met dees verschrikkelyke Bende die haren Capitein verdere Bevelhebbers hadden, in een zeker opzicht, even als het in den Oorlog gaat, wanneer een van beide de partijen wreedheid begint te oeffenen jegens de gene die zy komen te overwinnen of gevangen te nemen; dese eerste wreedheid is oorzaak van veel groter wreedheden; en dat 'er naderhand so lang de Oorlog duurt, geen quartier van beiden zyden meer gegeven word, en dat ieder party de wreedheid aan haar overwonne of gevangene gepleegt, by de eerste

oeka-

oekaste met veel grote wreedheden poogt te wreken.

Cartouche had aan zyn Volk dit denkbeeld ingeprent, dat zy alle andere Menschen, buiten die van hare bende moesten aanmerken, als hare verklaarde Vyanden; met dewelke zy in een soort van Oorlog leefden, daar zy overwonnen of gevangen werdende, geen quartier te hopen hadden. En wyl het nu so ver was gekomen, dat 'er nu en dan eenige, na dat men ze eerst op de allerfelste manier en half ter dood toe hadde gepeinigt, Gerabraakt wierden, so hadden dese Pynningen en Executien deselfde uitwerking op dese schelmen welke het plegen van wreedheid in den Oorlog op de Kriegsluiden heeft, want in plaats dat dese zeer vreeslijke Executien hen hadden behoren afte schrikken en tot Inkeer doen komen, so vervulden die haar gemeed, daar gene exempels op hegten konden, met de allerverschrikkelykste bitterheid en wraaksugt, so dat zy sich nu niet vergenoegden, met de arme Menschen, die het ongeluk hadden van in hare handen te vervallen, enkelijk om 't leven te brengen, maar zy handelden deselve met de alleruiterste wreedheid, doende de gene, die zy ter dood bragten, de allervreesfelyke tormenten ondergaan, daar men ooit te voren van gehoord had. Zy bonden de Menschen in de Bossen naakt aan de Bomen, en lieten ze als so van honger versmachten, of van de Dieren verscheuren.

Men sou alleen een geheel Boek kunnen beschryven van de moetwilligheden en wreetheden, die 'er van die tyt door die onmenschelyke bende gepleegt wierden, enkelijk om wreetheden te plegen, en om het soet vermaak, gelijk eenige van hen naderhand bekend hebben, te genieten van het geen men hunnemakkers doet lyden, aan den eersten, die onder haar handen quam,

niet wel konden komen in de herfenen van fo een fchrandere Geest, als die van *Cartouche*, weshalven wy die bysonderheid van zijne History, ten opzicht van den waarheid der zelve, t'eenemaal aan het oordeel van den lezer zullen laten, om daar van te geloven het geen hem goed dunkt. Wy zullen hier alleenlijk seggen, het geen een iegelijk weet waar te zyn, dat is, dat men naderhand heeft bevonden, dat effectivelijk verscheide van zyne bende sich in den dienst van voorname huizen verhuurt hadden, ja dat dit so ver is gegaan, dat twe van dese guiten middel gevonden hadden, om sich als lakijen onder de hofhouding van de Princesse van Montpensier te doen aannemen, by welke Princesse zy eerst ontdekt wierden wanneer zy reeds vetreift was, om met den Prins van Asturien, Oudste Zoon en Kroon-Erfgenaam van den Koning van Spanjen te Trouwen, als wanneer men een expresse fond, om dese schelmen te vatten, en gevangelijk na Parys te brengen, gelijk geschiede; maar nooit heb ik gehoord, dat een van alle van dese bende, die op de Pynbank geweest zyn, iets van diergelijk een voornemen, om den Koning of Regent te vermoorden, of om sodanig een generale Moord aan te regten, als wy meermalen gemeld hebben, beleden heeft.

Het ging met dees verschrikkelyke Bende die haren Capitein verdere Bevelhebbers hadden, in een zeker opzicht, even als het in den Oorlog gaat, wanneer een van beide de partijen wreedheid begint te oeffenen jegens de gene die zy komen te overwinnen of gevangen te nemen; dese eerste wreedheid is oorzaak van veel groter wreedheden; en dat'er naderhand so lang de Oorlog duurt, geen quartier van beiden zyden meer gegeven word, en dat ieder party de wreedheid aan haar overwonne of gevangene gepleegt, by de eerste ocka-

ockasie met veel grote wreedheden poogt te wreken.

Cartouche had aan zyn Volk dit denkbeeld ingeprent, dat zy alle andere Menschen, buiten die van hare bende moesten aanmerken, als hare verklaarde Vyanden; met dewelke zy in een soort van Oorlog leefden, daar zy overwonnen of gevangen werdende, geen quartier te hopen hadden. En wyl het nu so ver was gekomen, dat'er nu en dan eenige, na dat men ze eerst op de allerfelste manier en half ter dood toe hadde gepeinigt, Gerabraakt wierden, so hadden dese Pynningen en Executien deselfde uitwerking op dese schelmen welke het plegen van wreedheid in den Oorlog op de Kriegsluiden heeft, want in plaats dat dese zeer vreeslijke Executien hen hadden behoren afte schrikken en tot Inkeer doen komen, so vervulden die haar gemeed, daar gene exempels op hegten konden, met de allerverschrikkelykste bitterheid en wraaklugt, so dat zy sich nu niet vergenoegden, met de arme Menschen, die het ongeluk hadden van in hare handen te vervallen, enkelijk om 't leven te brengen, maar zy handelden deselve met de alleruiterste wreedheid, doende de gene, die zy ter dood bragten, de allervreesfelyke tormenten ondergaan, daar men ooit te voren van gehoord had. Zy bonden de Menschen in de Bossen naakt aan de Bomen, en lieten ze als so van honger verfmachten, of van de Dieren verscheuren.

Men sou alleen een geheel Boek kunnen beschryven van de moetwilligheden en wreetheden, die'er van die tyt door die onmenschelyke bende gepleegt wierden, enkelijk om wreetheden te plegen, en om het soet vermaak, gelijk eenige van hen naderhand bekend hebben, te genieten van het geen men hunnemakkers deet lyden, aan den eersten, die onder haar handen kwam,

quam, te wreken, door den selven met gelyk munt te betalen.

Zy deden die niet alleen aan fulke, die zy om haar geld of kleinodien aanrandeden, maar somt ds zelfs aan geringe onnossele menschen, waar omtrent wy maar een enkele staaltje sullen melden, dat tot Meaux gebeurt is.

De Justitie van de Stad eene van de bende van *Cartouche* gekregen hebben te, deden hem volgens een Vonnis levendig rabraken, en daar na buiten aan de grote weg op een tyd leggen. En wyl de makkers van dien rampsalig en hem dagelyks verby gingen, wierden zy, in plaats van sich aan sulkeen spektakel te spiegelen, daar door seer verbitterd, dat zy op een dag niet verre van dien plaats zijnde, samen besloten, om het lijden van haren vromen medebroeder, dewelke om het gemenebest van haar fociteit, gelyk zy seiden, als een martelaar was gestorven, op een luiddruftige wys te wreken aan den eersten, die haar souden ontmoeten.

Na dat zy dit afschuwelyk besluit genomen hadden, bejegende haar een onnossele Boerin, die zy eerst op een onmenschelyke wijs geschoffeert, en daar na bijkans half dood gellagen hebbende, in dien erbarmlijken staat op het rad, boven op het half verrotte lijk van haren makker vast bonden, en toen heen gingen, in welken staat zy meer als twee uren lag te quijnen, wanneer enige Reifigers daar verby gaande de armen Boerin hoorden kermen, en hare ogen na het Rad wendende sagen zy dat elendig schepsel eenige beweging maken met hare armen en benen, die zy nog eenigzints konde roeren.

De Reifigers stonden in den beginne wat verset over dit gesicht en geluid, niet wetende, wat zy daar van denken souden, maar hoe zy nader kwamen, hoe

hoe sy duidelyk verfronden, dat 'er iemand op het Rad lag, die nog leven hadde, en digte by haar gekomen zijnde, gaf sy met gebroke woorden te kennen het geen haar wedervaren was, waar op een van de Reifigers uit het naaste boere huis een leer haalde, en die arme ongelukkige met het aan stukken snyden van de koorden, met dewelke de Moordenaars haar vast gebonden hadde, verloste, hoewel sy een half uur daar na, en eer zy nog t' huis quam, den Geest gaf.

Wy hebben hier boven gemeld, dat *Cartouche* om zijne veiligheid syne geheimen niet aan alle die van zyne bende sonder onderscheid mededeelde; en wyl hy nu van dag tot dag sterker nageser, en dat 'er ook byna dagelyks enige van sijn volk in verscheide plaatsen gevat wierden, so gebruikte hy in dat stuk ook meerder omfigtigheid; hy liet nu gene andere tot zynen geheimen raad toe, als zulke die om so te spreken al oud geworden waren in het ambagt, die alle de trappen door gewandelt, en die al verscheide blyken gegeven hadden van hare standvastigheid en getrouwigheid.

Daar benevens had hy nog een ander manier, om zyn persoon en aanslagen te beveiligen. Namentlyk als 'er onder de Leden van zynen geheimen Raad, een was, dien hy verdagt hield, of die enige blyken gegeven hadde, waar uit men met reden mogt vermoeden, dat hy niet vast in zyn schoenen ging, hielp hy hem ten eersten van kant, of deed hem door twee of drie anderen om 't leven brengen.

Hy hadd kort na het plegen van het zo even gemeld gruwelstuk van Meaux, een sterke suspitie, dat verscheide van de zynen met een toeleg zwanger gingen, om hem te verlaten, en dat 'er onder waren, die hem sogten te verraden, en die na alle apperentie haar

haar leven ten koste van het zijne soude soeken te salveren.

Hy was door eenige van zijne getrouwste verwittigt, dat een zeker zoldaat, die sedert enigen tyd sig onder zyn rot begeven hadde, hy een sekter eerlyk burger-vrouws-perfoon verkeerde, die desen zoldaat, die van goeden huise was, seer wel vermogt, dog dat zy gemerkt hebbende, dat hy doorgaans veel meer geld hadde, als een zoldaat gewoon is, en dat hy haar nu en dan eenige kleinodien vereerde, suspitie gekregen hadde, dat, hy met de gauwdieven verkeerde, en dat hy zelf mede deed, en dat zy daar op alles wat zy konde, gedaan had om hem tot bekentenis en vervolgens tot bekering te brengen, en dat hy haar ook beloofd had, dat godlose leven te zullen quiteren, ja dat hy zyn best zoude doen, om verscheide van zijne vrienden mede van zulke quade wegen af te helpen, en dat hy verslekerd was, dat zy hem souden gehoor geven.

Cartouche, gelyk ik gesegt heb, van dit alles verwittigt, begon in der daad bekommert te werden voor dien zoldaat, en hy besloot derhalven, dat het beste middel, om het gevaar, waar mede hy bedreigt wierd, voor te komen, was een exempel te statuieren, waar door de anderen souden werden afschrikt, om trouwloosheid omtrent hem te plegen, of van hem af te vallen. Hy dede tot dien einde alle de voornaamste van zijne bende, en onder anderen ook dien zoldaat en zijne makkers, die hy mede meende te bekeren, op een nacht by malkanderen komen; so dra zy alle by malkanderen waren, sprak *Cartouche* dien zoldaat aan, en verweet hem in 't aanhoren van alle de andere zyn trouwloosheid en verradery in de allerverschrikkelykste termen, die hy bedenken kon,

en

en daar op gebod hy hem, na een agterkamer te gaan en daar te wagten tor nader bevel.

Zo dra de Soldaat buiten het vertrek was, hield *Kartouche* een soort van een Krygsraad, waar in hy als President ageerde; hy seide tot de aanwezenden dat haar Sociëit onmogelyk bestaan kon, indien hy gene straf oeffenden omtrent verraders, en omtrent alle die van hare bende, van trouwloosheid overtuigt konden werden: dat hare veiligheid daar van afhing, en dat hy besloten had, om een exempel te statuieren aan den verrader dien hy so even zyne misdaad verweten had, en die niet het minste tot zyne verontschuldiging hadde bygebragt, en daar op versogt hy, dat een ieder zyn advys wilde voortbrengen. Hy hadde met eenige der voornaamste dit also opgestemt, dewelke dien volgens adviseerden, gelyk sy met hem afgesproken ware, namentlyk dat men dien verrader tot een schrik voor de anderen, met de dood sou straffen, en dat men hem met een papier op de borst, zyn misdaad vermeldende, op de straat sou werpen, op dat alle anderen door dit exempel, van sulke trouwloose resolutien mogten werden afschrikt. Alle de anderen confirmeerden sig met het advys van der voornaamste, door dien zy niet anders dorsten, en daar op wierd die Rampzalige uit het agtervertrek door drie Karels op *Cartouches* order weder binnen geleid, alwaar hy, na dat *Cartouches* een soort van een vonnis over hem uitgesproken had, door de drie Karels op *Kartouches* bevel, met verscheide steken in 't aansien van alle de anderen, glendglyk vermoord wierd, en na dat dit geschied was, sneden zy hem Neus en Ooren af, en kurven zyne tronie sodanig, dat hy byna niet kenbaar was, waar na zy hem een papier op de borst speldeden, waar op geschreven stont: *Dit is het loon, het welk alle zulke verraders,*

G

gelyk

Selyk defegeweest is, te verwagten hebben. In dien staat wierpen sy het lyk op straat, alwaar het dien volgenden morgen met het papier op de borst gevonden wierd.

Deze executie en de moord van een fijner kame-raads, waar door hy zyn persoon tegen het vermaak meende te beveiligen, en den anderen een schrik aan te jagen, was *Cartouches* vallen, en langs desen weg geraakte hy in dien afgrond, dien hy so sorgvuldig poogde te vermyden. De maat zyne gruwelstukken was nu reeds tot overlopens toe vol, en men kan seggen, dat hy nu al ryp begon te worden voor de straf.

Het gebeurde, dat een van die gene, die den Soldaat hadde helpen vermoorden, en die mede Soldaat in 't zelve Regiment van des Konings Garde was, 's morgens kort voor de middag t' huis komende, en van zyn Hospita gevraagd zynde, waar hy te nacht geweest was, in zyn antwoord twyffelde, en een soort van bedeesheid toonde, die aan de hospita wat suspitie gaf. Zy sag hem sterk aan, en sy wierd gewaar dat 'er bloed aan zyn das was.

Zy hadde eer hy t' huis kwam, gehoord, dat 'er een Karel, die vermoord was, in de voorstad van St. Anthonie was gevonden, wiens aangesigt elendig was gesneden, en sy kreeg daar op kwade gedagten, om dat haar slaper den gehelen nacht was uit geweest, maar dewyl sy voor het overige geen kwaat gedrag aan hem bespeurt had, so liet sy die suspitie een weinig daar na weder uit de gedagten.

Maar 't gebeurde, dat de Karel den volgenden nacht wederom niet t' huis kwam, waar door zyn Hospita weder kwade gedagten begon te krygen, waar by nog kwam, dat 'er dien morgen wederom wierd gesproken van verscheide menschen die men op straat en in de revier vermoord gevonden had.

Deze

Deze goede Vrouw siende, dat haar slaper deselfde wys van leven de volgende nachten continueerde, en dat hy t' huis komende somtyds zeer ontsteld scheen, en een gelaat en opslag toonde, gelijk als een, die een quade conscientie heeft, stond by haar zelve in twyffel, niet wetende, wat zy doen sou; zy hadde al dikwils horen zeggen, dat 'er verscheide Soldaten van de Gardes van *Cartouches* bende waren, en met *Cartouche* volk heulden en verkeerden; zy vreesde aan de eene kant, een die onschuldig was, door haar aanbren-gen in 't verdriet en ongemak te zullen brengen, en aan de andere kant vreesde zy; dat indien hy schuldig was, en zy hem niet aanbragt, zy naderhand nevens hem voor een medepligtige of heelster soude kunnen werden aangefien, waar door zy by provisie gevaar liep, van mede in de Gevankenis te werden geworpen.

Terwyl zy dus by haar zelve overleide, en in de onsekerheid niet wist wat raad dat zy kiezen sou, schoot haar in de gedachten een zeker Officier genaamt Pacome, onder Majoor of Adjudant van het Regiment Fransche Guardes aan wien zy eenige kinnis hadde, en zy resolveerde daar op het gedrach van de Soldaat, die by haar Logeerde, en zijne gehele manier van leven nevens de Suspitie, die zy hadde, en de verlegentheid, waar in zy sig bevond, aan den Officier bekent te maken, gelijk zy dan so voort ging doen, verfoekende met eenen den Officier, indien hy geraden vont, den Soldaat daar over aan te spreken, haar op geenerley wys te willen bloot stellen, het welk hy haar beloofde.

Zo dra zy weg was, liet de Adjudant dien Soldaat by hem komen, Vriend, zei hy tot hem, ik weet van goederhant, dat gy u zelve onder dat vervloekte rot van *Cartouche* hebt begeven, en dat gy mede hand-

G 2

dadig

dadig geweest zyt aan de laaste Moorden. Zogy het voor my bekend, is 'er mogelyk nog kans, om u te salveren, so niet, so zyt gy een man des doods.

Chatelet, so was de naam van den zoldaat, wierd als een lynwaat, so bleek in zyn tronie, hy kon bykans niet tot hem seiven komen; en sig daar op een weinigje bedagt hebbende, begon hy te huilen, en te kermen, en onder allerhande eden te betuigen, dat hy *Cartouche* nog iemand van zyn volk nooit van zyn leven gefien of gesproken hadde; dat hy wel enige nagten buiten 's huis was vrolyk geweest met zyne goede Vrienden, maar dat hy van de moorden, die 'er geschiet waren, niets wist, want dat hy kon bewyfen dat hy op die tyd in een gantsch ander quartier van de stad geweest was.

Maar de Adjudant was geen man, die men ligtelyk iets op de mouw kon spelden, hy deed hem so velerhande vragen, dat hy uit de antwoorden, die Chatelet gaf, klaarlyk kon afnemen, dat hy niet suiver was en wyl hy verscheide malen vaileerde, en nu so, en dan weder anders op een en deselve saak antwoordde, so twyffelde de Adjudant nu niet meer, of het was met dien karel niet so het hoorde. En daarom sei hy tot hem, Hoor Vriend, 't is onnodig, dat wy veel tyd met malkanderen soek maken; ik ben van al uw bedryf omstandig onderrecht, en ik sie uit de veranderingen van uw kleur en tronie, dat ik met de waarheid onderregt ben; en daarom denk slegts, wat u te doen staat, en kies nu, of gy het stuk bekennen wilt, en my seggen, waar dat *Cartouche* is, dan wel of gy binnen 24 uren levendig wilt gerabraakt zyn; kies vry so terstond, en so gy nies kiest, zal ik binnen een quartiers uurs voor u hiesen. Dese

Dese keur van of alles te bekennen, en te seggen waar *Cartouche* was, of Levendig Gerabraakt te worden, wierd hem met een zulk een donderende stem aangeboden, dat Chatelet over zyn geheele lyf begon te lillen en te zidderen. Hy quam daar op met enige verschoningen voor den dag, op wat wyse hy zonder syne schuld, so hy zeide, in den strik geraakt was en viel also geheel al door de mande. Wel aan, sei Pacome, so gy maakt dat ik *Cartouche* kryg, beloof ik u, uw pardon te besorgen.

Na nog enige omweegen en uitvluchten sei hy eindelyk, dat hy morgen ogtend ten 9 uren, hy *Cartouche* mbest wesen, en dat, indien men hem enige zoldaten wilde toevoegen, hy hem dan sekerlyk in syne handen zouden leveren.

De Adjudant hield hem dien nacht by sig en liet hem door enige zoldaten, die den gantschen nacht, sonder afgeloft te worden, moesten by hem blyven, en niet dewelke niemand anders mogt spreken, bewaren, en den volgenden morgen commandeerde hy een Sergeant met 20 Soldaten, welke Chatelet zouden vergefelschappen, behalve nog 20 andere, die als een Corps de reserve sig niet ver van het huis, daar hy was, souden posteren, om den eerstgemelden, indien sy het te quaad kregen, te hulp te komen.

Chatelet leiden den Sergeant na een Herberg, in de Wyk, genaamt La Coutrille, daar het Pistool uithangt, tusschen Belleville en Menilmontant; als sy omtrent de Herberg waren ordonneerde Chatelet aan een van de Zoldaten, die tot syn escorte dienden, voor uit in huis te treden, en aan den Hospis te vragen, of 'er iemand tot synent gelogeert was, het welk geschiede, maar de Hospis antwoorde van neen. Daar op ging Chatelet derwaarts, en vroeg, of 'er vroe

Damis's huis lagen, het welk de parool of leus was, welke *Cartouche* voor dien dag had uitgedield, vermits hy de gewoonte had, dat niemand, als die de gegeven parool wist, tot hem toegelaten wierd, of weten mogt, dat hy 'er was. De *Hospes* antwoorde terstond, dat hy maar na boven sou gaan, en daar op ging hy na boven, gevolgt van de *Sergeant* en nog 6 van de gene, die by hem waren.

Cartouche was dien nacht ten 2 uren eerst re bed gegaan met 3 van syne vrienden, die reeds opgestaan waren, en die den *Sergeant* op de trap ontmoeteden, welke de *Sergeant* aanstonds gevangen nam, also zy nog ongewapent waren, en so even uit het bed quamen.

De *Sergeant* bevreest synde, dat *Cartouche*, die boven nog te bed lag, op dit gerucht sig zelven of iemand van de synen mogt doden met de *Pistolen*, die hy altoos voor zyn bed op een tafel hadde leggen, waar van *Chatelet* hem hadde verwittigt, trad na boven overluid roepende, *O jammer! welk een spyt! Cartouche is 't ontsnapt, wy zyn al wederom mis, die ogelyke gait heeft ons al wederom begoochelt!*

Deze list deed *Cartouche*, die dit zeggen van den *Sergeant* hoorden, denken, dat men inderdaad meende, dat hy de deur al uit was, en daarom bewond hy sig in de dekens en kroop geheel onder de matrassen. Dit was juist het geen de *Sergeant*, die een onde vos was, wenschte dat hy doen mogt, en wyl hy dit verwagte, viel hy mer nog 3 van de syne met de blote degenen en overgehaalde snaphane op de bedstede aan, en haalden hem daar van onder de matras uit de dekens, waar in hy so klein, als een slak in haar huisje, of als een scharmoesje in syn kort manteltje, in malkanderen zat gekronkelt, van daan hadden, zonder dat hy de allerminste weer konde doen, nademaal zy de tafel met het geweer al van een kant hadden.

Men

Men gaf hem geen tyd, om sig te kleden, maar men bond hem aanstonds de handen op den rug aan malkanderen, en men leide hem in die staat, nevens syne 3 *Makkers* en den *Hospes* na het huis van den *Secretaris* van Staat voor de Oorlogs-saken, den Heer le Blanc. De *Sergeant* tot den Heer le Blanc gezegt hebbende, dat hy het geluk hadde, van hem dien groten Kapitein der Gauwdieven genaamt *Cartouche*, in handen te leveren, antwoorde *Cartouche*, Myn Heer, ik weet niet, wat die karel seggen wil, myn naam is *Charles Bourguignon*, en ik ben geboortig van Bar aan de Seine. 't Is heel wel, sei de *Minister*, wy zullen u doopsel wel eens nader examineren, en daar op ordonneerde hy, dat men hem, so naakt als hy was, hebbende gene kousen nog schoenen, en maar alleen een onderbroek en vest aan, waar in hy geslapen hadde, door enige der voornaamste straten van *Parys*, na de gevankenis van het *Chatelet* soude voeren, op dat een ieder zyne nieuwsgierigheid sou kunnen voldoen. *Cartouche* ziende, dat een van de hapschaarders, die hem derwaarts soude leiden, om hem lagte en spotte, gaf hem in tegenwoordigheid van den *Secretaris* van Staat een schop met zyn voet, vermits syne handen gebonden waren, so dat de *Secretaris* sig nauwlyks kon onthouden van lagchen.

De menigte der menschen, die van alle kanten zamen vloeyde, op het gerugt, dat *Cartouche* gevat was, is niet om uit te drukken. Het volk liep met gehele troppen van de eene straat in de andere, gelyk als wanneer 'er ergens Brand is, vragende met een onuitsprekelyke drift en nieuwsgierigheid. *Waar is hy? in wat gevankenis is hy gebragt? wie heeft de 2000 gul-*

G 4

dens?

dens? Dit laatste was so veel te seggen, als wie heeft hem ontdekt of gevat, vermits de Regering twee duysend Guldens beloofd had aan den genen, die hem soude vatten, welke somma so voort aan den Sergeant en aan de Zoldaten die het exploit hadden bygewoont, wieden uitgedeelt. De blydschap, die het Volk deed blyken so algemeen en so luidrugtig, als of het een dag van Overwinning, Victorie branding, of blyde Intrede van dese of gene grote Personaadje geweest ware; het gepeupel toonde sig so uitgelaten verheugt, als of ieder van haar hoofd voor hoofd de twee duysend guldens verdiend hadde, en het scheelde weinig, of die van Parys souden dien avond Vreugde-Vuren gebrand en hare huizen met ligten beset hebben.

De Secretaris van Staat Le Blanc reed terstont na den Hertog Regent, om aan sijne Koninklyke Hoogheid van dese blyde mare kennts te geven, en de Hertog Regent verhaalde die aan des Koning even voor de middag maaltyd, die sig deswegens seer vergenoegt toonde.

De raad der Regering was juist vergadert, en wanneer dese tyding aldaar geboodschapt wierd, sprak men al dien tyd, dat de vergadering duurde, van niets anders, wyl de meeste leden het nog niet wisten, en dat ieder van de hoogsten tot de laagsten in dese Stad, even nieuwsgierig was, om te weten, hoe dit gevangen nemen van *Kartouche* was toe gegaan.

Dese vangst geschiede den 14. October des laaft verleden Jaars 1721 en 7 dagen daar na, te weten den 21 van die Maand speelde de France Comedianten een Komedie, genaamt, *Cartouche ou l'Homme Imprenable*, dat is, *Kartouche* of de onwinbare Man, die zy reeds lang gereed hadden, maar die de Regering niet wilde dulden, dat gespeelt wierd, om dat die

die Komedie als een schimpdigt op die van de Justitie, als of die niet in staat waren, om dien Gauwdief te bekomen, kon werden aangemerkt, maar wanneer hy nu gekregen was, wierd haar eindelyk vergunt dit stuk te spelen en gedrukt uit te geven, mits dat het laatste gedeelte van den tytel, onder dewelke zy die aangeplakt hadden, de Onverwinbare Man daar uit wierd gedaan.

De Autheur van dese Komedie was eene Mr. le Grand, een der voornaamste Komedianten van het Fransch Toneel, die ook wanneer het stuk vertoont wierd, de Rol van *Kartouche* speelde, en om zig daar omtrent beter te quyten, ging hy in die 7 dagen *Kartouche* van tyd tot tyd in de gevankenis befoeken, om zyne gebaarden, uitspraak en manieren te kunnen nabootsen.

De toeloop, om die Komedie te sien spelen, was so groot, dat vele menschen wederom moesten keren, om dat 'er geen plaats was voor so vele toekykers, M. le Grand, die het grootste deel van den winst trok, vereerde aan *Cartouche*, die de oorzaak was van dien vetten oogst, een zomma van hondert Ecus, om zig gedurende zyne gevangenschap daar voor wel te laten tracteeren, en om hem met enen daar door aan te setten, dat hy hem enige van syne stukjes soude verhalen.

De Italiaansche Komedianten speelden op die tyd mede een stuk over het zelfde subjeet in de Italiaansche Taal in vyf bedryven, (zynde de Fransche van le Grand maar 3 bedryven) onder den naam van *Arlequin Kartouche*. Dese Komedie is tot nu toe niet gedrukt, maar deselve werd om desselvs menigvuldige snakeryen, boertige en overgeestige Loopjes, waar in de Italianen tog doorgaans uitmunte, so seer geprefen, dat indien die ooit gedrukt werd, gelyk het

apparent is, dat in 't kort geschiedeu zal, wy den Leser die om desselfs aardigheden ten eersten in de Fransche Tale overgeset, sullen mededeelen. (Zulks geschiedende, zal de Duitsche Overfetter van dit Werkje, die Komēdie desgelyks in 't Duitsch doen drukken.)

Om weder tot den Gevangenen te keeren, sien hadde met het visiteren van zyn klederen in een van syn dyfakken gevonden enige Liedjes gemaakt, so het leek, door *Cartouche* zelf, op de laatste exploiten, door hem gepleegt, en geschreven met de selfde hand, daar het hier voorgemelde papier 't welk sy op den borst van den vermoorden Soldaat hadden gespelt, mede geschreven was, welke liedjes nevens het papier sorgvuldig bewaart wierden, om sig daar van in sijn verhoor te bedienen.

De Kamer der Vacantie van het Parlement hadden al lang te voren een decreet om *Kartouche* in persoon te vatten tegen hem verleent, en daarom sond die Kamer twee dagen na dat hy gevat was, een decreet aan de Criminele kamer van de Stad, waar by sy aan die van de Stad gebod, sig aan de Procedures tegen *Cartouche* te onderhouden, wyl het Parlement onmiddelyk kennis wilde nemen van die saak, so dra de Vacantie soude ten einde zyn.

Daar uit ontstond een conflict of stryd van Jurisdictie tusschen de twee Geregthoven. Die van de Stad zeiden, dat hy een burger of inwoonder van de Stad zynde, dat hy regt hadden, om die zaak te oordelen, waar tegen het Parlement in bragt, dat sy hem al over enige tyd hadden doen dagvaarden, en dat sy de onkosten van zyne gevangen nemen gedragen hadden. De Heer Amelot, president van de Touanneile, synde de kamer van het Parlement, welk de criminele saken, die voor het Parlement behoren;

oor-

oordeelt, schreef aan alle de Raadsheeren van die kamer circularie brieven, ten einde sy het Proces van *Cartouche* ten eersten souden opmaken en instrueren.

Ondertusschen wisselden die van de stad met die van het Parlement verscheiden geschriften van het regt van judicature, 't welk sy aan weerkanten pretendeerden; maar die van de stad wonnen het Proces, en de Koning beval aan den Luitenant Crimineel, de Procedures tegen *Cartouche* in de Conciery te instrueren, werwaarts de gevangene enige dagen daar na overgebracht wierd.

Eer wy nu verder gaan, sullen wy ook seggen, hoe het met de makers van *Cartouche* en met zyne gehele bende in die eerste dagen van zijne hegtenis toeging. De meeste wierden door het gevange nemen van haren Kapitein, dien vele onder haar in der daad voor onwinbaar hielden, met sulke een schrik bevangen, dat sy dien selfen dag zig onsigbaar maakten, de gene die de grootste assurantie en onverfaagtheid getoont hadden, waren nu de eerste, die de vlugt namen. Onder dese bevonden sig 30 Zoldaten van de Gardes, die alle van *Cartouches* bende waren, en die alle op enen dag deserteerden, uit vrees dat Chatelet, die *Kartouche* verklikt had, haar mede sou verraden. Dese wierden van vele andere gevolgt dewelke ten dele het Koningryk geheel verlieten, en ten dele in andere steden onder andere Regimenten dienst namen, om niet gekent te worden; en zeggen men, dat de Majoor van de Gardes enige dagen daar na, een lyst bekwam van alle die van het Regiment Guardus tot *Cartouche* Rot behoorden, waar van het getal over de 250 beliep.

Terwyl men over de judicature van *Cartouche* dispeteerde, lag dese Gauwdief dag en nacht te practiseren, op wat wys dat hy zyne vryheid sou konnen weder

be-

bekomen. Men had hem in een seer diep en duister hol geset. Zyne handen en zyne voeten waren met een yse-re band en ketting gekluisterd, welke banden egter so wyd waren, dat hy zyne handen en voornamentlyk syne vingers enigfints kon gebruiken, en dat hy ook al schoorvoetende in de gevankenis gaan en staan kon.

Het Chafot was, gelyk wy gesegt hebben, seer diep, en met een driebubbelde seer dikke muur omringt, so dat men immers sou gemeent hebben, dat het een loutere onmogelykheid was voor zulk een gekluisterden, om daar van daan te komen.

Maar de Leser zal so terstond sien, dat *Kartouche* des niet tegenstaande ondernam, om daer uit te breken, en dat hy die onderneming ook ten einde toe volbragt; en uit de diepe zwaar verwulde Chafot, en door alle de muren heen geraakte, en dat het seer weinig en maar aan het blaffen van een Hond scheelde, of hy sou de vigilantie van alle de Rechters van Parys te leur gestelt, en weder een vry man geweest hebben.

Zie hier de ware omstandigheden van dese verwonderens-waardige uitbreking, welke tot nu toe nooit in 't ligt, nog in verre na ter deeg bekend geweest zyn, getrokken uit het verhaal, door een van de Regiers van *Kartouche* zelfs daar van opgesteld.

Het Chafot, daar *Cartouche* lag, had een vloer, waar van het eene gedeelte wel een voet hoger was, als het ander; in de hoek van het bovenste gedeelte van de vloer was een yse-rooster tegen een goot of Rioel. *Cartouche* lag op het benedenste gedeelte van die vloer, nevens nog een ander misdadiger op het stro. Met zyn oor tegens die verhoging leggende, hoorde hy het geraas van de straat, waar uit hy besloot, dat de straat daar niet ver van daan moest wesen.

Hy

Hy die met gene andere gedagten befig was, als hoe hy daar van daan sou komen, viel daar op ten eersten aan 't werk, en begon aan de muur te krabbelen en sloten met de kluister die om zyné handen lag. De muur was byna verrot door de vogtigheid en vuiligheid van het so even gemelde rioel, so dat hy binnen weinig tyts een gat maakte: waar door hy in het rioel klom; de steunen, die hy uitgebroken had, dienden hem tot een straat in de moerassige passagie.

Aan den roofter gekomen zynde, rukte hy een van de ysere staven daar uit, die door de verrotting mede niet al te vast zaten, en met dien ysere staf attaqueerde hy op het allervigoureuuste, dat hy konde, een tweede muur, en maakte daar ook in 't kort een bres in, en daar door gekropen zynde, kwam hy in een ander rioel; doch dat deed hem geensints beswyken, hy giste dat de derde muur aan de over sy van die tweede rioel een gemene muur van eenig naaft aangelege huis moest wesen, en hy giste seer wel, want na dat hy in die muur mede een gat gemaakt had, en daar door gekropen was, bevond hy en zijn Maker die hem door alle dese gaten getrouwelyk was nagekropen, dat sy in een Melkverkopers kelder waren, en vermits de deur van de kelder open was, gingen sy na boven tot in het voorhuis.

Aldaar wierden sy, tot haar ongeluk, verwelkome door 2 of 3 kleine hondjes, die een afgrysklyk geblaf maakte. *Cartouche* sei naderhant, dat hy niet geloofde, dat de aankondiging van zyn Doodvonnis sulc een on-aangenaam en afschuwelyk geluit in zyn oren kon geven, als het blaffen van die hontjes in syne oren was.

Cartouche, die niets liever deed, als wraak te nemen van syne vianden, greep een van dese hondjes, dien hy

hy meende te worgen , maar de hond gaf hem sulke een vinnige beet, dat hy genootsaakt was, het beest te laten glippen, en wyl hy toen nog eens so hart blafte, wierd de Melkverkoper wakker, gelyk mede zyn Vrouw en zyn Dogter, die vervolgens opstonden.

De Melkverkoper een kaars opgestoken hebbende, quam met een Oude verroefte hellebaard gewapent en de winkel, daar *Cartouche* en zyn Maat onder de toonbank waren gekropen; *Kartouche* ontnam hem in het verbygaan de hellebaard, waar door de Man van schrik overhoop viel, en het licht uitgegaan zijnde, begon hy luids keels te schreeuwen, hulp! hulp! moord! moord!

Cartouche quam daar op voor den dag, en bad met een klaarlijke stem, dat hy tog met schreeuwen wilde ophouden, want dat zy gene dieven maar armeluiden waren, die om haar schult waren Gevangen geseft, en dat zy medogendheit met haar wilde hebben, en haar uitlaten. De Melkverkoper die van schrik niet wist, wae hy deed, luisterde weinig na het geen *Cartouche* hem seide, maar klom stillerjes weder na boven, daar hy geslapen had, waar in de donkerheit hem gunstig was, en daargekomen zijnde, ging hy met zyn Wyfen dochter uit het venster leggen, schreeuwende met alle kragt, hulp! moord, hulp moord! dieven! dieven!

Dit was ten 4 Uren in den Morgenstond, wanneer die van de Nachtwacht van malkanderen scheiden en na huis gaan. Eenige Nacht-wakers waren op het schei-uur daar niet ver van daan in een Kroegje by malkanderen, om een glas Brandewyn te drinken, en zy quamen op het geschreeuw van den Melkverkoper en zyn huisgefin toefchieten.

De deur wierd met 'er haast overloop gelopen, en

Cart-

Cartouche, die geheel kleintjes tot malkanderen gekronkelt, in een boekje van de toombank sat wiert nevens zyn maat gevat, en weder na de vorige gevangenis geleit. Men resolveerde, om *Cartouche* na een andere gevangenis te brengen; en wyl men bekommert was, dat die van zijne bende, van wegen hare talrykheit de stoutheit mogte hebben, van hem door het maken van eene opschudding en door de hapschaarders of 't lyf te vallen en ontsetten, indien men hem te voet liet overbrengen, so vond men goed om hem in een Koets te laten voeren, met twee Schouts dienaars by hem, en men sond hem met een escorte van 8 Ruiters van de Wacht, en Elf hapschaarders te voet na de gevangenis toe.

Aan het Gevangenis gekomen zijnde, gebeurde het dat een van de Schouts dienaars eerst uit de Koets willedegaan, hem een weinig drukte, waar op *Kartouche* met deselfde fierheit, als of hy tot eenige van zijne bende sprak, tot hem seide, schurk, zie toe dat je my geen seer doet, en daar niet mede te vrede, wilde *Kartouche* hem een schop met de voet geven. Maar een van de hapschaarders, die een seer groot sterk karel was, greep hem om de middel, en droeg hem in 't gevangenis van de toorn van Montgomeri, daar hy sou blyven tot nader order, wyl 'er voor geslagen was, om hem in deselfde gevangenis te zetten daar de vermaarde Ravallac eertyds heeft geseten. In dien Toorn wierd hem een grote ysere ketting, die boven aan de Solder vast zat, om het midden van zyn lyf gefloten.

Men bracht daar ter zelve tyd twee andere van zijne mepepligtigen uit het Gevangenis van het Chatelet, wyl men bevreesft was, dat ze in dit laatste niet alle soudou kuunen bewaart werden. Het getal was nu reeds seer groot, en daar wierden 'er dagelijks meer en

meer

meer by de kop gevat. Den 31 van die selve Maante wierden 'er vyf van Orleans gebragt. Vier dagen daar na wierden 'er 7 op de grote weg by het bosch van Orleans gekregen, en 3 dagen daar aan nog drie by het bosch van Senlis, alle van *Cartouche* bende.

Het getal van de gene, die het uit Parys ontsnapten was nog veel groter, schoon men seer grote precautien gebruikte, om haar de pas af te snyden. Ende wyl 'er seer vele als de grootste Heeren optrokken, beval de Regering, dat men de Vreemdelingen, die men niet kende, op straat sou aanhouden, en haar afvragen, wie sy waren, van waar, en om wat affairen dat zy gekomen waren, het welk so ver ging, dat men de koetsen deed stil houden, en de gene, die men niet kende, daar uitgaan, en als sy niet terstond toonden en klaarlyk bewisen, dat sy goede luiden waren, wierden sy sonder andere vorm van Proces na den Stedehouder van de Polisy gevoert, daar zy dan een geheel ondersoek moesten doorstaan, en op dese wys agterhaalde men een groot getal van die schelmen, so dat 'er in die tyd van 15 dagen 50 in de gevankennisen gebragt wierden.

Wat *Cartouche* aanging, de Gauwdieven, indien sy nog praten konden, souden hem ter eeren moeten na seggen, dat hy 'er geen verklikte, en dat de allerfelste tormenten niet bekwaam geweest zyn om het woord, dat hy aan die van zyne bende gelworen had, te breken, tot dat hy op het schavot was, om gerabraakt te worden, wanneer hy tot inkeer kwam, gelyk wy terstond verhalen zullen.

Wanneer *Cartouche* nu voor de Regters geleid werd, ontkende hy heel styf dat hy *Cartouche* was; noch confronteerde hem vervolgens tegens enige van die gene, die zyn beste maats geweest, en die zedert
ook

ook al gevat waren, en die reeds door de mande gevallen, en tot zynen lasten seer veel beleden hadden maar hy seide dat hy dese menschen nooit gezien had, dat hy niet wist, wie zy waren, en dat zyn naam was Karel Bourguignon, Zoon van Thomas Bourguignon, geboortig van Bar aan de Seine. Te vergeefs deed men hem hier over pynigen; hy stond alles door, en het pynigen gedaan zynde, seide hy tot de Regters; *ik zie wel, myn Heeren, dat een eerlyk man thans geen geloof meer vind, maar mag ik u bidden, laat my maar een paar bottels Bourgondje Wyn brengen, myn zugs voor die Wyn zal u volkome overtuige, dat ik uit dat Land van daan ben, en dat ik een getrouw Patroit ben.*

Op sulc een gekscherende wys beantwoorde hy meest alle de vragen, die hem voorgelegt wierden; hy had daar benevens niet het minste ontsag voor den Luitenant Crimineel, maar hy voer dien Heer zomtyds op een seer bruske manier in den baard; hy toonde niet de allerminste onsteltheid of bedeeftheid, en hy had een seer assuranten onverblofenden opslag; alles wat hy voortgebragt, was boertery en geksteeken, en hy deed van den morgen tot den avond in de gevankenis niets als met de haapschaarders, die hem zedert zyne uitbreking moesten bewaren, te kortswylen, of allerlei ligtvaardige liedjes singen, van dewelke hy 'er zelfs enige aan de hapschaarders leerde.

Alle dese dingen, die byna onnatuutlyk schenen, vermeerderden de nieuwsgierigheid, om dien Moordenaar te zien en te horen praten. Onder dese nieuwsgierige waren veele van de Grootsten van het Hof en van de Stad, en alle die hem gingen zien, schonken hem enig geld, en alle vonden sy iets in dien Karel, dat zo seer ongemeen was, ten opsigte

meer by de kop gevat. Den 31 van die selve Maand wierden 'er vyf van Orleans gebragt. Vier dagen daar wierden 'er 7 op de grote weg by het bosch van Orleans gekregen, en 3 dagen daar aan nog drie by het bosch van Senlis, alle van *Cartouche* bende.

Het getal van de gene, die het uit Parys ontsnapen was nog veel groter, schoon men seer grote precautiën gebruikte, om haar de pas af te snyden. Ende wyl seer vele als de grootste Heeren optrokken, beval de Regering, dat men de Vreemdelingen, die men niet kende, op straat sou aanhouden, en haar afvragen, of sy waren, van waar, en om wat affairen dat zy gekomen waren, het welk so verging, dat men de koetsiers deed stil houden, en de gene, die men niet kende, deden uitgaan, en als sy niet terstond toonden en klaarlyk waken, dat sy goede luiden waren, wierden sy sonder andere vorm van Proces na den Stedehouder van de Parys gevoert, daar zy dan een geheel onderzoek moest doorstaan, en op dese wys agterhaalde men een groot getal van die schelmen, so dat 'er in die tyd van drie dagen 50 in de gevankenisfen gebragt wierden.

Wat *Cartouche* aanging, de Gauwdieven, indien die nog praten konden, souden hem ter eeren moede na seggen, dat hy 'er geen verklikte, en dat de allerfelste tormenten niet bekwaam geweest zyn om hem te breken, tot dat hy op het schavot was, om gebragt te worden, wanneer hy tot inkeer kwamen, gelyk wy terstond verhalen zullen.

Wanneer *Cartouche* nu voor de Regters gebragt werd, ontkende hy heel styf dat hy *Cartouche* was, noch confronteerde hem vervolgens tegens enige van die gene, die zyn beste maats geweest, en die zed

ook al gevat waren, en die reeds door de mande gevallen, en tot zynen lasten seer veel beleden hadden, maar hy seide dat hy dese menschen nooit gezien had, dat hy niet wist, wie zy waren, en dat zyn naam was Karel Bourguignon, Zoon van Thomas Bourguignon, geboortig van Bar aan de Seine. Te vergeefs deed men hem hier over pynigen; hy stond alles door, en het pynigen gedaan zynde, seide hy tot de Regters; *ik zie wel, myn Heeren, dat een eerlyk man thans geen geloof meer vind, maar mag ik u bidden, laat my maar een paar bottels Bourgondje Wyn brengen, myn zucht voor die Wyn zal u volkome overtuigen, dat ik uit dat Land van daan ben, en dat ik een getrouw Patroit ben.*

Op sulke een gekscherende wys beantwoorde hy meest alle de vragen, die hem voorgelegt wierden; hy had daar benevens niet het minste ontsag voor den Luitenant Crimineel, maar hy voer dien Heer zomtyds op een seer bruske manier in den baard; hy toonde niet de allerminste onsteltheid of bedeestheid, en hy had een seer assuranten onverblofenden opslag; alles wat hy voortgebragt, was boertery en geksteeken, en hy deed van den morgen tot den avond in de gevankenis niets als met de haapschaarders, die hem zedert zyne uitbreking moesten bewaren, te kortswylen, of allerlei ligtvaardige liedjes singen, van dewelke hy 'er zelfs enige aan de hapschaarders leerde.

Alle dese dingen, die byna onnatuutlyk scheenen, vermeeterden de nieuwsgierigheid, om dien Moordenaar te zien en te horen praten. Onder dese nieuwsgierige waren veele van de Grootsten van het Hof en van de Stad, en alle die hem gingen zien, schonken hem enig geld, en alle vonden sy iets in dien Karel, dat zo seer ongemeen was, ten opzigt

van zyn Geest en verstant dat vele met hem bewogen wierden, en hem beloofden, tot het verkrygen van zyn Pardon te sullen helpen arbeiden, welke ongerymde beloften vele Groten zelfs door de blyken van zyn snelle Geest, en door het genoegen dat hy haar gaf, en de verwondering die hy in haar verwekte, sonder nadenken, terwyl zy by hem waren, uit haren mond lieten gaan.

Daar waren 'er onder de eerste Dames van het Hof, die sig niet ontsagen, of niet te vies waren, om in sulck een diep duister en stinkent Cachot, als daar *Cartouche* zat, te kruipen, om haar nieuwsgierigheid te voldoen, en met hem te spreken, onder dese waren twe of drie Princeessen die nevens nog andere Dames van haar gevolg nog op een zekeren namiddag gingen sien. *Cartouche* antwoorde telkens op al het geen zy zeiden, met een Geestigheid, vaardigheid en onbescemmertheit, als of hy met zyn gewoonlijk geselschap midden op de straat ware geweest, so dat zy sich niet genoeg konde verwonderen. De Gemalinne van den Hertog van Bonflers hadde de eerste maal dat zy hem sach en hoorde spreken, so veel genoegen in zijne redenen gevonden, dat zy na die tyd uit een soort van Kristelijke pligt en liefdadigheid hem meermalen ging besøeken, om hem te troosten, en tot bekering te brengen, waar omtrent zy echter weinig vorderde, door dien hy tot haar seide, dat hy al zyn leven, en in alle dingen so seer achterkousich was geweest, en so bang, dat men hem hier of daar in mocht bedriegen, dat hy om secuur te wesen, zyn geloof nooit verder had laten gaan als omtrent dingen, die hy voelen of sien kon, en dat hy sich nooit met eenige andere dingen bemoeit had, en dat hy ook met dat geloof wilde sterven.

Zy

Zy wiert fo seer tot mededogentheit bewogen over het gevaar, waar in de ziel van dien Sondaar sich bevont, dat zy besloot, haren Biechtvader tot hem in de gevankenis te senden gelijk zy dan ook deed: maar alles was te vergeefs, en *Kartouche* spotte met alles wat dese hem van een toekomend leven voorprare.

Cartouche wiert den 15 November voor de tweede maal op de Pynbank gebracht, en ondervraagt. Men dede zijne Moeder en zijne jongste Broeder, die toen noch leefden, in zijne tegenwoordigheid brengen, en men vroeg haar of zy hem kenden, en de Vrouw seide ja, en dat hy was *Louis Dominique de Cartouche* haar Zoon, en dat dese Jongeling, dien zy by sich hadde, zyn Broeder was.

Men vroeg hem daar na 't selfde, of den Vrouw zijne Moeder en de jongeling zyn broeder niet waren, en hy antwoorde, dat hy dese luiden nooit gezien hadde, en dat zy buiten alle twyffel door zijne vyanden, en die genen die zijnen dood sogten; waren omgekost, om een valsche getuigenis tegen hem te geven. Men hadde vervolgens de liedjes voor den dag, die men in zijne sakken gevonden hadde, als mede het Papier dat op de borst van de vermoorden Soldaat van de Gardes gevonden was, welk laatste met deselfde hant als de liedjes geschreven was; men vroeg hem eerst of hy dese liedjes niet geschreven hadde, te weten eer men hem dat ander Papier toonde, maar hy antwoorde, dat hy noch Lesen noch Schryven geleert had, om dat hy van jongs op ter Zee had gevaren, en dat hy daar mede een Stuiverije gewonnen hebbende het zelve hier tot Parys was komen verteren.

Men toonde hem vervolgens een Paspoort, dat in

zyne rofsakken waa gevonden , het welk door den Hartog van Lotheringen was verleent aan eenen Jan Pirit van Bar, dien *Cartouche* vermoord had. Men zag toen voor de eerſtemaal, dat *Cartouche* enigſints verblikte, dog hy hervatte en wapende ſig wel haast wederom met dezelfde affurantie , ſeggende , dat deſe Jan Petit zyn feer goed vriend was geweest , en dat Jan Petit hem over enigen tyd dien paſpoort geleent had , om een reis te doen na Lotheringen , en dat hy *Cartouche* wederom komende , vernomen had , dat zyn vriend Jan Petit geſtorven , of vermoord was.

Kortom hy wift ſig overal uit te draajen en hadden de Regters een ſpyker tegen hem , hy wift 'er dadelijk een gat voor. Hy wierd alſo weder na de gevangenien geleid , alwaar een van de Paſtoors van deſe Stad hem ging beſoeken , en enige tyd met hem geſproken hebbende , vraagde de Paſtoor hem , of hy wilde , dat hy hem nu en dan quam zien. *Cartouche* antwoordde , dat hem zulks feer aangenaam ſouden weſen , verſoekende den Paſtoor inſtandig , ſulks te willen doen , en hem tog immers niet te vergeten. De Paſtoor ſei daar op of hy ook enig boek van devotie of enig ander begeerde , om in te leſen ; 't zy dat de Paſtoor order hadde , om hem ſulks te vragen , om hem vervolgens , indien hy ſodanig een boek of enig ander hadde aangenomen , van valsheid te overtuigen , of dat gy ſonder ordre die vraag uit ſig ſelven en met een goede intentie deed , *Cartouche* , die op alles verdacht was , antwoordde hem met zyne gewoonlyke preſentie van Geeft , dat hy ſig wel kon verbeelden , dat hem zulks zekerlyk veel vermaak zou geven , dog dat hy ſo ongelukkig was , dat hy nog leſen nog ſchryven kon , denkende om het antwoord , dat hy aan de

de Regters gegeven had , en wel wetende , dat alles wat hy ſeide zeer nauw geobſerveert wiert , of 'er iets in ſtak , dat tot ſyne conveſſie zouden konnen dienen.

Dog de getuigeniſſen en blyken die men tegen hem hadde , waren ſuffiſant genoeg , om zeven verſcheide moorden volkomentlyk tegen hem te bewyſen , en hem dien volgens te vonniſſen , ſchoon hy niet het minſte bekennen wilde , en hy alle de ſelfte pynigingen , ſonder enige de minſte belydenis doorſtond.

Wanneer hy nu ſag , dat 'er zonder zyne belydenis reeds ſo vele Moorden , volkomen en ſo als de wet het vereiſcht , tegen hem bewezen waren , en dat zyn ſtandvaſtigheid in de allerhoogſte tormenten hem niet ſou helpen , begon hy eenigſints miſmoedig te worden in de gevangenien , hoewel hy zulks in tegenwoordigheid van de Rechters nimmer dede blyken ; en dewyl hy nu geſtadig enige hapschaarders in den gevangenien by hem hadde , en hy daar benevens ſo zwaar gekluiftert was , dat 'er generlei hoop nog kans was , om het te ontkomen , ſo beſloot hy zig ſelven den dood aan te doen.

Hy poogden zig ſelven 't hoofd aan ſtukken te ſtoten tegen de kluiſters , alſo 'er voor hem geen ander middel was , om ſig zelve van kant te helpen , maar de hapschaarders merkten zyn toeleg , en twee van deſelve hielden hem vaſt , terwyl een van haar daar van kennis ging geven aan den Luitenant Crimineel , die hem daar op een groot blok om zynen hals liet doen , ſo dat hy met zyne kluiſters niet aan zyn hoofd konden raken.

Cartouche in die ſtaat zynde , wierd den 18 November heel onpaſſelyk. De Luitenant Crimineel zulks

vernomen hebbende, font een Docter na de Gevankenis, om zijne Siekte te examineren, en dese bevont dat hy een zware heete koots had met grote braakluft. De Docter gifte, dat misschien iemand van de gene, die hem dagelyks besogten, middel gevonden had, om hem eenich vergift te geven, sonder dat de hapschaarders het gemerkt hadden, en dat dit vergift niet sterker genoeg sijnde, niet genoeg kon doorwerken, noch het effect doen, dat den gene, dien het hem gegeven hadden, daar van verwachte hadden. Dit deed den Docter besluiten, om hem een tegenvergift in te geven, en naardien hy de volgende dagen hem niet als eenige kontfertjes met wat vleeschnat liet gebruiken, so was hy wel haast tot gesontheit herstelt.

Men gaf hem toen wederom so veel wyns, als hy begeerde, op hoop, dat hy eindelijk door den roes openhartig sou worden en vertellen het geen hy hier of daar bedreven hat; men gaf hem tot dien einde van de allerbeste Bourgonje Wyn, die zyn lieffte drank, en daar hy bysonder op versot was, maar *Cartouche* wilde nooit meer als een zeker getal Glaasjes drinken, die hy wist, dat hem niet konden deren, uit vrees dat hy de hoogte krygende, sich zelve in 't net praten.

Schoon hy nu weder gesont was, en dat men veel nauwer agt deed geven op de Menschen die by hem in de Gevankenis quamen, als voorheen, so vont men echter goet, om de Proceduren tegen hem niet langer slepende te houden, maar kort werk te maken, en hem so dramogelijk, de straffe, die hem by Sententie sou werden toegewesen te doen ondergaan.

Hy wiert also den 27 November veroordeelt, om Levendig te werden Gerabraakt; men bragt hem noch

een-

eenmaal op de Pynbank, om hem tot bekentenis te brengen van zyne medepligtigen, maar hy bleef even hartnekkig, en wilde niemant verklikken.

Men font hem een Priester, die met eenen Docter van de Sorbonne was, op hoop dat dese Man, die hem de Dood aan seide, door zyne sonderlinge welsprekenheit hem soude kunnen so ver tot inkeer brengen, dat hy zijne medepligtigen ontdekte, maar dese kon al immer so weinig uitrechten, als de Pynbank.

Men resolveerde also de Executie te laten voortgaan, en hy wiert des namiddags ten 5 Uren na het Stadhuis geleit, alwaar men voor het selve een Schavot hadde opgereggt. *Cartouche* omtrent die plaats gekomen zijnde, sach aldaar op het Schavot twee Galgen en 4 Raden, omringt met een groot getal Stads-Soldaten te voet en te paart; hy bekeek dit alles in 't aankomen van so verre, als hy 't sien kon, met een seer grote opmerkendheit en sonder een woort te spreken, tot dat hy den Beul en zijne knechts in 't gesigt kreeg, dewelke besig waren met het prepareren van haren instrumenten, waar op hy eenigling ontselde, en overluid seide, zie welk een lelyk spijketakel.

Zyn Biegtvader, die naast hem ging, wilde sich van die ontseltheit bedienen, hem op nieuws vermanende, sich dog te bekeren, wyl het nog tyd was, *Cartouche* vroeg wat hy van hem begeerde; de Biegtvader antwoorde, dat hy zijne medepligtigen sou noemen, rouw en leedwelen hebben over zyne misdaden, en God om vergiffenis bidden. *Cartouche* antwoorde, dat hy sich met de allerzwaarste Eeden verbonden had zijne Vrienden nooit te sullen verraden; en offchoon

H 4

de

vernomen hebbende, font een Docter na de Gevankenis, om zijne Siekte te examineren, en dese bevont dat hy een zware heete koots had met grote braakluft. De Docter gifte, dat misschien iemand van de gene, die hem dagelyks befogten, middel gevonden had, om hem eenich vergift te geven, sonder dat de hapschaarders het gemerkt hadden, en dat dit vergift niet sterk genoeg sijnde, niet genoeg kon doorwerken, noch het effect doen, dat den gene, dien het hem gegeven hadden, daar van verwacht hadden. Dit deed den Docter besluiten, om hem een tegenvergift in te geven, en naardien hy de volgende dagen hem niet als eenige konstertjes met wat vleeschnat liet gebruiken, so was hy wel haast tot gesontheit herstelt.

Men gaf hem toen wederom so veel wyns, als hy begeerde, op hoop, dat hy eindelijk door den roes openhartig sou worden en vertellen het geen hy hier of daar bedreven hat; men gaf hem tot dien einde van de allerbeste Bourgonje Wyn, die zyn lieffte drank, en daar hy bysonder op versot was, maar *Cartouche* wilde nooit meer als een zeker getal Glaasjes drinken, die hy wist, dat hem niet konden deren; uit vrees dat hy de hoogte krygende, sich zelve niet mogt in 't net praten.

Schoon hy nu weder gesont was, en dat men veel nauwer agt deed geven op de Menschen die by hem in de Gevankenis quamen, als voorheen, so vont men echter goet, om de Proceduren tegen hem niet langer slepende te houden, maar kort werk te maken, en hem so dramogelijk, de straffe, die hem by Sententie sou werden toegewesen te doen ondergaan.

Hy wiert also den 27 November veroordeelt, om Levendig te werden Gerabraakt; men bragt hem noch

een-

eenmaal op de Pynbank, om hem tot bekentenis te brengen van zyne medepligtigen, maar hy bleef even hartnekkig, en wilde niemant verklikken.

Men font hem een Priester, die met eenen Docter van de Sorbonne was, op hoop dat dese Man, die hem de Dood aan seide, door zyne sonderlinge welsprekenheit hem soude kunnen so ver tot inkeer brengen, dat hy zijne medepligtigen ontdekte, maar dese kon al immer so weinig uitrechten, als de Pynbank.

Men resolveerde also de Executie te laten voortgaan, en hy wiert des namiddags ten 5 Uren na het Stadhuis geleit, alwaar men voor het selve een Schavot hadde opgeregt. *Cartouche* omtrent die plaats gekomen zijnde, sach aldaar op het Schavot twee Galgen en 4 Raden, omringt met een groot getal Stads-Soldaten te voet en te paart; hy bekeek dit alles in 't aankomen van so verre, als hy 't sien kon, met een seer grote opmerkendheit en sonder een woort te spreken, tot dat hy den Beul en zijne knechts in 't gesigt kreeg, dewelke besig waren met het prepareren van haren instrumenten, waar op hy eenigzins ontfelde, en overluid seide, zie welk een lelyk pike takel.

Zyn Biegtvader, die naast hem ging, wilde sich van die ontfeltheit bedienen, hem op nieuws vermanende, sich dog te bekeren, wyl het nog tyd was, *Cartouche* vroeg wat hy van hem begeerde; de Biegtvader antwoorde, dat hy zijne medepligtigen sou noemen, rouw en leedwefen hebben over zijne misdaden, en God om vergiffenis bidden. *Cartouche* antwoorde, dat hy sich met de allerzwaarste Eeden verbonden had zijne Vrienden nooit te sullen verraden; en afschoop

H 4

de

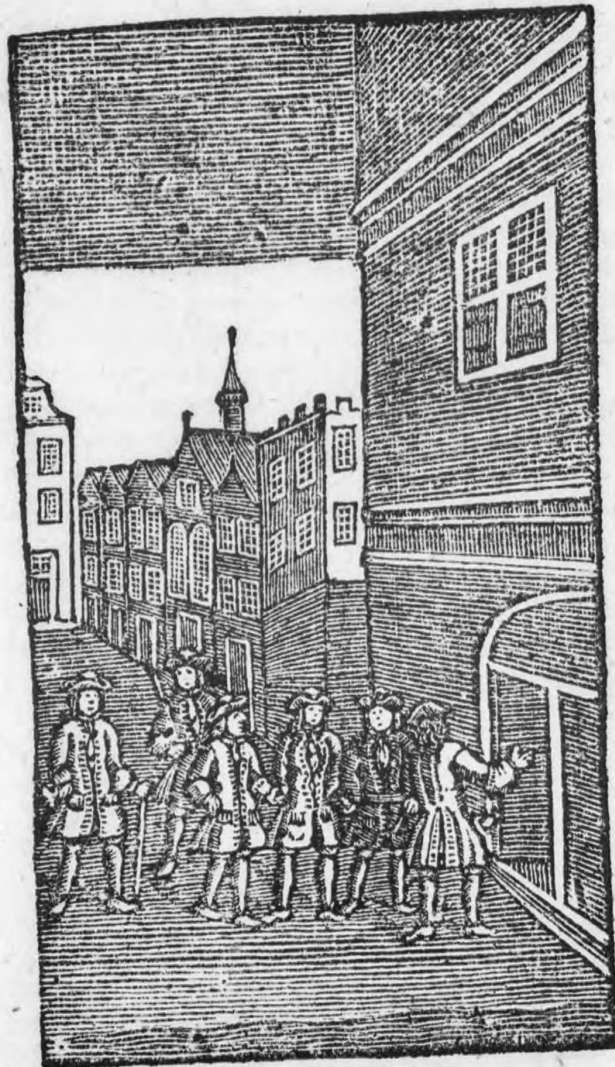
de Biegtvader antwoorde , dat fulke eden hem niet verbonden , en dat het een Godloosheid was , fulke verbinteniffen aan te gaan , en nog veel groter fonde , die willen nakomen , fo mogt dat voor dien tyd niet helpen.

Die regte reden nu , die *Cartouche* fo hardnekkig maakte omtrent het belyden van zyne medepligten was , dat hy tot die tyd toe en fo lang tot dat hy op het Schavot was , fig met de hoop geveit hadde , dat die van zyne bende hem op die tyd fouden komen ontzetten , het welk fy malkanderen met de allerfchuwelykfte eeden meer dan hondertmaal beloofte hadden.

Cartouche nu op het fchavot , en reeds in handen van den Beul overgegeven zynde , keek nog eenmaal heel fterk rondom het Schavot na beneden , maar fiende dat 'er niemand van de fyne daar omtrent was , of dat 'er enige de minfte beweginge gemaakt wierd , en dat fyn volkje door de fchrik , het nakomen van hare beloften vergaten , fo begon hy op dat moment de beloften die hy van zyn kant gedaan had , mede ter zyde te ftellen , en daar op verfogt hy met een bedeeftheid , die men tot nu toe aan hem niet gefien had ; zynen Biegtvader nog eenmaal apart te mogen fpreken.

De Beul en fyne knecht een weinig ter fyden getreden zynde , feide hy tot den Biegtvader , dat hy nog eenmaal met zyne Regters wenschte te mogen fpreken , dat hy verfcheide geheimen van de alleruitterfte aangelegentheid hadde te ontdekken , en dat hy een prikkel van berouw gevoelde , die hem deed refolveren , om fig te bekeren , en alle zyne medepligten te openbaren. De Biegtvader verblyde fig en

ver-

vermaande hem, dien prikkel, als Gods laatste stem, waar door hy ter bekering wierd geroepen, gehoor te geven, en alles openhartig en opregtelyk te belyden, en dat indien hy sulks deed, en een opregt berouw toonde, hy hem als dan de absolutie sou geven van alle syne sonden. En daar op wierd hy van het Schavot na het Stadshuis geleid.

Aldaar in de grote saal gekomen zynde, deed hy een omstandige belydenis van alle synemisdaden; hy bekende toen ook; dat hy de Belegger was geweest van de Moord van een van des Konings Edelknaben, die onlangs op een morgen in een misthoop begraven wierd gevonden, dog so; dat een been boven uitstak.

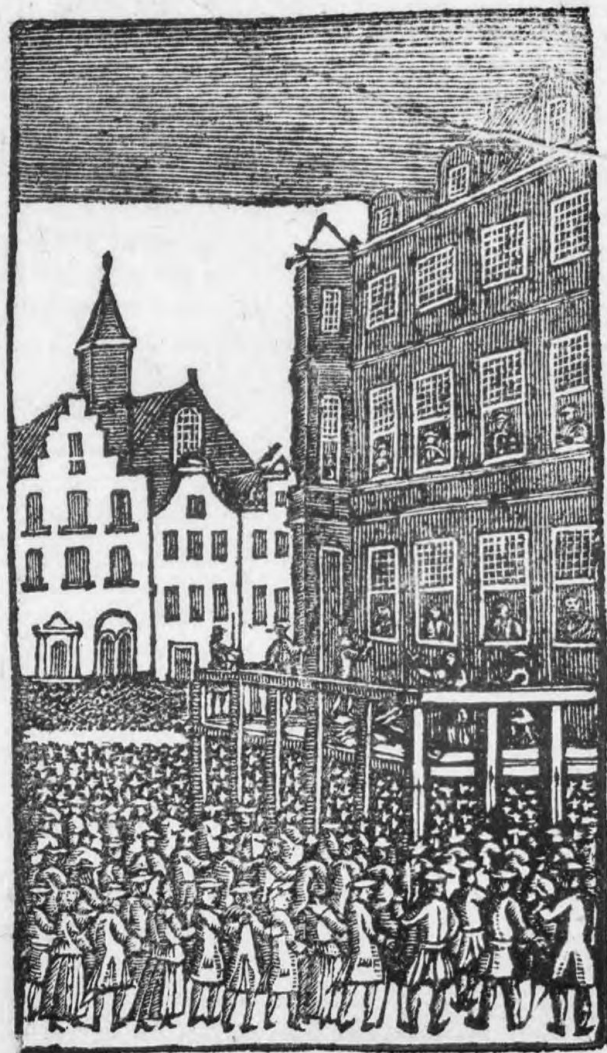
Daar na noemde hy syne medesplichtigen na malkanderen, en de Regters sonden so voort eenige hapschaarders uit, om die te vatten, waar van 'er ook so voort een groot gedeelte in syne tegenwoordigheid gebragt wierden. Zo dra hy se sag, sprak hy tot haar op de volgende wys: „ *Messieurs*, Neemt het „ niet qualyk, dat ik aan de Regters verklaar, wie „ gy zyt, en wat gy bedreven hebt. Ik heb de alder- „ wreette tormenten doorgestaan, sonder iemand „ van u alle te verraden, verheugt, indien ik u daar „ door hadde konnen bevryden, maar myn Biegtvader „ heeft my van Godes wegen bevolen, alles dat ik „ wist, aan de Justitie te openbaren. Ik ben genood- „ saakt, om hem te gehoorzamen, om myn arme ziel „ op die wys te behouden, en ik meen dit met regt en „ rede te mogen doen, nademaal gy uw woord niet „ hebt gehouden, van my ten koste van uw leven te „ zullen ontfetten, gelyk gy alle belooft hebt.“

Hier markt nu de angst des doods, in 't end

Dit by zyn Mede matts bekend.

Hy verklaarde toen verders een ieders naam en toenaam aan de Regters, gelyk mede haar misdaden. Hy noemde vervolgens omtrent de 80 Personen van zeer goede Huise, en daar onder sommige van een aansienelyke rang, dewelke zig meeste met de vlugt gesalveert hadden. Behalven dese noemde hy omtrent de 40 Menschen, die alle waren in 't gevolg van de Princesse van Montpensier, toen zy na Spanje ging, en daer onder twee, die zig als Lakeyen by de Hertoginne van Vantadour verhuurt hadden. Hy noemde daar na ook een seer groot getal Besteeders en Besteedsters, van dewelke zy sich bedient hadde, om enige van zyne bende by de voornaamste van de Stad voor Lakeijen te verhuren. Ik wil, zeide hy toen tot de Regters, myngemoed van alles ontlasten eer ik sterf, en daarom sal ik u nu mede een verklaring doen van de Juffertjes, die Kapitein *Cartouche* voor Maitresjes gedient hebben. De Regters konden sich nauwelijks van lagchen onthouden. Hy noemden drie Nimfjes, die so voort gehaalt wierden. De eerste was een lang welgemaakt Vrouws-persoon, van een heel zedig wesen, en dewelke hy zyn grauwe Zuster noemde; gelyk men de Leke Zusters in de Nonne kloosters noemt, om datse heel eenvoudig gekleet was.

Hy verklaarde, dat hy verscheide Kinderen by haar hadde, en dat zy 'er een had verdaan, waar op zy so voort na een gevankenis gebragt wiert. De tweede, die voor den dag quam, noemde hy zyne Sultane, dat is opperste en altans regerende Maitres: dese had een heel trots en affurant wesen, en haar gewaat was als dat van een Princes; hy zeide, dat zy aan gene van zyne misdaden schult hadde, en daarom wiert zy in zijne presentie geschoren en voor eenige jaren na het Spinhuis gesonden. De

De derde was een Dogter van een der rykfte Winkeliers van de Vis-Hal: hy sei, dat hy dese altoos meer, als een van alle bemint had, maar dat hy egter om zyn gemoed geheel te ontlasten, moest zeggen, dat zy veel van zyn gerooft en gestolen goed hadde helpen verhelten: en wyl men eenige goude Horologies en andere kleynoden by haar vond, so wierd zy na een Gevankenis gebragt.

Hy verklaarde eindelijk en ten laaften, dat hy tot St. Denys en Luserche eenige Klederen en Kleinodien hadde, dat hy tot Bievre eenig Geld, en tot Chartres een groot Valies hadde, mitsgaders de Menschen, welke die in bewaring hadden. Hy wees ook een plaats aan, in het bosch van Bologie, daar hy seide dat eenige kostelykheden en onder anderen eenige silvere Kelken, Kandelaars, en ander Kerk Servies en vele Juwelen onder de aarde begraven waren, en men sond terstont een paar karels te paard, die alles wat hy opgenoemt had, vonden en op het Stadhuis bragten.

Dese optelling van alle zyne misdaden, en van die van zijne mede pligtigen hield de Rechters dien geheelen nacht tot den volgenden middag besig. Men liet toe *Kartouche* tot omtrent 2 Uren na de middag met zijne Biegtvader alleen, waar na hy weder na het Schavot gebragt wierd, alwaar hy levendig elf slagen op het rad kreeg, sonder borst of genade slach, om also te leggen sterven, want so luide zyn Sententie: maar een ommefien daar na gincheen hapschaarder op het verfoek van den Biegtvader onder het schavot een koord, die *Cartouche* als een strop om zyn hals had, en waar van de enden door despleten van het Schavot hingen, toehalen, en hy wierd also sonder dat hee iemand merkte, gewurgt. De Beul, die order had om
het

het Lyk van *Kartouche* terftond te begraven, hield het enige dagen na malkanderen in huis, en de toeloop om het felve te zien, was onuitspreekelyk. De karel die hem zien liet, nam van elk een ftuiver, om een doodkift te laten maken, fo hy feide, om dat hy fig in 't end zo wel bekeert had.

Nu vind de Sny-kunft tydoerdrif,

Met defen ſchelm zyn zielloos lyf.

De Beul verkoft hem midlerwyl aan enige Chirur-gyns, om hem te ontleden, en defe trokken desge-lyks een grote zomme gelds van de kykers. Chatelet die *Kartouche* verklikt had, wiert tegen den eifch en het ſentiment van den Procureur Generaal op de pyn-bank gelegd, maar de Hartog Regent ſchonk hem zyn pardon; en wanneer het zelve hem aangekondigt wiert ſei hy, dat het beter voor hem was, in een eeuwige gevangenis te zitten, want dat de makkers van *Kar-douche* hem zekerlyk fouden vermoorden, fo dra zy hem ſagen: men wilde hem daar benevens een penſioen geven, om fatſoenlyk van te kunnen leven, maar hy feide, dat hy aan tien ftuivers daags genoeg had, en dat hy niet meer waard was.

Wy fouden defe beſchryving nog veel eerder kon-ne uitrekke, met een verhaal van het gelangen nemen en executeren van ſeer veele van de voornaamſte me-de-pligten van *Kartouche*, maar wyl ons dat te verre buiten ons beſtek zoude leiden, en dat ook defe din-gen eigentlyk tot het leven van *Kartouche* niet behoren: fo zullen wy alhier met deffelfs dood een einde ma-ken van het beſchryven van deffelfs leven, en tot beſluit alleenlyk nog daar by voegen, dat zyn Biegt-Vader naderhand niet genoeg heeft kunnen uitdrukken de ongemene ſchranderheid en verheventheid van Geest, die

die hy in defen weergalofen Moordenaar, voorna-mentlyk in het uur zyner bekering ontmoet hadde; en dan, dat de overgeblevene van de bende van *Kartouche* den dag na zyne Executie de ſtouthed hadden, van aan de Poort S. Anthoni te vergaderen, en aldaar een nieuwen Kapitein te verkiefen, wiens naam was St. Etienne gewefe intime vriend en Subſtitut of Lieute-nant Generaal van *Cartouche*, en dat defe bende niet tegenſtaande alle aangewende vlyt en vigilantie van de Juſtitie van defe Stad, tot nog toe niet is uitge-roeit, en dat 'er van defelve, niet alleen hier, maar door het geheel Koningryk en zelfs daar buiten, nog vele verſpriet zyn, die nog dagelyks voortvaren met het plegen van allerhande ſchelmſtukken.

E Y N D E.

BERIGT, voor den BOEKBINDER, om defe Nieuw-geſneede KONST-PLAATEN, op zyn behoorlyke plaats te ſtellen.

No.	Pag.	No.	Pag.
1	32	6	69
2	40	7	100
3	52	8	106
4	56	9	112
5	76	10	115

CARLETON

Faint, illegible text, possibly bleed-through from the reverse side of the page.

L. Y. N. D.

Faint, illegible text, possibly bleed-through from the reverse side of the page.

3

compt. m t. per

m 10 per

2
3

